

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ
ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ
ΜΑΘΗΣΗΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20 ΧΡΟΝΙΑ**

**THE INSTITUTION OF EDUCATION IN
GREECE IN THE LAST 20 YEARS**

Της

ΜΑΥΡΕΝΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την
απόκτηση του μεταπτυχιακού
διπλώματος στη

**ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ
ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ
ΜΑΘΗΣΗΣ**

Οκτώβριος, 2023

© ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, 2023

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (Μ.Δ.Ε.), η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: Διοίκηση και Ηγεσία στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Διά Βίου Μάθησης και τα λοιπά αποτελέσματα αυτής αποτελούν συνιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης και αναπαραγωγής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, όπου εκπονήθηκε η Μ.Δ.Ε. καθώς και τον Επιβλέποντα Καθηγητή και την Επιτροπή Αξιολόγησης.

Αφιέρωση

Στους γονείς μου, Γιώργο και Χριστίνα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Ο θεσμός της εκπαίδευσης στην Ελλάδα τα τελευταία 20 χρόνια» εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) με τίτλο «Εκπαιδευτική Διοίκηση και Ηγεσία – Educational Administration and Leadership» του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (ΠΑ.ΜΑΚ.). Η επιλογή του θέματος της εργασίας έγινε, καθώς αποτελεί μία ενδιαφέρουσα ανασκόπηση των πτυχών της εκπαίδευσης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Ευθύμιο Βαλκάνο για την αμέριστη καθοδήγησή του, την πολύτιμη στήριξη του καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και για τις γνώσεις που μου μετέδωσε. Πραγματικά, η συμβολή του ήταν υψίστης σημασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα άλλα δύο μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, την κα. Βασιλική Γιαννούλη και τον κ. Αδάμο Αναστασίου. Η συμβολή τους στην διπλωματική μου εργασία ήταν εξαιρετικά σημαντική.

Τις θερμές ευχές μου και σε όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό του Τμήματος. Τα εφόδια που αποκόμισα από το συγκεκριμένο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα είναι ποικίλα και είμαι ευγνώμων που αποτέλεσα φοιτήτρια του Τμήματος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τους γονείς μου για την απεριόριστη συμπαράσταση τους, για την πολύτιμη στήριξη που έλαβα από αυτούς, τόσο συναισθηματική όσο και οικονομική. Μου έμαθαν πως να αγωνίζομαι, πως να παλεύω και να βγαίνω νικήτρια από δύσκολες καταστάσεις. Τους οφείλω ότι έχω κάνει μέχρι σήμερα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας ήταν να αναλύσει και να καταστήσει σαφή τον εκπαιδευτικό θεσμό, όπως υπάρχει σήμερα., καθώς και να αναδείξει επιπλέον πτυχές της εκπαίδευσης, ενώ οι στόχοι είναι η κατανόηση του παρόντος, η κατανόηση της έννοιας της εκπαίδευσης, η κατανόηση της δομής του εκπαιδευτικού συστήματος και η οικοδόμηση της εθνικής και εκπαιδευτικής ταυτότητας. Η εκπαίδευση (γενικότερα) και ο ρόλος της στη ζωή των ανθρώπων απασχόλησε ιδιαίτερα τόσο Έλληνες όσο και Ξένους επιστήμονες, πολλών επιστημονικών πεδίων, όπως για παράδειγμα της Φιλοσοφίας, της Ψυχολογίας κ.ά. Η εκπαίδευση ήταν προνόμιο λίγων ανθρώπων, κυρίως ανώτερων ιεραρχικά στρωμάτων μέχρι να φτάσει να αποτελεί αγαθό όλων των ανθρώπων. Επομένως, το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας βρέθηκε αντιμέτωπο με αρκετές αλλαγές μέχρι να αποκτήσει τη σημερινή του μορφή. Οι αλλαγές αφορούν το τυπικό, το μη τυπικό και το άτυπο εκπαιδευτικό σύστημα, τις μορφές εκπαίδευσης, αλλά και το διοικητικό τομέα, τον πυλώνα δηλαδή πάνω στον οποίο «στεγάζεται» η εκπαίδευση. Ανάλογες ήταν και οι αλλαγές στις σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί παλαιότερα δεν είχαν σχέσεις συνεργασίας με τα παιδιά στα οποία δίδασκαν αλλά αντίθετα, απλώς πραγματοποιούσαν τη διδασκαλία τους, δίχως να δίνουν έμφαση στην αλληλεπίδραση με τους μαθητές τους, κάτι το οποίο βέβαια άλλαξε στη πορεία. Πλέον, οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν αρμονικές σχέσεις με τους μαθητές τους. Ανάλογη κατάσταση ήταν και από την πλευρά των μαθητών. Τα παλαιότερα χρόνια οι μαθητές ήταν παθητικοί αποδέκτες της γνώσης, ενώ σήμερα συμμετέχουν ενεργά στη διδασκαλία.

Η διπλωματική εργασία αποτελεί βιβλιογραφική έρευνα. Επομένως, στην εργασία υπάρχει πληθώρα βιβλιογραφικών πηγών τόσο ελληνόγλωσσων όσο και ξενόγλωσσων.

Λέξεις – κλειδιά: εκπαίδευση, εκπαιδευτικό σύστημα, αλλαγές, μαθητής

ABSTRACT

The purpose of the work was to analyze and make clear the educational institution, as it exists today, as well as to highlight additional aspects of education, while the goals are to understand the present, to understand the concept of education, to understand the structure of the educational system and to build national and educational identity. Education (general) and its role in people's lives particularly occupied both Greek and foreign scientists, in many scientific fields, such as for example Philosophy, Psychology, etc. Education was the privilege of a few people, mainly of hierarchically superior strata until it became a possession of all people. Therefore, the education system of Greece was faced with several changes until it acquired its current form. The changes concern the formal, non-formal and informal education system, the forms of education, but also the administrative sector, that is, the pillar on which education is "housed". Similar were the changes in the relationships between teachers and students. In the past, teachers did not have cooperative relationships with the children they taught, but on the contrary, they simply carried out their teaching, without emphasizing the interaction with their students, something that of course changed along the way. Now, teachers have harmonious relationships with their students. The situation was similar for the students. In earlier years, students were passive recipients of knowledge, while today they actively participate in teaching. The diplomatic work is bibliographic research. Therefore, in the work there is an abundance of bibliographic sources both in Greek and foreign languages.

Key-Words: education, educational system, changes, student

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ. 14	
2.1. ΔΟΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	15
2.1.1. ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	16
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	16
2.1.2. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	20
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ - ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ.....	20
2.1.3. ΜΕΤΑ-ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	35
2.1.4. ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	41
3.1. ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	41
3.2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	41
3.3. ΜΗ ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	43
3.4. ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ.....	43
3.5. ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	44
3.6. ΑΤΥΠΗ ΜΑΘΗΣΗ	45
3.7. ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ.....	46
3.8. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	48
4.1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	49
4.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ.....	51
4.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΟΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ.....	54
4.4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ	56
4.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ, ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ, ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ, ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΖΕΥΓΟΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ – ΜΑΘΗΤΗΣ	62
5.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ – ΜΑΘΗΤΗΣ	62
5.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ – ΜΑΘΗΤΗ...	62
5.3. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ – ΜΑΘΗΤΗ	66
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό πως το θέμα της εκπαίδευσης απασχόλησε και απασχολεί πολλούς επιστήμονες και ερευνητές μέχρι και σήμερα. Από τη μέρα που θα έρθει στο κόσμο, στη ζωή ο άνθρωπος μέχρι και την ημέρα που θα φύγει από αυτή διαρκώς εξελίσσεται και μαθαίνει. Ήδη από την πιο μικρή του ηλικία, όντας παιδί, ξεκινά την τυπική του εκπαίδευση. Σε όλη την πορεία της ζωής του η εκπαίδευση, η μόρφωση γενικότερα, θα τον βοηθήσει στην καθημερινότητα του, στις συναναστροφές του με τους γύρω του, στη δουλειά του. Επιπλέον, στον τομέα της δουλειάς, μέσα από την επιμόρφωση του, ο άνθρωπος μπορεί να βελτιωθεί στο αντικείμενό του ή/ και ακόμη να εξελιχθεί περαιτέρω φτάνοντας όσο πιο «ψιλά» επιθυμεί.

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί πως η σπουδαιότητα της εκπαίδευσης διαφαίνεται ήδη από την παλαιότερη εποχή, ωστόσο είναι κατανοητό πως με το πέρασμα των χρόνων η εκπαίδευση μεταβάλλεται, όπως μεταβάλλονται οι τρόποι μάθησης. Για παράδειγμα, παλαιότερα υπήρχε η δασκαλοκεντρική μάθηση, όπου ο μαθητής αποτελούσε τον παθητικό αποδέκτη στην τάξη και ο εκπαιδευτικός αντιμετωπιζόταν ως αυθεντία. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων και την εξέλιξη της κοινωνίας η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε και τη θέση της δασκαλοκεντρικής μάθησης πήρε η μαθητοκεντρική, που στόχο έχει μόνο το καλό του παιδιού. Ο μαθητής μπορεί να εκφέρει ελεύθερα τη γνώμη του, ενώ η σχέση του με τον εκπαιδευτικό κινείται σε αρμονικά πλαίσια. Ανάλογη μεταβολή ωστόσο, έχουν και τα μαθήματα τα οποία διδάσκονταν και διδάσκονται στα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παράλληλα, αξίζει να αναφερθεί πως το σχολείο, ως επιμέρους σύστημα ενός οργανωμένου κοινωνικού συνόλου, είναι φυσικό να βρίσκεται σε άμεση σχέση με τα λοιπά επιμέρους συστήματα της κοινωνίας. Το πολιτικό σύστημα και τα πολιτικά κόμματα, το οικονομικό σύστημα και το σύστημα απασχόλησης, οι διάφορες οργανώσεις και τα συνδικάτα, η Εκκλησία και η οικογένεια είναι μερικοί από τους φορείς που έμμεσα ή άμεσα ενδιαφέρονται να ασκήσουν επίδραση στην οργάνωση και τη λειτουργία του σχολείου και που επηρεάζουν το πλαίσιο εργασίας του δασκάλου (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 330).

Το σχολείο δίνει όλα τα απαραίτητα εφόδια που χρειάζεται ένα παιδί για να «βγει» στη κοινωνία ως ενήλικας, τον προετοιμάζει πλήρως και καταλλήλως. Έτσι, όπως αναφέρει και ο Πυργιωτάκης (2011, σελ. 221), είναι γνωστό ότι το σχολείο δεν περιορίζεται μόνο στη μετάδοση γνώσεων, την παροχή προσόντων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων. Ταυτόχρονα κρίνει, αξιολογεί και επιλέγει τους μαθητές του, τους οποίους

και τοποθετεί ανάλογα στο κοινωνικό σύνολο. Έτσι, με τις εκπαιδευτικές παροχές και τους τίτλους σπουδών που απονέμει, ορίζει ποιοι θα μεταβούν στην αγορά εργασίας και ποιοι θα τοποθετηθούν σε ποια θέση. Ουσιαστικά δηλαδή, με το να προσδίδει την ανάλογη θέση στο σύστημα απασχόλησης, απονέμει οικονομική δύναμη, κοινωνική εξουσία και κύρος. Αξίζει να τονιστεί πως η διδασκαλία (το «μάθημα») είναι η ελάχιστη συστατική μονάδα της οργανωμένης προσπάθειας που γίνεται για να επιτευχθούν οι στόχοι του σχολείου, ενώ οι χιλιάδες διδακτικές ώρες που κουβαλάει πίσω του κάθε μαθητής απαρτίζουν το σύνολο των προσπαθειών να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι (Γκότοβος, 2002, σελ. 63). Σημαντική στην παρούσα εργασία είναι και η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του εκπαιδευτικού με τον μαθητή, καθώς είναι γνωστό πως μεταξύ των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευόμενων πρέπει να υπάρχει μία ουσιαστική σχέση. Ως προς την παιδαγωγική σχέση θα μπορούσε να ειπωθεί πως δεν αποτελεί σχέση ισότητας. Αυτό συμβαίνει καθώς δεν υπάρχουν ίσα μέρη σε αυτή τη σχέση: ο εκπαιδευτικός είναι ένας ενήλικας, καλλιεργημένος άνθρωπος που έχει ωριμότητα και εμπειρία στις «πλάτες» του, ενώ αντίθετα ο μαθητής είναι ένας ανήλικος άνθρωπος που δεν διαθέτει κάποιου είδους καλλιέργεια, δεν έχει εμπειρία και ωριμότητα.

Σε άλλο σημείο ο Πυργιωτάκης (2011, σελ. 277) αναφέρει πως ο Ιερός Αυγουστίνος το 389 «με το έργο του «De magistro» σκιαγράφησε τη μορφή του Χριστού ως το υψηλό πρότυπο για κάθε δάσκαλο».

Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού διαφέρει συγκριτικά με άλλα επαγγέλματα. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός πως ο εκπαιδευτικός ασκεί λειτουργήματα: διαπλάθει τους μαθητές του και τους προετοιμάζει μέσω του σχολείου για την μετέπειτα πορεία τους στην κοινωνία. Βλέπει και νιώθει τους μαθητές του σαν παιδιά του. Επομένως, δεν αποτελεί το κλασικό επάγγελμα που κάνει κάποιος άνθρωπος. Για την κοινωνία και για το ελληνικό σχολείο είναι σημαντικό να υπάρχουν εκπαιδευτικοί που έχουν πραγματική διάθεση, όρεξη και ιδανική μόρφωση, ώστε να καλλιεργούν μαθητές, δίνοντας το εκατό τοις εκατό του εαυτού τους.

Η σκοπιμότητα της συγγραφής αυτής της διπλωματικής εργασίας αφορά την κατανόηση του εκπαιδευτικού θεσμού της Ελλάδας σε όλες τις πτυχές και μορφές του κατά τη σημερινή του μορφή, ενώ μέσα από την ανάλυση του θεσμού ανακαλύπτονται και νέα προς τον αναγνώστη στοιχεία που πιθανόν μέχρι σήμερα ήταν άγνωστα. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται και θα απαντηθούν, αλλά και θα αναλυθούν παρακάτω είναι: Πώς διαμορφώνεται ο θεσμός της Εκπαίδευσης σήμερα ; Τι είδους

μαθήματα διδάσκονται στα σχολεία ; Ποιες Μορφές Εκπαίδευσης υπάρχουν στη σημερινή εποχή ; Πώς διαμορφώνεται η Διοίκηση στην Εκπαίδευση ; Ποια είναι η σχέση του Εκπαιδευτικού με τον Μαθητή ;

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο «στεγάζεται» ο θεσμός της εκπαίδευσης στη σημερινή εποχή. Θα προσδιοριστεί εννοιολογικά ο όρος «Εκπαίδευση», ενώ στη συνέχεια θα ακολουθήσουν η αναλυτική περιγραφή του σημερινού Εκπαιδευτικού συστήματος, οι βαθμίδες από τις οποίες αποτελείται το εκπαιδευτικό σύστημα, οι Μορφές Εκπαίδευσης. Η Διοίκηση της Εκπαίδευσης, από την πιο ψηλά ιεραρχικά βαθμίδα που είναι το Υπουργείο Παιδείας, θρησκευμάτων και Αθλητισμού έως και την πιο χαμηλή βαθμίδα που είναι το σχολείο. Τέλος, θα αναλυθεί το Παιδαγωγικό ζεύγος: Εκπαιδευτικός – Μαθητής. Θα δοθούν αρχικά το εννοιολογικό πλαίσιο των όρων εκπαιδευτικός και μαθητής και στην συνέχεια θα γίνει μία ιστορική αναδρομή στη σχέση μεταξύ των δύο, πώς ήταν δηλαδή παλαιότερα και ποια είναι η εικόνα που υπάρχει σήμερα, ενώ σημαντική αναφορά θα γίνει και για την παιδαγωγική αγάπη μεταξύ του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η έννοια της εκπαίδευσης (στην Αγγλική ορολογία: education), αποτελεί μία ευρεία έννοια. Ωστόσο, οι περισσότεροι άνθρωποι συνδυάζουν τον όρο της εκπαίδευσης με τα σχολικά ή/και τα φοιτητικά χρόνια. Είναι σωστό να διευκρινιστεί πως η εκπαίδευση δεν «περιορίζεται» μόνο στις γνώσεις που αποκομίζει το άτομο από το σχολείο, καθώς σε όλη τη διάρκεια της ζωής του αποκτά καινούργιες γνώσεις. Αυτή η μορφή αποτελεί η δια βίου εκπαίδευση, η οποία δεν έχει φραγμούς και «εμπλουτίζει» τον άνθρωπο διαρκώς με νέα εφόδια γνώσης.

Πιο αναλυτικά, υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την εκπαίδευση. Όμως κρίνεται αναγκαίο πριν δοθεί ο ορισμός να καταστεί σαφής η διαφορετικότητα της εκπαίδευσης με την μάθηση. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι δύο όροι παρουσιάζονται ως ταυτόσημοι, κάτι το οποίο δεν ισχύει. Έτσι, με τον όρο μάθηση (ουσιαστικό θηλυκού γένους) ορίζεται η «απόκτηση γνώσεων» (Πατάκης, 2007, σελ. 360). Ακόμη, σύμφωνα με τον Πυργιωτάκη, μάθηση νοείται «η διαδικασία κατά την οποία το παιδί και ο έφηβος αποκτούν – με δική τους δραστηριότητα – γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, γενικά εμπειρίες, για να βελτιώσουν τη συμπεριφορά τους, να αναπτύξουν την προσωπικότητα τους και να αντιμετωπίσουν με αυτοτέλεια τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος τους» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ.73). Γενικότερα από την οπτική του ανηλικού, μάθηση θεωρείται η διαδικασία πρόσληψης νέων γνώσεων, νέων δεδομένων. Όμως, εκτός από τη ταύτιση της εκπαίδευσης με τη μάθηση, δεν είναι λίγες οι φορές που η εκπαίδευση θεωρείται ίδια σημασιολογικά και με την παιδεία. Κάτι τέτοιο φυσικά δεν ισχύει, καθώς παιδεία θεωρείται η «πνευματική εκπαίδευση (και τα ιδρύματα κτλ. που την προωθούν)/ πνευματική καλλιέργεια, σύνολο γνώσεων» (Πατάκης, 2007, σελ. 461).

Ως προς τον όρο της εκπαίδευσης, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν ποικίλοι ορισμοί. Αρχικά, η λέξη εκπαίδευση είναι ουσιαστικό θηλυκού γένους και προέρχεται από το αρχαιοελληνικό ρήμα εκπαιδεύω (από την πρόθεση εκ και το ρήμα παιδεύω) που σημαίνει ανατρέφω από παιδική ηλικία, διαπαιδαγωγώ. Κατά τον Πυργιωτάκη λοιπόν, η εκπαίδευση αφορά την «οργανωμένη αγωγή και μάθηση» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 75). Σε άλλο ορισμό εκπαίδευση είναι ο «θεσμός που στοχεύει με συστηματική διδασκαλία σε ειδικά ιδρύματα (σχολεία κτλ.), στη μόρφωση και

καλλιέργεια κυρίως των νέων και των παιδιών: δημόσια/ ιδιωτική/ ανώτερη» (Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής, 2009, σελ. 121). Στην Αγγλική ορολογία, όπως προαναφέρθηκε, η λέξη εκπαίδευση ονομάζεται “education” και ορίζεται ως «the process of learning things, usually at school or university» (Key – Word Dictionary, 2002, σελ. 79), την διαδικασία δηλαδή της μάθησης, η οποία συμβαίνει συνήθως στο σχολείο ή στο πανεπιστήμιο.

Άρα, το συμπέρασμα που εύλογα προκύπτει είναι πως η εκπαίδευση αποτελεί μία πιο συγκεκριμένη έννοια που εμπεριέχει την μάθηση, (η οποία αποτελεί μία πιο γενικότερη έννοια) και λόγω αυτού δεν μπορούν να θεωρούνται ως δύο έννοιες ταυτόσημες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

«Κατά τον Durkheim, τα εκπαιδευτικά συστήματα αποτελούν ουσιώδες θεσμούς, οι οποίοι εξασφαλίζουν τις βασικές προϋποθέσεις για την ύπαρξη των πολύπλοκων κοινωνικών στρωμάτων» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 201). Για τη Σαΐτη και τον Σαΐτη το εκπαιδευτικό σύστημα νοείται «ως ένα πλήθος στοιχείων (άνθρωποι, εκπαιδευτικές μονάδες, προγράμματα, διδακτικές μέθοδοι κ.λπ.), καθένα από τα οποία επιτελεί το δικό του έργο, ενώ όλα μαζί συλλειτουργούν, συνεργάζονται και αλληλοεπηρεάζονται για την επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης» (Σαΐτη & Σαΐτης, 2022, σελ. 64). Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα «πέρασε», όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, από πολλές τροποποιήσεις μέχρι να καθοριστεί στη σημερινή του μορφή. Σύμφωνα με τον νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010), η εκπαίδευση στην Ελλάδα χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες: στην τυπική εκπαίδευση, στη μη τυπική εκπαίδευση και στην άτυπη μάθηση.

Ως προς την πρώτη, τυπική εκπαίδευση θεωρείται αυτή «που παρέχεται στο πλαίσιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο από τις δημόσιες αρχές και αποτελεί μέρος της διαβαθμισμένης εκπαιδευτικής κλίμακας. Στην τυπική εκπαίδευση εντάσσεται και η γενική τυπική εκπαίδευση ενηλίκων». Το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας αποτελείται από την πρωτοβάθμια, την δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όσον αφορά τη μη τυπική εκπαίδευση, αυτή νοείται ως την «εκπαίδευση που παρέχεται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος και μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο. Περιλαμβάνει την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων».

Ενώ τέλος, άτυπη μάθηση θεωρούνται «οι μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου ή επαγγελματικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων». Περιλαμβάνει τις κάθε είδους δραστηριότητες αυτομόρφωσης, όπως η αυτομόρφωση με έντυπο υλικό ή μέσω διαδικτύου ή με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ποικίλων εκπαιδευτικών υποδομών, καθώς και τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αποκτά το άτομο από την επαγγελματική εμπειρία του.

2.1. ΔΟΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στην Ελλάδα η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά της ηλικιακής βαθμίδας 4 έως 15 ετών. Όπως έγινε αναφορά και προηγουμένως, το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα περιλαμβάνει την πρωτοβάθμια, την δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Γίνεται κατανοητό πως η υποχρεωτική εκπαίδευση στα παιδιά ξεκινά από πολύ νωρίς, παρέχοντας όλα τα πολύτιμα εφόδια που θα χρειαστούν για την συνέχιση και ολοκλήρωση της σχολικής τους πορείας. Ωστόσο, στη σημερινή εποχή λόγω των γρήγορων ρυθμών της ζωής αλλά και λόγω των αυξημένων απαιτήσεων και της οικονομικής κατάστασης που επικρατεί, πολλοί γονείς δεν έχουν τη δυνατότητα να βρίσκονται μαζί με τα παιδιά τους όλες τις ώρες που απαιτούνται. Γι' αυτό τον λόγο έχουν ιδρυθεί οι Βρεφονηπιακοί Παιδικόι Σταθμοί που μπορεί να είναι είτε δημόσιοι είτε ιδιωτικοί, ενώ θεωρούνται ως Προσχολική Εκπαίδευση.

Πιο αναλυτικά, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση υπάγεται το νηπιαγωγείο και το δημοτικό. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το γυμνάσιο, το λύκειο και το Ε.Π.Α.Λ., ενώ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάγονται τα πανεπιστήμια. Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 2 του Προεδρικού Διατάγματος 79/2017 (ΦΕΚ 109/Α/1-8-2017) σχολικό έτος είναι η περίοδος που αρχίζει την 1^η Σεπτεμβρίου και λήγει την 31^η Αυγούστου του επόμενου έτους, ενώ το διδακτικό έτος αρχίζει την 1^η Σεπτεμβρίου και λήγει την 21^η Ιουνίου του επόμενου έτους. Επιπλέον, κατά το Προεδρικό Διάταγμα «η διδασκαλία των μαθημάτων αρχίζει στις 11 Σεπτεμβρίου και λήγει στις 15 Ιουνίου του επόμενου έτους. Όταν η 11^η Σεπτεμβρίου ή η 15^η Ιουνίου είναι αργία, τα μαθήματα αρχίζουν την επόμενη εργάσιμη ημέρα ή λήγουν την προηγούμενη εργάσιμη ημέρα αντίστοιχα». Ακόμη, με βάση την παρ. 1 του άρθρου 5 του Προεδρικού Διατάγματος 79/2017 κάθε νηπιαγωγείο και δημοτικό σχολείο της χώρας έχει δική του σχολική περιφέρεια και σε αυτό φοιτούν οι μαθητές που διαμένουν εντός των ορίων της.

2.1.1. ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Τα νηπιαγωγεία στην Ελλάδα είναι δημόσια και άρα τα παιδιά δεν πληρώνουν την φοίτησή τους, ενώ χωρίζονται σε κοινά, ολοήμερα και ειδικά. Όμως, υπάρχουν και τα αντίστοιχα ιδιωτικά, όπου οι γονείς πληρώνουν ένα χρηματικό ποσό. Ακόμη, ο μέγιστος αριθμός των νηπίων σε κάθε τμήμα είναι τα 25 παιδιά (Π.Δ. 79/2017, άρθρο 6, παρ. 2). Ο αριθμός αυτός δεν πρέπει να υπερβαίνεται. Αν ωστόσο, συμβεί αυτό θα πρέπει το νηπιαγωγείο να προχωρήσει στη δημιουργία άλλης αίθουσας εφόσον αυτό είναι εφικτό, όταν δηλαδή υπάρχει διαθέσιμη αίθουσα. Όμως αν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα τα νήπια που δεν ανήκουν στα 25 παιδιά, μετατίθενται σε άλλα νηπιαγωγεία κοντά στον τόπο κατοικίας τους.

Με βάση την παρ. 1 του άρθρου 18 του Προεδρικού Διατάγματος 79/2017 «το καθημερινό ημερήσιο σχολικό πρόγραμμα αρχίζει με την προσέλευση των νηπίων-προνηπίων στο χώρο του σχολείου την ώρα που προβλέπεται στο ΕΩΠ. Οι εκπαιδευτικοί των νηπιαγωγείων παραλαμβάνουν τους μαθητές στην είσοδο της/των τάξης/τάξεων του νηπιαγωγείου και οι γονείς-συνοδοί αποχωρούν. Κατά τη διάρκεια του χρόνου της προσέλευσης των νηπίων/προνηπίων δεν παρευρίσκεται χωρίς άδεια στο χώρο του σχολείου κανείς εκτός των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Πριν από την έναρξη των μαθημάτων πραγματοποιείται κοινή προσευχή των νηπίων-προνηπίων και του διδακτικού προσωπικού. Η συμμετοχή των μαθητών άλλου δόγματος στην κοινή προσευχή δεν είναι υποχρεωτική. Η ασφαλής προσέλευση και αποχώρηση των μαθητών του νηπιαγωγείου γίνεται με ευθύνη των γονέων / κηδεμόνων, οι οποίοι έχουν υπογράψει σχετική υπεύθυνη δήλωση όπου αναφέρονται τα πρόσωπα που συνοδεύουν τους μαθητές».

Το ωρολόγιο πρόγραμμα ενός νηπιαγωγείου έχει ως εξής: 8:15 π.μ. είναι η ώρα υποδοχής των νηπίων στο νηπιαγωγείο και διαρκεί μέχρι τις 8:30 π.μ. Στη συνέχεια, η 1^η διδακτική ώρα έχει διάρκεια 45' λεπτών από τις 8:30 π.μ. έως και 9:15 π.μ. και αφορά ελεύθερο παιχνίδι, ενώ η 2^η διδακτική ώρα, που επίσης έχει διάρκεια 45' λεπτών, ξεκινά στις 9:15 π.μ. και τελειώνει στις 10:00 π.μ. και αφορά οργανωμένες δραστηριότητες ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ και το πρόγευμα. Η 3^η διδακτική ώρα ξεκινά στις 10:45 π.μ. και τελειώνει στις 11:30 π.μ. (διάρκεια 45' λεπτών) και αφορά επίσης οργανωμένες δραστηριότητες με βάση το ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ. Η 4^η διδακτική ώρα

διάρκειας 40' λεπτών αρχίζει στις 11:30 π.μ. και τελειώνει στις 12:10 μ.μ., όπου τα παιδιά έχουν ελεύθερο παιχνίδι, ανατροφοδότηση και η 5^η διδακτική ώρα διάρκειας 35' λεπτών ξεκινά στις 12:10 μ.μ. και σταματά στις 12:45 μ.μ., όπου πάλι πραγματοποιούνται οργανωμένες δραστηριότητες με βάση το ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ, ανατροφοδότηση και προγραμματισμός της επόμενης μέρας. Τέλος, από τις 12:45 μ.μ. έως και τις 13:00μ.μ. γίνεται η προετοιμασία των παιδιών για αναχωρήσουν στις 13:00 μ.μ..

Μετά το πέρας της νηπιακής τους φοίτησης, τα παιδιά αποκτούν αποδεικτικό πιστοποίησης της φοίτησης τους προκειμένου να εγγραφούν στην επόμενη υποχρεωτική σχολική βαθμίδα, το δημοτικό. Τα παιδιά εισέρχονται στο δημοτικό σχολείο στην ηλικία των 6 ετών.

Στα δημοτικά σχολεία οι μαθητές εισέρχονται στο 6^ο έτος της ηλικίας τους. Επιπλέον, στο δημοτικό σχολείο, όπως και στο νηπιαγωγείο, η φοίτηση είναι υποχρεωτική και δωρεάν. Αυτό σημαίνει πως τα βιβλία που δίνονται στους μαθητές παρέχονται δωρεάν, χωρίς κάποιο κόστος. Όμως, και στα δημοτικά υπάρχει η επιλογή των αντίστοιχων ιδιωτικών δημοτικών. Τα δημοτικά σχολεία χωρίζονται, όπως και τα νηπιαγωγεία, στα κοινά, στα ολόημερα που έχουν πιο διευρυνόμενο ωράριο από τα κοινά (λειτουργούν και μετά το πέρας του κοινού ωραρίου των δημοτικών σχολείων) και στα ειδικά που αφορούν παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Τα δημοτικά σχολεία είναι υποχρεωμένα να τηρούν πιστά τα αναλυτικά προγράμματα, όπως ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων. Παράλληλα, το δημοτικό σχολείο διαθέτει 6 τάξεις. Ξεκινά από την Α' τάξη μέχρι και την ΣΤ' τάξη (Α', Β', Γ', Δ', Ε', ΣΤ'), μέχρι δηλαδή οι μαθητές να συμπληρώσουν το 12^ο έτος της ηλικίας τους. Τα τμήματα χωρίζονται αναλόγως τον αριθμό των μαθητών όπου είναι είτε μονοθέσια είτε δωδεκαθέσια. Στα μονοθέσια δημοτικά σχολεία συνήθως ο αριθμός των μαθητών στις τάξεις δεν ξεπερνά τα 15 παιδιά. «Οι αλλοδαποί μαθητές εγγράφονται στην Α' τάξη αφού προσκομίσουν ληξιαρχική πράξη γέννησης ή ομοειδές πιστοποιητικό, επίσημα μεταφρασμένο, χωρίς να είναι απαραίτητη η πρόσφατη ημερομηνία έκδοσης, καθώς και τα λοιπά δικαιολογητικά που αναφέρονται στην παρ. 4 του παρόντος άρθρου. Στις υπόλοιπες τάξεις οι αλλοδαποί μαθητές εγγράφονται καταθέτοντας τον Τίτλο ή το Αποδεικτικό Μετεγγραφής ή τη Βεβαίωση Φοίτησης» (Π.Δ. 79/2017, άρθρο 7, παρ. 10). Το σχολικό έτος χωρίζεται σε τρία 3μηνα, όπου οι μαθητές έχουν ένα ατομικό φάκελο στον οποίο αναγράφονται οι βαθμοί των μαθημάτων, ενώ στο τέλος του χρόνου δίνεται ένα αποδεικτικό με το οποίο οι

μαθητές μπορούν να εγγραφούν στην επόμενη τάξη ή στο επόμενο σχολικό ίδρυμα που είναι το γυμνάσιο.

Παράλληλα, με βάση την παρ. 1 του άρθρου 18 του Προεδρικού Διατάγματος 79/2017 «το καθημερινό ημερήσιο σχολικό πρόγραμμα αρχίζει με την προσέλευση των μαθητών στο χώρο του σχολείου την ώρα που προβλέπεται στο ΕΩΠ. Στο Δημοτικό Σχολείο οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί εφημερίας υποδέχονται τους μαθητές στην είσοδο του σχολείου και οι γονείς-συνοδοί αποχωρούν. Κατά τη διάρκεια του χρόνου της προσέλευσης των μαθητών δεν παρευρίσκεται χωρίς άδεια στο χώρο του σχολείου κανείς εκτός των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Την ώρα που προβλέπεται στο ΕΩΠ, μετά το ηχητικό σήμα (κουδούνι), με ευθύνη των εφημερευόντων κλείνει η είσοδος και οι μαθητές συγκεντρώνονται κατά τμήματα ή τάξεις στον προκαθορισμένο χώρο και τα τμήματα ή τις τάξεις επιτηρούν οι διδάσκοντες σε αυτά την 1η διδακτική ώρα. Πριν από την έναρξη των μαθημάτων πραγματοποιείται κοινή προσευχή των μαθητών και του διδακτικού προσωπικού στο προαύλιο του σχολείου με ευθύνη των εκπαιδευτικών που εφημερεύουν. Η συμμετοχή των μαθητών άλλου δόγματος στην κοινή προσευχή δεν είναι υποχρεωτική. Ο Διευθυντής του σχολείου ή ο αναπληρωτής του ή διδάσκων εκπροσωπώντας τον Σύλλογο Διδασκόντων προβαίνει σε πιθανές ανακοινώσεις-οδηγίες που αφορούν στην εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και στη μαθητική ζωή της συγκεκριμένης μέρας ή και σε γενικότερα θέματα».

Όσον αφορά το ωρολόγιο πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου αυτό έχει ως εξής: στις 8:00 π.μ. με 8:15 πραγματοποιείται η υποδοχή των μαθητών, στη συνέχεια ακολουθεί η 1^η διδακτική περίοδος από τις 8:15 π.μ. μέχρι τις 9:40 π.μ., όπου χωρίζεται σε 2 διδακτικές ώρες: η 1^η ώρα διαρκεί 45' λεπτά και η 2^η διδακτική ώρα 40' λεπτά. Έπειτα, ακολουθεί η 2^η διδακτική περίοδος, η οποία διαρκεί από τις 10:00 π.μ. μέχρι τις 11:30 π.μ. και έχει διάρκεια 90' λεπτών (χωρίζεται σε 2 διδακτικές ώρες), ενώ συνεχίζει το ωρολόγιο πρόγραμμα με την 5^η διδακτική ώρα από τις 11:45 π.μ. έως τις 12:25 μ.μ. και τελειώνει με την 6^η διδακτική ώρα (τελειώνει η υποχρεωτική παρακολούθηση των μαθημάτων) στις 12:35 μ.μ. έως 13:15 μ.μ. Στα κενά λεπτά που υπάρχουν ενδιάμεσα των μαθημάτων είναι τα διαλλείματα.

Στη συνέχεια ακολουθεί το πρόγραμμα του ολοήμερου προγράμματος ενός δημοτικού σχολείου: η 1^η ώρα ξεκινά στις 13:20 μ.μ. και τελειώνει στις 14:00 μ.μ. κατά την οποία τα παιδιά σιτίζονται και ξεκουράζονται. Έπειτα, στις 14:15 μ.μ. με 15:00 μ.μ. είναι η 2^η διδακτική ώρα στην οποία γίνεται η μελέτη των μαθημάτων, ενώ στην 3^η διδακτική ώρα που είναι στις 15:15 μ.μ. έως 16:00 μ.μ. επιλέγονται διδακτικά

αντικείμενα όπως η Μουσική, τα Εικαστικά, τα Αγγλικά, η Θεατρική Αγωγή κ.ά. Όπως στο κανονικό πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου, έτσι και εδώ στο ολοήμερο, τα ενδιάμεσα λεπτά αφορούν τα διαλλείματα που έχουν οι μαθητές. Ως προς τα μαθήματα που διδάσκονται οι μαθητές ενός 6θέσιου δημοτικού σχολείου, κάποια είναι κοινά σε όλες τις τάξεις, ενώ κάποια άλλα προστίθενται ή αφαιρούνται.

Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 3 του Νόμου 4692/2020 (ΦΕΚ 111/Α/12-6-2020), που αποτελεί τροποποίηση των παρ. 2 έως 4 του άρθρου 11 του Π.Δ. 79/2017, στην Α΄ τάξη (πρώτη) του δημοτικού σχολείου τα παιδιά διδάσκονται Γλώσσα (9 ώρες), Μαθηματικά (5 ώρες), Μελέτη Περιβάλλοντος (3 ώρες), Εικαστικά (2 ώρες), Μουσική (1 ώρα), Θεατρική Αγωγή (1 ώρα), Φυσική Αγωγή (3 ώρες), Αγγλικά (2 ώρες), Ευέλικτη Ζώνη (3 ώρες) και Τ.Π.Ε. (1 ώρα). Στην Β΄ τάξη (δεύτερη) τα παιδιά διδάσκονται ακριβώς τα ίδια μαθήματα με ίδιες ώρες διδασκαλίας. Στην Γ΄ τάξη (τρίτη) τα μαθήματα έχουν ως εξής: Θρησκευτικά (2 ώρες), Γλώσσα (8 ώρες), Μαθηματικά (4 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Μελέτη Περιβάλλοντος (2 ώρες), Εικαστικά (1 ώρα), Μουσική (1 ώρα), Θεατρική Αγωγή (1 ώρα), Φυσική Αγωγή (3 ώρες), Αγγλικά (3 ώρες), Ευέλικτη Ζώνη (2 ώρες) και Τ.Π.Ε. (1 ώρα). Συνεχίζοντας στην Δ΄ τάξη (τέταρτη) τα μαθήματα είναι: Θρησκευτικά (2 ώρες), Γλώσσα (8 ώρες), Μαθηματικά (4 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Μελέτη Περιβάλλοντος (2 ώρες), Εικαστικά (1 ώρα), Μουσική (1 ώρα), Θεατρική Αγωγή (1 ώρα), Φυσική Αγωγή (3 ώρες), Αγγλικά (3 ώρες), Ευέλικτη Ζώνη (2 ώρες) και Τ.Π.Ε. (1 ώρα). Ακολουθώντας στην Ε΄ τάξη (πέμπτη) τα μαθήματα έχουν ως εξής: Θρησκευτικά (1 ώρα), Γλώσσα (7 ώρες), Μαθηματικά (4 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Γεωγραφία (2 ώρες), Φυσική (3 ώρες), Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή (1 ώρα), Εικαστικά (1 ώρα), Μουσική (1 ώρα), Φυσική Αγωγή (2 ώρες), Αγγλικά (3 ώρες), Δεύτερη Ξένη Γλώσσα (2 ώρες) και Τ.Π.Ε. (1 ώρα). Τέλος, στην ΣΤ΄ τάξη (έκτη) τα μαθήματα είναι τα ίδια με τις ίδιες διδακτικές ώρες όπως και στην Ε΄ τάξη. Αξίζει να σημειωθεί πως το σύνολο των ωρών σε όλες τις τάξεις του δημοτικού είναι 30 ανά εβδομάδα. Κάθε εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα συντάσσεται το πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου.

Ακόμη, σύμφωνα με την παρ. 6 και 7 του άρθρου 11 του Προεδρικού Διατάγματος 79/2017 «στα δημοτικά σχολεία κάθε μάθημα διδάσκεται αποκλειστικά από έναν μόνο εκπαιδευτικό κλάδου ΠΕ70 Δασκάλων ή από έναν εκπαιδευτικό της αντίστοιχης ειδικότητας όταν πρόκειται για τα μαθήματα ειδικοτήτων που προβλέπονται στο ισχύον ωρολόγιο πρόγραμμα. Εξαίρεση αποτελούν τα διδακτικά αντικείμενα της Αισθητικής Αγωγής (Εικαστικά, Μουσική, Θεατρική Αγωγή) και η Ευέλικτη Ζώνη, τα

οποία μπορούν να ανατίθενται σε περισσότερους από έναν εκπαιδευτικούς. Η Ευέλικτη Ζώνη ανατίθεται σε εκπαιδευτικούς όλων των κλάδων με προτεραιότητα στον εκπαιδευτικό κλάδο ΠΕ70 Δασκάλων του τμήματος» ενώ «σε περιπτώσεις μη κάλυψης των διδακτικών ωρών από εκπαιδευτικούς των αντίστοιχων κλάδων, τα διδακτικά αντικείμενα της Αισθητικής Αγωγής και της Φυσικής Αγωγής δύναται να ανατεθούν και σε εκπαιδευτικούς του κλάδου ΠΕ70 Δασκάλων».

2.1.2. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟ - ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ

Επόμενη σχολική βαθμίδα είναι το Γυμνάσιο, που αποτελεί και την τελευταία υποχρεωτική σχολική βαθμίδα, πηγαίνουν τα παιδιά στην ηλικία των 12 ετών. Το γυμνάσιο κατατάσσεται στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και αποτελείται από τρεις τάξεις: την πρώτη Γυμνασίου, την δεύτερα και την τρίτη Γυμνασίου (Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξη). Επομένως, είναι σαφές πως τα παιδιά φοιτούν από το 12^ο έως το 15^ο έτος της ηλικίας τους. Όπως σε όλα τα σχολεία, έτσι και στην περίπτωση των γυμνασίων υπάρχουν τα δημόσια και τα ιδιωτικά. Γενικά η φοίτηση στα γυμνάσια, όπως στα δημοτικά και στα νηπιαγωγεία είναι δωρεάν από το κράτος, όπως και το εκπαιδευτικό τους υλικό (σχολικά βιβλία). Ωστόσο, υπάρχουν και τα ιδιωτικά γυμνάσια για όσους το επιθυμούν με την καταβολή ενός χρηματικού ποσού.

Επιπλέον, τα γυμνάσια υπόκεινται σε κατηγορίες: στα Γενικά, όπου μπορούν να φοιτήσουν όλα τα παιδιά, στα Μουσικά στα οποία φοιτούν παιδιά που έχουν κλήση στις μουσικές σπουδές, στα Εκκλησιαστικά που φοιτούν μαθητές με κλήση στις εκκλησιαστικές σπουδές, στα Αθλητικά για τους μαθητές που κάνουν κάποια αθλήματα, στα Ειδικά που αφορούν παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τέλος, στα Πρότυπα και Πειραματικά που αποτελούν δημόσια σχολεία και έχουν ως στόχο τη καλλιέργεια ευρύτερα της γνώσης. Ακόμη, υπάρχουν και τα Εσπερινά γυμνάσια για ενήλικες που είτε είναι άνεργοι είτε εργαζόμενοι και επιθυμούν να ολοκληρώσουν τις σχολικές σπουδές τους.

Σύμφωνα με την παρ.1 και 2 του άρθρου 1 του Προεδρικού Διατάγματος 126/2016 (ΦΕΚ 211/Β/11-11-2016), το σχολικό έτος ξεκινάει την 1η Σεπτεμβρίου και λήγει την

31η Αυγούστου του επόμενου έτους, ενώ παρ. 2 το διδακτικό έτος αρχίζει την 1η Σεπτεμβρίου και λήγει την 30η Ιουνίου του επόμενου έτους. Ακόμη, στο ίδιο άρθρο στην παράγραφο 4 αναφέρεται πως «η διδασκαλία των μαθημάτων διεξάγεται σε δύο διδακτικές περιόδους που ονομάζονται τετράμηνα. Η πρώτη περίοδος (1ο τετράμηνο) διαρκεί από 11 Σεπτεμβρίου έως 20 Ιανουαρίου και η δεύτερη περίοδος (2ο τετράμηνο) από 21 Ιανουαρίου έως 31 Μαΐου» (ΦΕΚ 211/Β/11-11-2016).

Όσον αφορά τα μαθήματα που διδάσκονται κατατάσσονται σε τρεις (3) ομάδες σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 4 του Νόμου 4692/2020 (ΦΕΚ 111/Α/12-6-2020), ο οποίος έχει αντικαταστήσει το αντίστοιχο άρθρο του Προεδρικού Διατάγματος 126/2016, και έχουν ως εξής: «Η πρώτη ομάδα (Ομάδα Α΄) περιλαμβάνει την Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία ήτοι Γλωσσική Διδασκαλία και Νεοελληνική Λογοτεχνία, την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, ήτοι Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Αρχαία Ελληνικά Κείμενα από Μετάφραση, την Ιστορία, τα Μαθηματικά, τη Φυσική, τη Βιολογία και τα Αγγλικά. Η δεύτερη ομάδα (Ομάδα Β΄) περιλαμβάνει μαθήματα ως εξής: τη Γεωλογία - Γεωγραφία, την Χημεία, την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, τα Θρησκευτικά τη Δεύτερη ξένη γλώσσα, την Τεχνολογία – Πληροφορική και την Οικιακή Οικονομία. Τέλος, η τρίτη ομάδα (Ομάδα Γ΄) περιλαμβάνει μαθήματα ως εξής: τη Μουσική-Καλλιτεχνικά, τη Φυσική Αγωγή.».

Παράλληλα, με βάση την Υπουργική Απόφαση 94207/Δ2 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 3791/Β/13-8-2021, καθορίστηκε το ωρολόγιο πρόγραμμα. Στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου οι μαθητές διδάσκονται 19 διδακτικά αντικείμενα. Διδάσκονται Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία χωρίζεται σε Γλωσσική Διδασκαλία (3 ώρες) και Νεοελληνική Λογοτεχνία (2 ώρες), Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία επίσης χωρίζεται σε Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (2 ώρες) και Αρχαία Κείμενα από Μετάφραση (2 ώρες), Μαθηματικά (4 ώρες), Φυσική (1 ώρα), Βιολογία (1 ώρα), Γεωλογία – Γεωγραφία (1 ώρα), Ιστορία (2 ώρες), Θρησκευτικά (2 ώρες), Αγγλικά (2 ώρες), 2η Ξένη Γλώσσα (Γαλλικά/Γερμανικά/Ιταλικά) (2 ώρες), Οικιακή Οικονομία (1 ώρα), Φυσική Αγωγή (2 ώρες). Επιπλέον, διδάσκονται Τεχνολογία (1 ώρα) και Πληροφορική (2 ώρες), Πολιτισμό και Δραστηριότητες, οι οποίες χωρίζονται σε Μουσική (1 ώρα) και Καλλιτεχνικά (1 ώρα) και τέλος, διδάσκονται Εργαστήρια Δεξιότητων (1 ώρα). Συνολικά, οι μαθητές της Α΄ τάξης του ημερήσιου γυμνασίου διδάσκονται 33 ώρες.

Στην Β΄ τάξη του γυμνασίου οι μαθητές διδάσκονται επίσης 19 διδακτικά αντικείμενα. Διδάσκονται Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία χωρίζεται σε Γλωσσική Διδασκαλία (2 ώρες) και Νεοελληνική Λογοτεχνία (2 ώρες), Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία επίσης χωρίζεται σε Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (2 ώρες) και Αρχαία Κείμενα από Μετάφραση (2 ώρες), Μαθηματικά 94 ώρες), Φυσική (2 ώρες), Χημεία (1 ώρα), Βιολογία (1 ώρα), Γεωλογία – Γεωγραφία (2 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Θρησκευτικά (2 ώρες), Αγγλικά (2 ώρες), 2Η Ξένη Γλώσσα (Γαλλικά/Γερμανικά/Ιταλικά) (2 ώρες), Φυσική Αγωγή (2 ώρες). Διδάσκονται Τεχνολογία (1 ώρα) και Πληροφορική (1 ώρα), Πολιτισμό και Δραστηριότητες, οι οποίες επίσης χωρίζονται σε Μουσική (1 ώρα) και Καλλιτεχνικά (1 ώρα), ενώ διδάσκονται Εργαστήρια Δεξιοτήτων (1 ώρα). Συνολικά, και στην Β΄ τάξη διδάσκονται 33 ώρες.

Τέλος, στην Γ΄ τάξη τα μαθήματα τα οποία είναι και εδώ 19 έχουν ως εξής: Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, χωρίζεται σε Γλωσσική Διδασκαλία (2 ώρες) και Νεοελληνική Λογοτεχνία (2 ώρες), Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, η οποία επίσης χωρίζεται σε Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (2 ώρες) και Αρχαία Κείμενα από Μετάφραση (2 ώρες), Μαθηματικά 94 ώρες), Φυσική (2 ώρες), Χημεία (1 ώρα), Βιολογία (1 ώρα), Ιστορία (2 ώρες), Θρησκευτικά (2 ώρες), Αγγλικά (2 ώρες), 2Η Ξένη Γλώσσα (Γαλλικά/Γερμανικά/Ιταλικά) (2 ώρες), Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή (3 ώρες), Φυσική Αγωγή (2 ώρες). Επιπλέον, διδάσκονται Τεχνολογία (1 ώρα) και Πληροφορική (1 ώρα), Πολιτισμό και Δραστηριότητες, οι οποίες χωρίζονται σε Μουσική (1 ώρα) και Καλλιτεχνικά (1 ώρα) και τέλος, διδάσκονται Εργαστήρια Δεξιοτήτων (1 ώρα). Στο σύνολο, οι μαθητές διδάσκονται τα μαθήματα τους σε διάρκεια 33 ωρών.

Ως προς την ένταξη των μαθητών στις τάξεις του Γυμνασίου, η παρ. 2 του άρθρου 22 της Υπουργικής Απόφασης 72367/ΓΔ4 (ΦΕΚ 2675/Β/24-6-2021) αναφέρει πως «εντάσσονται όσοι/ες: α) εγγράφονται στην τάξη αυτή, σύμφωνα με την παρούσα, β) δεν έχουν προαχθεί από την τάξη αυτή, γ) μετεγγράφονται από την Α΄ τάξη άλλου Γυμνασίου β) στη Β΄ τάξη εντάσσονται όσοι/ες: α) έχουν προαχθεί από την Α΄ τάξη, β) δεν έχουν προαχθεί από τη Β΄ τάξη, γ) μετεγγράφονται από τη Β΄ τάξη άλλου Γυμνασίου γ) στη Γ΄ τάξη εντάσσονται όσοι/ες: α) έχουν προαχθεί από τη Β΄ τάξη, β) δεν έχουν προαχθεί από τη Γ΄ τάξη, γ) μετεγγράφονται από τη Γ΄ τάξη άλλου Γυμνασίου». Σχετικά με την εξέταση των μαθημάτων αυτή πραγματοποιείται γραπτά. Έτσι, σύμφωνα με την παρ.4 του άρθρου 6 του νόμου 4692/2020, η οποία αντικαθιστά

την παρ. 4 του άρθρου 12 του Προεδρικού Διατάγματος 126/2016, «ο μαθητής κρίνεται άξιος προαγωγής ή απόλυσης, όταν έχει σε κάθε μάθημα βαθμό ετήσιας επίδοσης τουλάχιστον δέκα (10) ή όταν έχει γενικό μέσο όρο βαθμό ετήσιας επίδοσης τουλάχιστον δεκατρία (13).

Αν δεν πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις προαγωγής ή απόλυσης, ο μαθητής παραπέμπεται το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου, πριν την έναρξη των μαθημάτων του επόμενου σχολικού έτους, δηλαδή στη δεύτερη εξεταστική περίοδο, σε επαναληπτική εξέταση στα μαθήματα στα οποία ο βαθμός ετήσιας επίδοσής του είναι μικρότερος από δέκα (10), εφόσον ο αριθμός των μαθημάτων αυτών δεν υπερβαίνει τα τέσσερα (4). Αν δεν πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις προαγωγής ή απόλυσης και ο μαθητής έχει βαθμό ετήσιας επίδοσης μικρότερο από δέκα (10) σε περισσότερα από τέσσερα (4) μαθήματα, τότε δεν κρίνεται άξιος προαγωγής ή απόλυσης, δεν παραπέμπεται σε επαναληπτική εξέταση και επαναλαμβάνει την τάξη». Εάν επιτύχει στις εξετάσεις, ο μαθητής παίρνει αποδεικτικό τίτλο που τον προάγει στην επόμενη τάξη, ενώ στην Γ΄ Γυμνασίου κατέχει απολυτήριο με το οποίο θα προαχθεί στο επόμενο επίπεδο σπουδών που ακολουθεί εφόσον το επιθυμεί.

Μετά την φοίτηση των μαθητών στο γυμνάσιο τελειώνει ουσιαστικά και η υποχρεωτική εκπαίδευση. Από τη στιγμή εκείνη είναι στην προσωπική επιθυμία του κάθε μαθητή εάν θα συνεχίσει περαιτέρω την σχολική του εκπαίδευση. Εφόσον αποφασίσει ότι επιθυμεί να ακολουθήσει την μετα υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει δύο επιλογές: είτε να φοιτήσει στο Ενιαίο Λύκειο είτε στο Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑ.Λ.). Αξίζει να σημειωθεί πως τα Επαγγελματικά Λύκεια αντικατέστησαν επί της ουσίας τα Τεχνολογικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ) με τον Νόμο 3475/2006 (ΦΕΚ 146/Α/13-7-2006). Παράλληλα, το τελευταίο διάστημα υπάρχουν και τα Πρότυπα και Πειραματικά Λύκεια και ΕΠΑ.Λ., ενώ υπάρχουν και τα Εσπερινά ΕΠΑ.Λ. για ανέργους και εργαζόμενους που επιθυμούν την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Όπως σε όλες τις προηγούμενες σχολικές βαθμίδες έτσι και στα Λύκεια υπάρχουν τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά. Επομένως, η φοίτηση σε αυτά τα σχολεία είναι δωρεάν, αλλά υπάρχει και η επιλογή καταβολής ενός χρηματικού ποσού για όσους επιθυμούν την ιδιωτική εκπαίδευση. Παράλληλα, υπάρχουν και τα εσπερινά Λύκεια για τους ανθρώπους που δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους και είναι άνεργοι, εργαζόμενοι κ.τ.λ., ενώ υπάρχουν και τα Εκκλησιαστικά Λύκεια, τα Μουσικά, τα Καλλιτεχνικά και τα Επαγγελματικά Σχολεία (ΕΠΑΣ).

Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 9 της Υπουργικής Απόφασης 72367/ΓΔ4 (ΦΕΚ

2675/B/24-6-2021) «δικαίωμα εγγραφής στην Α΄ τάξη του ΓΕ.Λ. έχουν οι κάτοχοι Απολυτηρίου Γυμνασίου ή άλλου ισότιμου τίτλου και όσοι/ες έχουν απορριφθεί στην Α΄ τάξη ημερήσιου ή εσπερινού ΓΕ.Λ. Στη Β΄ τάξη εγγράφονται οι προαγόμενοι/ες από την Α΄ τάξη ημερήσιου ή εσπερινού ΓΕ.Λ., όσοι/ες έχουν απορριφθεί στη Β΄ ημερήσιου ή εσπερινού ΓΕ.Λ., όσοι/ες έχουν προαχθεί από τη Β΄ τάξη εσπερινού ΓΕ.Λ. τετραετούς φοίτησης και όσοι/ες έχουν απορριφθεί από τη Β΄ ή τη Γ΄ τάξη εσπερινού ΓΕ.Λ. τετραετούς φοίτησης. Στη Γ΄ τάξη εγγράφονται οι προαγόμενοι/ες από τη Β΄ τάξη ημερήσιου ΓΕ.Λ., οι προαγόμενοι/ες από τη Β΄ τάξη εσπερινού ΓΕ.Λ. τριετούς φοίτησης, όσοι/ες έχουν απορριφθεί στη Γ΄ ημερησίου ΓΕ.Λ., όσοι/ες έχουν απορριφθεί στη Γ΄ εσπερινού ΓΕ.Λ. τριετούς φοίτησης και όσοι/ες έχουν απορριφθεί στη Δ΄ Εσπερινού ΓΕ.Λ.». Αξίζει να αναφερθεί, πως η φοίτηση στο Γενικό Λύκειο δεν έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, επομένως είναι στην αποκλειστική επιλογή του ατόμου. Παράλληλα, το διδακτικό έτος χωρίζεται σε δύο τετράμηνα. Το 1^ο τετράμηνο έχει διάρκεια μεταξύ της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και 20^{ης} Ιανουαρίου, ενώ το 2^ο μεταξύ της 21^{ης} Ιανουαρίου έως το τέλος των μαθημάτων.

Όσον αφορά το ωρολόγιο πρόγραμμα ενός ημερήσιου Γενικού Λυκείου με βάση την Υπουργική Απόφαση 94196/Δ2 (ΦΕΚ 3791/Β/13-8-2021) αυτό έχει ως εξής: στην Α΄ τάξη του Γενικού Λυκείου οι μαθητές διδάσκονται Ελληνική Γλώσσα, η οποία χωρίζεται σε δύο διδακτικά αντικείμενα: στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (5 ώρες) και Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία (4 ώρες). Διδάσκονται Θρησκευτικά (2 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Μαθηματικά που επίσης χωρίζονται σε δύο διδακτικά αντικείμενα: στην Άλγεβρα (3 ώρες) και στην Γεωμετρία (2 ώρες), Αγγλικά (3 ώρες), Δεύτερη Ξένη Γλώσσα (Γαλλικά ή Γερμανικά) (2 ώρες), Φυσικές Επιστήμες στις οποίες είναι η Φυσική (2 ώρες), Χημεία (2 ώρες) και Βιολογία (2 ώρες). Τέλος, στα διδακτικά αντικείμενα ανήκουν η Φυσική Αγωγή (2 ώρες), η Πολιτική Παιδεία (Οικονομία, Πολιτικοί Θεσμοί και Αρχές Δικαίου και Κοινωνιολογία) (2 ώρες) και Εφαρμογές Πληροφορικής (2 ώρες). Συνολικά οι μαθητές διδάσκονται 35 ώρες εβδομαδιαίως.

Στην Β΄ τάξη του Γενικού Λυκείου το πρόγραμμα έχει κάποιες παραλλαγές σχετικά με αυτό της Α΄ τάξης. Πιο αναλυτικά, οι μαθητές έχουν τα εξής διδακτικά αντικείμενα: Ελληνική Γλώσσα που χωρίζεται στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (2 ώρες) και την Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία (4 ώρες), Μαθηματικά που χωρίζονται στην Άλγεβρα (3 ώρες) και στην Γεωμετρία (2 ώρες), Φυσικές Επιστήμες που χωρίζονται στην Φυσική (2 ώρες), Χημεία (2 ώρες) και Βιολογία (2 ώρες),

Εισαγωγή στις Αρχές της Επιστήμης των Η/Υ (2 ώρες), Ιστορία (2 ώρες), Φιλοσοφία (2 ώρες), Θρησκευτικά (2 ώρες), Αγγλικά (2 ώρες), Δεύτερη Ξένη Γλώσσα (2 ώρες) και Φυσική Αγωγή (2 ώρες). Στο σύνολο η διδασκαλία του προγράμματος Γενικής Παιδείας είναι 30 ώρες. Ωστόσο, στην Β΄ τάξη οι μαθητές εκτός από τα μαθήματα Γενικής Παιδείας διδάσκονται μαθήματα προσανατολισμού. Συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο ομάδες, Ανθρωπιστικών Σπουδών και Θετικών Σπουδών μία από τις οποίες επιλέγουν οι μαθητές αναλόγως των προτιμήσεών τους. Οι μαθητές που επιλέγουν τις Ανθρωπιστικές Σπουδές έχουν τα εξής μαθήματα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (3 ώρες) και Λατινικά (2 ώρες). Συνολικά επομένως οι ώρες που διδάσκονται εβδομαδιαίως τα συγκεκριμένα μαθήματα είναι 5. Από την άλλη, οι μαθητές που επιλέγουν τις Θετικές Σπουδές έχουν τα εξής μαθήματα: Φυσική (2 ώρες) και Μαθηματικά (3 ώρες). Συνολικά και σε αυτή την ομάδα οι μαθητές διδάσκονται 5 ώρες. Το γενικό σύνολο ωρών της Β΄ τάξης του ημερήσιου Γενικού Λυκείου είναι 35 ώρες.

Ως προς την τελευταία τάξη του Λυκείου, την Γ΄, τα μαθήματα και σε αυτή τη περίπτωση τροποποιούνται. Τα μαθήματα λοιπόν έχουν ως εξής: Θρησκευτικά (1 ώρα), Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία (6 ώρες, κατά τις οποίες οι 5 ώρες αφορούν το κυρίως μάθημα και η 1 ώρα για ανακεφαλαίωση και απορίες που ενδεχομένως να υπάρχουν), Ιστορία (2 ώρες, όπου το διδάσκονται όσοι μαθητές επιλέγουν την ομάδα προσανατολισμού Θετικών Σπουδών και Σπουδών Υγείας και την ομάδα προσανατολισμού Σπουδών Οικονομίας και Πληροφορικής), Μαθηματικά (2 ώρες, όπου το διδάσκονται οι μαθητές που επιλέγουν την ομάδα προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών), Αγγλικά (2 ώρες) και Φυσική Αγωγή (3 ώρες). Το γενικό σύνολο του προγράμματος Γενικής Παιδείας είναι 14 ώρες. Σχετικά με τις ομάδες προσανατολισμού και τα αντίστοιχα μαθήματα, αυτές είναι 3: Ανθρωπιστικών Σπουδών, Θετικών Σπουδών και Σπουδών Υγείας, Σπουδών Οικονομίας και Πληροφορικής. Στην πρώτη ομάδα των Ανθρωπιστικών Σπουδών τα μαθήματα είναι: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία (6 ώρες), Ιστορία (6 ώρες) και Λατινικά (6 ώρες). Στη δεύτερη ομάδα των Θετικών Σπουδών και Σπουδών Υγείας τα μαθήματα είναι: Μαθηματικά (6 ώρες για επιλέγουν το δεύτερο επιστημονικό πεδίο) ή Βιολογία (6 ώρες για όσους επιλέγουν το τρίτο επιστημονικό πεδίο), Φυσική (6 ώρες) και Χημεία (6 ώρες). Τέλος, στην τρίτη ομάδα των Σπουδών Οικονομίας και Πληροφορικής ανήκουν: τα Μαθηματικά (6 ώρες), η Πληροφορική (6 ώρες) και η Οικονομία (6 ώρες). Συνολικά, σε όλες τις ομάδες προσανατολισμού οι μαθητές

διδάσκονται 18 ώρες, ενώ οι συνολικές ώρες ολόκληρου του προγράμματος ανέρχονται στις 32. Επιπλέον, η εξέταση των παραπάνω μαθημάτων πραγματοποιείται γραπτά και πραγματοποιείται μετά το τέλος του 2^{ου} τετράμηνου.

Για τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑ.Λ.) υπάρχει διαφορετικό διδακτικό πλαίσιο που ακολουθείται. Ωστόσο, όπως όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα έτσι και τα ΕΠΑ.Λ. είναι κυρίως δημόσια. Όμως, υπάρχουν και τα ιδιωτικά ΕΠΑ.Λ για όσους επιθυμούν να φοιτήσουν σε ιδιωτικό σχολείο. Η φοίτηση στα συγκεκριμένα σχολεία δεν είναι υποχρεωτική, δηλαδή δεν είναι απαραίτητο ο μαθητής να συνεχίσει στην συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα, εφόσον δεν το επιθυμεί. Ωστόσο, η φοίτηση είναι τριών ετών και περιλαμβάνει τις τάξεις: Α', Β' και Γ', ενώ στα εσπερινά τμήματα η φοίτηση είναι στα τέσσερα έτη με τις τάξεις: Α', Β' και Γ'. Το σχολικό έτος για τα Επαγγελματικά Λύκεια (δημόσια, ιδιωτικά) ξεκινά την χρονική περίοδο όπως και στα Γενικά Λύκεια. Μάλιστα, και στα ΕΠΑ.Λ. το διδακτικό έτος χωρίζεται σε δύο τετράμηνα, ενώ οι προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις διεξάγονται εντός της σχολικής μονάδας στα μαθήματα και τις εργαστηριακές ασκήσεις που διδάσκονται στην αντίστοιχη τάξη κατά την παρ. 4. του άρθρου 5 του Νόμου 3475/2006 (ΦΕΚ 146/Α/13-7-2006).

Σχετικά με το ωρολόγιο πρόγραμμα με βάση την παρ. 14 της Υπουργικής Απόφασης Φ2/92271/Δ4 (ΦΕΚ 2187/Β/12-6-2018) στην Α' τάξη του ημερήσιου ΕΠΑ.Λ. οι μαθητές έχουν μαθήματα γενικής παιδείας, προσανατολισμού και επιλογής. Τα μαθήματα γενικής παιδείας είναι τα εξής: Νέα Ελληνικά (4 ώρες), Μαθηματικά που χωρίζονται σε Άλγεβρα (3 ώρες) και Γεωμετρία (1 ώρα), Φυσικές Επιστήμες που χωρίζονται σε Φυσική (2 ώρες), Χημεία (1 ώρα) και Βιολογία (1 ώρα), Πολιτική Παιδεία (διακριτά διδακτέα αντικείμενα Οικονομία, Πολιτικοί Θεσμοί και Αρχές Δικαίου και Κοινωνιολογία) (2 ώρες), Ιστορία (1 ώρα), Θρησκευτικά (1 ώρα), Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά) (2 ώρες), Φυσική Αγωγή (2 ώρες) και Πληροφορική (2 ώρες). Συνολικά, οι μαθητές διδάσκονται 22 ώρες. Παράλληλα, τα μαθήματα προσανατολισμού είναι τα παρακάτω: Ερευνητική Εργασία στην Τεχνολογία (2 ώρες), Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός – Ασφάλεια και Υγεία στο χώρο εργασίας (2 ώρες) και Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων (3 ώρες). Στο σύνολο, οι ώρες είναι 7. Τέλος, στα μαθήματα επιλογής συγκαταλέγονται τα εξής μαθήματα: Αγωγή Υγείας (2 ώρες), Αρχές Γραμμικού και Αρχιτεκτονικού Σχεδίου (2Σ ώρες), Αρχές Ηλεκτρολογίας και Ηλεκτρονικής (2 ώρες), Αρχές Μηχανολογίας (2 ώρες), Βασικές Αρχές Σύνθεσης (2Σ ώρες), Γεωπονία και Αειφόρος Ανάπτυξη (2 ώρες) και Ναυτιλιακές Γνώσεις (2 ώρες). Οι μαθητές διδάσκονται συνολικά 6 ώρες και επιλέγουν

3 μαθήματα από τα 8 αναλόγως των τομέων που υπάρχουν σε κάθε ΕΠΑ.Λ.. Στο γενικό σύνολο οι μαθητές στην Α΄ τάξη διδάσκονται 35 ώρες.

Αναφορικά με την Β΄ τάξη των ημερήσιων ΕΠΑ.Λ. τα μαθήματα γενικής παιδείας είναι: Νέα Ελληνικά (3 ώρες), Μαθηματικά που χωρίζονται σε Άλγεβρα (2 ώρες) και Γεωμετρία (1 ώρα), Φυσικές Επιστήμες που χωρίζονται σε Φυσική (1 ώρα) και Χημεία (1 ώρα), Θρησκευτικά (1 ώρα), Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά) (1 ώρα), Εισαγωγή στις Αρχές της Επιστήμης των Η/Υ (1 ώρα) και Φυσική Αγωγή (1 ώρα). Σύνολο επομένως, οι διδακτικές ώρες στα μαθήματα γενικής παιδείας είναι 12.

Στη συνέχεια, οι μαθητές στα τεχνολογικά επαγγελματικά μαθήματα επιλέγουν ανάμεσα στους τομείς. Πρώτος τομέας είναι ο τομέας γεωπονίας, τροφίμων και περιβάλλοντος με τα μαθήματα: Αρχές Αγροτικής Ανάπτυξης (2Θ), Περιβάλλον και Γεωργία (1Θ + 2^E), Φυτική Παραγωγή (2Θ + 3^E), Ζωική Παραγωγή (2Θ + 1^E), Τεχνολογία Τροφίμων (2Θ + 2^E), Αρχές Αρχιτεκτονικής Τοπίου (1Θ + 1^E), Στοιχεία Γεωργικών Εγκαταστάσεων και Γεωργικά Μηχανήματα (2Θ + 1^E) και Αγγλικά Τομέα (1Θ). Συνολικά, οι ώρες είναι 23. Δεύτερος τομέας είναι της Διοίκησης και Οικονομίας με μαθήματα: Αρχές Λογιστικής (3Θ + 3^E), Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ (2Θ), Θεωρία Τουρισμού και Εφαρμογές (3^E), Εισαγωγή στην Εφοδιαστική (Logistics) (2Θ), Χρηματοπιστωτικές Συναλλαγές – Λογιστικά Φύλλα (EXCEL) (2^E), Στοιχεία Δικαίου (Αστικό – Εμπορικό – Εργατικό – Τουριστικό) (4Θ), Οικονομικά Μαθηματικά και Στατιστική (2Θ) και Αγγλικά Τομέα (2Θ) και σύνολο 23 ώρες. Τρίτος τομέας είναι των Δομικών Έργων, Δομημένου Περιβάλλοντος και Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού με τα παρακάτω μαθήματα: Οικοδομικό Σχέδιο (4Σ), Τοπογραφία (2Θ + 3^E), Τοπογραφικό Σχέδιο – Ψηφιακή Χαρτογραφία (3^E), Κτιριακά Έργα και Δομικά Υλικά (2Θ + 2^E), Σχέδιο Δομικών Έργων με χρήση Η/Υ | (4^E), Δομημένο Περιβάλλον και Πολεοδομικές Εφαρμογές (2Θ), Αγγλικά Τομέα (1Θ) με σύνολο 23 ώρες, όπως και στους παραπάνω τομείς.

Στον τέταρτο τομέα ανήκει ο τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών. Τα μαθήματα είναι: Ελεύθερο Σχέδιο (4Σ), Γραμμικό Σχέδιο (3Σ), Ιστορία της Τέχνης (3Θ), Αρχές Σύνθεσης (3^E), Εφαρμοσμένες Τέχνες με χρήση Η/Υ (5^E) και Ειδικό Εργαστηριακό Μάθημα (5^E) και συνολικές ώρες 23, ενώ ως πέμπτος είναι ο τομέας ηλεκτρολογίας, ηλεκτρονικής και αυτοματισμού. Τα μαθήματα στον συγκεκριμένο τομέα είναι τα ακόλουθα: Ηλεκτροτεχνία (Κυκλώματα Συνεχούς και Εναλλασσόμενου Ρεύματος (2Θ + 2^E), Εσωτερικές Ηλεκτρικές Εγκαταστάσεις και Ηλεκτρολογικό Σχέδιο (2Θ + 5^E), Εισαγωγή στα Υπολογιστικά Συστήματα και στα Δίκτυα Επικοινωνιών (3^E)

Αυτοματισμοί, Αισθητήρες (2^E), Αναλογικά και Ψηφιακά Ηλεκτρονικά ($2\Theta + 4^E$) Αγγλικά Τομέα (1Θ) και σύνολο και εδώ 23 ώρες. Εν συνεχεία, στην έκτη σειρά βρίσκεται ο τομέας Μηχανολογίας με μαθήματα: Στοιχεία Τεχνικής Θερμοδυναμικής - Εφαρμογές ($3\Theta + 3^E$), Μηχανική-Αντοχή Υλικών (2Θ), Σχεδιασμός και Περιγραφή Στοιχείων Μηχανών (3^E), Τεχνολογία Μηχανολογικών Κατασκευών – Εφαρμογές ($2\Theta + 5^E$), Βασική Ηλεκτρολογία και Εφαρμογές ($2\Theta + 2^E$), Αγγλικά Τομέα (1Θ) και στην έβδομη ο τομέας Πληροφορικής με μαθήματα: Αρχές Προγραμματισμού Υπολογιστών ($1\Theta + 3^E$), Υλικό και Δίκτυα Υπολογιστών ($2\Theta + 2^E$), Βασικά Θέματα Πληροφορικής ($2\Theta + 2^E$), Λειτουργικά Συστήματα και Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων ($1\Theta + 2^E$) και Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Ιστοτόπων (4^E). Και σε αυτούς τους τομείς το σύνολο των ωρών είναι 23.

Τέλος, στον όγδοο τομέα ανήκει ο τομέας Υγείας – Πρόνοιας – Ευεξίας και με μαθήματα: Ανατομία-Φυσιολογία I (3Θ), Πρώτες Βοήθειες (2^E), Υγεία και Διατροφή (2Θ), Διαπροσωπικές Σχέσεις (2Θ), Εργασιακό Περιβάλλον Τομέα (2^E), Αγγλικά Τομέα (2Θ), Ειδικό Μάθημα Α ($\Theta + E$) 8 Ειδικό Μάθημα Β ($\Theta + E$) 23 συνολικών ωρών. Ως προς τα Ειδικά μαθήματα οι μαθητές κλείνονται να επιλέξουν 2 αναλόγως των ειδικοτήτων και της εργαστηριακής υποδομής που υπάρχουν στο συγκεκριμένο ΕΠΑ.Λ στη Γ' τάξη. Τα Ειδικά μαθήματα είναι: Μικροβιολογία I ($1\Theta + 4^E$), Νοσηλευτική I ($1\Theta+4^E$), Δημιουργική Απασχόληση στην Προσχολική Ηλικία I ($1\Theta + 4^E$), Σύγχρονη Αισθητική I ($1\Theta+4^E$), Εισαγωγή στη Φυσικοθεραπεία I ($1\Theta+4^E$), Βασικές Εφαρμογές Κομμωτικής I (5^E), Οδοντοτεχνία I ($1\Theta+4^E$), Φαρμακευτική Τεχνολογία I ($1\Theta+4^E$), Ακτινολογία I ($1\Theta+4^E$).

Στην Γ' τάξη του Επαγγελματικού Λυκείου τα μαθήματα χωρίζονται σε γενικής παιδείας και σε μαθήματα ανά ειδικότητα τομέα ομάδας προσανατολισμού. Στα μαθήματα γενικής παιδείας υπάρχουν τα μαθήματα: Νέα Ελληνικά (3 ώρες), Μαθηματικά που χωρίζονται σε Άλγεβρα (2 ώρες) και Γεωμετρία (1 ώρα), Φυσικές Επιστήμες που χωρίζονται σε Φυσική (2 ώρες) και Χημεία (1 ώρα), Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά) (1 ώρα), Εισαγωγή στις Αρχές της Επιστήμης των Η/Υ (1 ώρα) και Φυσική Αγωγή (1 ώρα) και σύνολο 12 ώρες. Στις τελικές γραπτές εξετάσεις εξετάζονται μόνο τα Νέα Ελληνικά, Άλγεβρα τα οποία εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Ως προς τα μαθήματα ανά ειδικότητα τομέα προσανατολισμού, αυτά συμπληρώνουν τις 23 διδακτικές ώρες. Πρώτος τομέας είναι της Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος που χωρίζεται σε 4 ειδικότητες. Στην πρώτη ειδικότητα είναι ο Τεχνικός Φυτικής Παραγωγής και μαθήματα: Σύγχρονες Γεωργικές Επιχειρήσεις (3Θ)

(Εξεταζόμενο), Αρχές Βιολογικής Γεωργίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Δενδροκομία – Αμπελουργία (2Θ+3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Φυτά Μεγάλης Καλλιέργειας - Κηπευτικές Καλλιέργειες (2Θ+3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Αρδεύσεις Καλλιεργειών (1Θ+2^E), Φυτοπροστασία (2Θ+2^E). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Στην δεύτερη ειδικότητα είναι ο Τεχνικός Ζωικής Παραγωγής με τα μαθήματα: Σύγχρονες Γεωργικές Επιχειρήσεις (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Βιολογικής Γεωργίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Διατροφή Αγροτικών Ζώων (2Θ+2^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Εκτροφή Αγροτικών Ζώων (3Θ+3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Υδατοκαλλιέργειες (2Θ+2^E), Μελισσοκομία - Σηροτροφία (1Θ+2^E). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς. Στην τρίτη ειδικότητα ανήκει ο Τεχνικός Τεχνολογίας Τροφίμων και Ποτών και έχει τα μαθήματα: Σύγχρονες Γεωργικές Επιχειρήσεις (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Βιολογικής Γεωργίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Επεξεργασίας Τροφίμων (2Θ + 2^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Μεταποίηση Φυτικών Προϊόντων (2Θ + 3^E), Μεταποίηση Ζωικών Προϊόντων (2Θ + 3^E) και Ασφάλεια Τροφίμων (2Θ + 1^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς. Στην τέταρτη ειδικότητα είναι ο Τεχνικός Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Τοπίου με μαθήματα: Σύγχρονες Γεωργικές Επιχειρήσεις (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Βιολογικής Γεωργίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Ανθοκομικά Φυτά (2Θ + 2^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Εφαρμογές Αρδευτικών Δικτύων στην Κηποτεχνία (1Θ + 2^E), Σχεδιασμός Φυτοτεχνικών Έργων (2Θ + 3^E) και Συντήρηση Κηποτεχνικών Εφαρμογών (2Θ + 3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Δεύτερος τομέας είναι αυτός της Διοίκησης και της Οικονομίας με 4 ειδικότητες. Στην πρώτη ειδικότητα είναι ο Υπάλληλος Διοίκησης και Οικονομικών Υπηρεσιών με τα παρακάτω μαθήματα: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Σύγχρονο Περιβάλλον Γραφείου (2Θ + 2^E), Φορολογική Πρακτική (2Θ + 4^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Λογιστικές Εφαρμογές (5^E), Επικοινωνία και Δημόσιες Σχέσεις (2Θ) (Εξεταζόμενο). Και εδώ τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Στην δεύτερη ειδικότητα εντάσσεται ο Υπάλληλος Τουριστικών Επιχειρήσεων και διδάσκεται τα μαθήματα: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Οργάνωση και Λειτουργία Τουριστικών Επιχειρήσεων (2Θ + 2^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Οργάνωση

και Λειτουργία Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων ($2\Theta + 2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Γεωγραφία Τουρισμού (2^E), Εφαρμογές στον Τουρισμό (3^E), Αγγλικά Ειδικότητας (2Θ) και Γαλλικά ή Γερμανικά ή Ισπανικά ή Ιταλικά (2Θ). Τα δύο πρώτα να εξετάζονται και πανελλαδικά.

Στην τρίτη ειδικότητα του δεύτερου τομέα είναι ο Υπάλληλος Εμπορίας και Διαφήμισης με τα εξής μαθήματα: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Σύγχρονο Περιβάλλον Γραφείου ($2\Theta + 2^E$), Διαφήμιση (Εισαγωγή, Δημιουργία και Προβολή) ($2\Theta + 4^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Επικοινωνία και Δημόσιες Σχέσεις (2Θ) (Εξεταζόμενο), Εφαρμογές Μάρκετινγκ (3^E), Λογιστικές Εφαρμογές (2^E). Τα δύο πρώτα να εξετάζονται και πανελλαδικά. Στην τελευταία ειδικότητα του δεύτερου τομέα υπάρχει ο Υπάλληλος Αποθήκης και Συστημάτων Εφοδιασμού με μαθήματα: Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (3Θ) (Εξεταζόμενο), Αρχές Οργάνωσης και Διοίκησης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Οργάνωση και Διαχείριση Αποθηκών ($3\Theta + 2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Οργάνωση και Διαχείριση Μεταφορών ($2\Theta + 2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Εφαρμογές Εφοδιαστικής ($3\Theta + 3^E$) και Λογιστικές Εφαρμογές (2^E). Τα δύο πρώτα να εξετάζονται και πανελλαδικά.

Στον τρίτο τομέα είναι ο τομέας των Δομικών Έργων, Δομημένου Περιβάλλοντος και Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού με μία μόνο ειδικότητα αυτή του Τεχνικού Δομικών Έργων και Γεωπληροφορικής. Τα μαθήματα που έχει είναι: Αρχιτεκτονικό Σχέδιο (4Σ) (Εξεταζόμενο), Οικοδομική (3Θ) (Εξεταζόμενο), Σχέδιο Πολιτικού Μηχανικού και Έργων Υποδομής ($1\Theta + 2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Εφαρμογές Γεωπληροφορικής στα Τεχνικά Έργα (5^E), Οργάνωση Τεχνικών Έργων ($2\Theta + 2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος) και Σχέδιο Δομικών Έργων με χρήση Η/Υ || (4^E). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Ως προς τον τέταρτο τομέα Εφαρμοσμένων Τεχνών έχει με την σειρά του 6 ειδικότητες. Στην πρώτη ανήκει η ειδικότητα Γραφικών Τεχνών και έχει ως μαθήματα: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Ελεύθερο Σχέδιο – Χρώμα (3^E), Γραφιστικές Εφαρμογές (4^E), Τεχνολογία Εκτυπώσεων ($1\Theta + 3^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Ψηφιακή Σχεδίαση Εντύπων (4^E) Γραμματογραφία (2^E) και Αγγλικά Ειδικότητας (1Θ). Η Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης και η Τεχνολογία Υλικών εξετάζονται και πανελλαδικά. Στην δεύτερη ειδικότητα είναι ο Σχεδιασμός – Διακόσμηση Εσωτερικών Χώρων που περιλαμβάνει τα μαθήματα: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο),

Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Ελεύθερο Σχέδιο – Χρώμα (3^Ε), Ψηφιακή Σχεδίαση (3^Ε), Διακόσμηση Εσωτερικών Χώρων (4^Ε), Διακόσμηση Σύνθεση – Τρισδιάστατη Μακέτα (1Θ + 5^Ε) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Αγγλικά Ειδικότητας (2Θ). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικά.

Η τρίτη ειδικότητα είναι της Αργυροχρυσοχοΐας και έχει για μαθήματα: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Εργαστήριο Χειροποίητου Κοσμήματος (9^Ε), Εργαστήριο Αναπαραγωγικού Κοσμήματος – Σμάλτο (3^Ε), Σχέδιο Κοσμηματοποιίας (3Σ) (Εξεταζόμενο), και Εργαστήριο Πλαστικής – Μεταλλοπλαστικής (3^Ε). Τα δύο πρώτα είναι ενταγμένα και στην πανελλαδική εξέταση.

Η Συντήρηση Έργων Τέχνης – Αποκατάστασης είναι η τέταρτη ειδικότητα με τα αντίστοιχα μαθήματα: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Βασικές Τεχνικές Συντήρησης Έργων Τέχνης (7^Ε), Προστασία Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2Θ) (Εξεταζόμενο), Αντίγραφο Έργων Τέχνης (5^Ε), Σχεδιαστική Τεκμηρίωση Έργων Τέχνης (3^Ε) και Αγγλικά Ειδικότητας (1Θ). Πανελλαδικά εξετάζονται τα δύο πρώτα.

Κατά την πέμπτη ειδικότητα Επιπλοποιίας – Ξυλογλυπτική υπάρχουν τα μαθήματα: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Ξύλινες Κατασκευές (1Θ + 5^Ε), Συνδεσμολογία Επίπλου – Ξυλογλυπτική (1Θ + 5^Ε), Τεχνολογία Ξύλου – Μετρήσεις (2Θ) (Εξεταζόμενο), Γραμμικό Σχέδιο (2Σ) (Εξεταζόμενο) και Ελεύθερο Σχέδιο (2Σ). Τα δύο πρώτα μαθήματα εξετάζονται και πανελλαδικώς.

Έκτη ειδικότητα η Σχεδίαση και Παραγωγή Ενδύματος. Τα μαθήματα που υπάρχουν σε αυτή την ειδικότητα είναι: Ιστορία Σύγχρονης Τέχνης (3Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Υλικών (2Θ) (Εξεταζόμενο), Τεχνολογία Προτύπων Κοπής (Πατρόν) (5^Ε), Ηλεκτρονική Σχεδίαση Βιομηχανικού Προϊόντος (3^Ε), Τεχνολογία Υφάσματος και Οργάνωση Συλλογής Ενδύματος (3Θ) (Εξεταζόμενο), Ποιοτικός Έλεγχος Υφάσματος (1Θ+2^Ε) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Τεχνολογία Παραγωγή Ενδυμάτων (4^Ε). Πανελλαδικά εξετάζονται τα δύο πρώτα.

Ο πέμπτος τομέας είναι της Ηλεκτρολογίας, Ηλεκτρονικής και Αυτοματισμού με 2 ειδικότητες. Στην πρώτη είναι ο Τεχνικός Ηλεκτρονικών και Υπολογιστικών Συστημάτων, Εγκαταστάσεων, Δικτύων και Τηλεπικοινωνιών και με μαθήματα: Ψηφιακά Συστήματα (3Θ) (Εξεταζόμενο), Δίκτυα Υπολογιστών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Εφαρμοσμένα Ηλεκτρονικά - Κατασκευές (2^Ε), Εγκατάσταση και Διαχείριση Δικτύων

- Συντήρηση Υπολογιστικών Συστημάτων (3^E), Συστήματα Ελέγχου και Ασφάλειας (2^E), Τηλεπικοινωνίες - Τηλεματική ($3\Theta+2^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Ρομποτική (3^E), Επεξεργασία Σήματος Ήχου και Εικόνας (2^E). Από τα παραπάνω εξετάζονται πανελλαδικά Ψηφιακά Συστήματα, Δίκτυα Υπολογιστών. Η δεύτερη ειδικότητα Τεχνικός Ηλεκτρολογικών Συστημάτων, Εγκαταστάσεων και Δικτύων έχει τα εξής μαθήματα: Ηλεκτροτεχνία 2 (3Θ) (Εξεταζόμενο), Ηλεκτρικές Μηχανές (3Θ) (Εξεταζόμενο), Ηλεκτρολογικές Εγκαταστάσεις 2 ($3\Theta+4^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Εργαστήριο Ηλεκτροτεχνίας – Ηλεκτρικών Μηχανών (4^E) Αυτοματισμοί Προγραμματιζόμενης Λογικής ($2\Theta+4^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος). Πανελλαδικά εξετάζονται Ηλεκτροτεχνία 2 και Ηλεκτρικές Μηχανές.

Ο έκτος τομέας αφορά την Μηχανολογία και έχει 5 ειδικότητες. Στην πρώτη είναι ο Τεχνικός Μηχανολογικών Εγκαταστάσεων και Κατασκευών με μαθήματα: Στοιχεία Μηχανών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Στοιχεία Σχεδιασμού Κεντρικών Θερμάνσεων (3Θ) (Εξεταζόμενο), Μηχανουργική Τεχνολογία – Εργαλειομηχανές ($2\Theta+6^E$), Ανελκυστήρες – Ανυψωτικές Μηχανές (2Θ) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Στοιχεία Ψύξης – Κλιματισμού ($2\Theta+5^E$) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος). Από αυτά εξετάζονται πανελλαδικά: Στοιχεία Μηχανών και Στοιχεία Σχεδιασμού Κεντρικών Θερμάνσεων. Στη δεύτερη ειδικότητα είναι ο Τεχνικός Θερμικών και Υδραυλικών Εγκαταστάσεων και Τεχνολογίας Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου με μαθήματα: Στοιχεία Μηχανών (3Θ), Στοιχεία Σχεδιασμού Κεντρικών Θερμάνσεων (3Θ), Συντήρηση και Επισκευή Εγκαταστάσεων Καύσης Υγρών και Αερίων Καυσίμων ($2\Theta+3^E$), Ύδρευση – Αποχέτευση ($1\Theta+3^E$), Κατασκευή και Λειτουργία Κεντρικής Θέρμανσης ($1\Theta+5^E$), Σχέδιο Ειδικότητας (2^E). Εξετάζονται: Στοιχεία Μηχανών (πανελλαδικώς εξεταζόμενο), Στοιχεία Σχεδιασμού Κεντρικών Θερμάνσεων (πανελλαδικώς εξεταζόμενο), Συντήρηση και Επισκευή Εγκαταστάσεων Καύσης Υγρών και Αερίων Καυσίμων, Κατασκευή και Λειτουργία Κεντρικής Θέρμανσης. Τρίτη ειδικότητα: Τεχνικός Εγκαταστάσεων Ψύξης Αερισμού και Κλιματισμού που έχει μαθήματα: Στοιχεία Μηχανών (3Θ) (εξεταζόμενο), Στοιχεία Ψύξης – Κλιματισμού (3Θ) (εξεταζόμενο), Στοιχεία Ψύξης – Κλιματισμού (ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ) (5^E), Εγκαταστάσεις Κλιματισμού ($3\Theta+4^E$) (εξεταζόμενο), Συστήματα Ελέγχου (εξεταζόμενο), Ρύθμιση και Αυτοματισμού Εγκαταστάσεων Ψύξης και Κλιματισμού ($1\Theta+2^E$), Μηχανολογική Σχεδίαση Εγκαταστάσεων Ψύξης και Κλιματισμού (2^E).

Τα Στοιχεία Μηχανών, Στοιχεία Ψύξης – Κλιματισμού εξετάζονται και πανελλαδικά. Τέταρτη ειδικότητα είναι ο Τεχνικός Οχημάτων και έχει μαθήματα:

Στοιχεία Μηχανών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Μηχανές Εσωτερικής Καύσης II (3Θ) (Εξεταζόμενο), Μηχανές Εσωτερικής Καύσης II (ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ) (4^E), Συστήματα Αυτοκινήτου (3Θ+4^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Τεχνολογία Ελέγχων και Διαγνώσεων (2Θ+4^E). Πανελλαδικά εξετάζονται τα Στοιχεία Μηχανών, Μηχανές Εσωτερικής Καύσης II. Έκτη ειδικότητα είναι Τεχνικός Μηχανοσυνθέτης Αεροσκαφών και έχει τα εξής μαθήματα: Στοιχεία Μηχανών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Κινητήρες Αεροσκαφών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Κινητήρες Αεροσκαφών (ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ) (4^E), Δομή και Συστήματα Αεροσκαφών (3Θ+4^E) (Εξεταζόμενο - Θεωρητικό μέρος), Διαδικασίες Συντήρησης Αεροσκαφών (2Θ) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Τεχνολογία Αεροπορικού Υλικού (2Θ+ E). Στις πανελλήνιες είναι τα μαθήματα Στοιχεία Μηχανών και Κινητήρες Αεροσκαφών.

Στον έβδομο τομέα Πληροφορικής είναι 2 ειδικότητες: Τεχνικός Εφαρμογών Πληροφορικής και Τεχνικός Η/Υ και Δικτύων Η/Υ. Στην πρώτη ειδικότητα τα μαθήματα είναι: Προγραμματισμός Υπολογιστών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Δίκτυα Υπολογιστών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Προγραμματισμός Υπολογιστών (Εργαστήριο) (2^E), Δίκτυα Υπολογιστών (Εργαστήριο) (2^E), Πληροφοριακά Συστήματα σε Επιχειρήσεις και Οργανισμούς (2Θ) (Εξεταζόμενο), Συστήματα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων και Εφαρμογές τους στο Διαδίκτυο (4^E), Ειδικά Θέματα στον Προγραμματισμό Υπολογιστών (4^E), Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Διαδικτυακών Εφαρμογών (3^E). Στις πανελλήνιες είναι ο Προγραμματισμός Υπολογιστών και Δίκτυα Υπολογιστών. Στη δεύτερη ειδικότητα είναι: Προγραμματισμός Υπολογιστών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Δίκτυα Υπολογιστών (3Θ) (Εξεταζόμενο), Προγραμματισμός Υπολογιστών (Εργαστήριο) (2^E), Δίκτυα Υπολογιστών (Εργαστήριο) (2^E), Πληροφοριακά Συστήματα σε Επιχειρήσεις και Οργανισμούς (2Θ) (Εξεταζόμενο), Εγκατάσταση, Διαχείριση και Συντήρηση Υπολογιστικών Συστημάτων (4^E), Ειδικά Θέματα στο Υλικό και στα Δίκτυα Υπολογιστών (4^E), Τεχνική Υποστήριξη Υπολογιστικών Συστημάτων και Δικτυακών Υποδομών (3^E). Πανελλαδικά εξετάζονται ο Προγραμματισμός Υπολογιστών και τα Δίκτυα Υπολογιστών.

Τέλος, στον όγδοο τομέα Υγείας – Πρόνοιας – Ευεξίας υπάρχουν δύο ειδικότητες. Στην πρώτη που είναι ο Βοηθός Νοσηλευτή περιλαμβάνονται τα μαθήματα: Ανατομία-Φυσιολογία II (3Θ) (Εξεταζόμενο), Υγιεινή (2Θ) (Εξεταζόμενο), Νοσηλευτική II (2Θ+10^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Στοιχεία Παθολογίας (2Θ) (Εξεταζόμενο), Χειρουργική- Τεχνική Χειρουργείου (2^E), Στοιχεία Μαιευτικής-Γυναικολογίας (2Θ). Στις πανελλαδικές είναι τα μαθήματα Ανατομία-Φυσιολογία II

και Υγιεινή. Στη δεύτερη ειδικότητα είναι ο Βοηθός Ιατρικών – Βιολογικών Εργαστηρίων και έχει τα παρακάτω μαθήματα: Ανατομία-Φυσιολογία ΙΙ (3Θ) (Εξεταζόμενο), Υγιεινή (2Θ) (Εξεταζόμενο), Μικροβιολογία ΙΙ (2Θ+3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Αιματολογία (2Θ+3^E) (Εξεταζόμενο – Θεωρητικό Μέρος), Κλινική Βιοχημεία (1Θ+4^E) και Ανοσολογία (1Θ+2^E). Πανελλαδικά εξετάζονται η Ανατομία-Φυσιολογία ΙΙ και η Υγιεινή.

Σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 4 του άρθρου 1 της Υπουργικής Απόφασης Φ 251/119188/Α5 (ΦΕΚ 5136/Β/3-10-2022) και όσον αφορά τα ημερήσια και εσπερινά Γενικά Λύκεια (ΓΕ.Λ.), τα θέματα των πανελλαδικά εξεταζόμενων μαθημάτων λαμβάνονται από την ύλη που ορίζεται ως εξεταστέα για κάθε μάθημα κατά το έτος που γίνονται οι εξετάσεις και περιλαμβάνουν ποικιλία ερωτήσεων (π.χ. σύντομης απάντησης, ελεύθερης ανάπτυξης). Οι ερωτήσεις είναι ανάλογες με εκείνες που υπάρχουν στα σχολικά εγχειρίδια και στις οδηγίες του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), διατρέχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκταση της εξεταστέας ύλης, ελέγχουν ευρύ φάσμα διδακτικών στόχων και είναι κλιμακούμενου βαθμού δυσκολίας. Οι υποψήφιοι απαντούν υποχρεωτικά σε όλα τα θέματα. Η διάρκεια της γραπτής εξέτασης είναι τρίωρη (3), εκτός αν, σε ειδικές περιπτώσεις, ορίζεται διαφορετικά από την Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων. Το ίδιο ισχύει και για τα Επαγγελματικά Λύκεια (Ε.ΠΑΛ.).

Επιπλέον, οι υποψήφιοι μαθητές και μαθήτριες, προκειμένου να συμμετάσχουν στις πανελλαδικές εξετάσεις, οφείλουν να υποβάλουν σχετική Αίτηση – Δήλωση, την οποία είτε εκτυπώνουν οι ίδιοι και συμπληρώνουν (βρίσκεται στην επίσημη ιστοσελίδα www.minedu.gov.gr, είτε την διανέμουν οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο στο οποίο φοιτούν. Χωρίς την συγκεκριμένη Αίτηση – Δήλωση, οι μαθητές δεν μπορούν να συμμετάσχουν στις πανελλαδικές εξετάσεις. Η διαδικασία αυτή είναι κοινή τόσο για τους μαθητές των ημερήσιων και εσπερινών Γενικών Λυκείων όσο και για τους μαθητές των Επαγγελματικών Λυκείων. Μετά το πέρας των Πανελλαδικών εξετάσεων οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν ηλεκτρονικά το Μηχανογραφικό Δελτίο. Το Μηχανογραφικό Δελτίο περιλαμβάνει όλες τις Σχολές και τα τμήματα των Πανεπιστημίων της χώρας και οι υποψήφιοι συμπληρώνουν με σειρά προτίμησης τις Σχολές που επιθυμούν για να φοιτήσουν.

2.1.3. ΜΕΤΑ-ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μετά το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο, λύκειο), οι μαθητές που δεν έχουν περάσει σε κάποιο Πανεπιστημιακό Ίδρυμα ή δεν επιθυμούν να συνεχίσουν σε Πανεπιστημιακές Σπουδές, μπορούν να εισαχθούν σε Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), (στην Αγγλική ορολογία: Institute of Vocational Training – IVT) , προκειμένου να αποκτήσουν μία επιπλέον πιστοποίηση και εξειδίκευση στον τομέα που τους ενδιαφέρει. Ωστόσο, στα Ι.Ε.Κ. μπορούν να φοιτήσουν και απόφοιτοι ή σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Υπάρχουν δημόσια και ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 και 2 του άρθρου 1 της Υπουργικής Απόφασης 5954/2014 (ΦΕΚ 1807/Β/2-7-2014) «σκοπός του Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) είναι η παροχή υπηρεσιών αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης σε αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αποφοίτους Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.). Στους αποφοίτους των Ι.Ε.Κ. χορηγείται Βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΒΕΚ).

Όσον αφορά τα δημόσια Ι.Ε.Κ. (Δ.Ι.Ε.Κ.) η φοίτηση είναι δωρεάν, έχει διάρκεια τουλάχιστον τέσσερα (4) εξάμηνα και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα πέντε (5) εξάμηνα (στην περίοδο αυτή συμπεριλαμβάνεται και η Πρακτική Άσκηση στην οποία καλούνται να υποβληθούν οι φοιτητές), ενώ το εκπαιδευτικό έτος χωρίζεται σε δύο (2) εξάμηνα, το χειμερινό και το εαρινό. Στην Ελλάδα υπάρχει πληθώρα Δημόσιων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν στην Αττική, στη Κεντρική Μακεδονία, στη Δυτική Μακεδονία, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο, στη Δυτική Ελλάδα, στη Στερεά Ελλάδα, στη Πελοπόννησο, στη Κρήτη, στο Βόρειο Αιγαίο, στο Νότιο Αιγαίο και στα Ιόνια Νησιά.

Ως προς τα ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. (Ι.Ι.Ε.Κ.) η φοίτηση απαιτεί την καταβολή διδάκτρων. Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση 98750/Κ6 (ΦΕΚ 4264/Β/10-8-2022) η διάρκεια φοίτησης είναι τουλάχιστον τέσσερα (4) εξάμηνα και δεν μπορεί να υπερβαίνει τα πέντε (5) (συμπεριλαμβάνεται η Πρακτική Άσκηση), ενώ το εκπαιδευτικό έτος χωρίζεται σε δύο (2) εξάμηνα, όπως ακριβώς και στα δημόσια Ι.Ε.Κ. Υπάρχουν πολλά ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. στα οποία μπορούν να φοιτήσουν οι ενδιαφερόμενοι. Τέτοιου είδους Ι.Ε.Κ. βρίσκονται στην Αθήνα, στη Λάρισα, στη Θεσσαλονίκη, στη Χαλκίδα, στο Βόλο, στα Ιωάννινα, στα Χανιά, στο Ρέθυμνο, στο Ηράκλειο, στα Τρίκαλα, στη Καλαμάτα, στη Κοζάνη, στη Ρόδο, στον Πύργο, στη Κω, στη Κόρινθο, στη Δράμα, στη Σπάρτη, στη Τρίπολη, στη Πάτρα και στη Κατερίνη.

2.1.4. ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σύμφωνα με την παράγραφο 1^α του άρθρου 1 του Νόμου 2916/2001 (ΦΕΚ 114/Α/11-6-2001) η Ανώτατη Εκπαίδευση αποτελούνταν από δύο παράλληλους τομείς: αα) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλάμβανε τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και ββ) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλάμβανε τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Ο πανεπιστημιακός τομέας χαρακτηριζόταν ως Α.Ε.Ι. και ο τεχνολογικός αντίστοιχα ως Τ.Ε.Ι. Η φοίτηση και στους δύο τομείς ήταν δωρεάν (οι φοιτητές εισέρχονται έπειτα από τις Πανελλαδικές Εξετάσεις), καθώς πρόκειται για δημόσια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Ωστόσο, με τον Νόμο 4589/2019 (ΦΕΚ 13/Α/29-1-2019) όλα τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα καταργήθηκαν και απορροφήθηκαν από τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, ενώ έγιναν οι απαραίτητες τροποποιήσεις στα προγράμματα σπουδών. Επομένως, στη σημερινή εποχή υπάρχουν μόνο Πανεπιστήμια.

Παράλληλα, με βάση τις παραγράφους 1,2 και 3 του άρθρου 9 του Νόμου 4485/2017 (ΦΕΚ 114/Α/4-8-2017) και όσον αφορά τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, κάθε ίδρυμα διαθέτει Σχολές, οι οποίες με την σειρά τους χωρίζονται σε Τμήματα. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν δύναται η ύπαρξη Σχολής που να έχει στην κατοχή της λιγότερα από δύο (2) Τμήματα, εκτός βέβαια από περιπτώσεις που αποτελούν εξαίρεση. Η φοίτηση στις Σχολές είναι συνήθως τετραετής και το εκπαιδευτικό έτος χωρίζεται σε δύο (2) εξάμηνα, το χειμερινό και το εαρινό. Τα Τμήματα χωρίζονται σε Τομείς, «οι οποίοι συντονίζουν τη διδασκαλία μέρους του γνωστικού αντικείμενου του Τμήματος που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο πεδίο ή πεδία της επιστήμης». Σε κάποια Τμήματα ή Τομείς περιλαμβάνονται και Εργαστήρια (Ν. 4485/2017, άρθρ.28, παρ.1). Στο άρθρο 12 του παρόντος Νόμου αναφέρονται τα όργανα του Ιδρύματος και τα οποία είναι: η Σύγκλητος η οποία «έχει τη γενική εποπτεία της λειτουργίας των Α.Ε.Ι. και της τήρησης του νόμου και του εσωτερικού κανονισμού» (Σαΐτης, 2008, σελ. 5) , το Πρυτανικό Συμβούλιο το οποίο «απαρτίζεται από τον Πρύτανη, τους δύο Αντιπρυτάνεις, έναν εκπρόσωπο των φοιτητών και έναν εκπρόσωπο του διοικητικού προσωπικού» (Σαΐτης, 2008, σελ. 5). Πολλά Τμήματα διαθέτουν και Μεταπτυχιακά Προγράμματα. «Ιδρύονται με απόφαση της Συγκλήτου που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Συνέλευσης του Τμήματος και δημοσιεύεται στη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως» (Ν. 4485/2017, άρθρ. 32, παρ.1.). Η φοίτηση σε όσους επιλέγουν τις Μεταπτυχιακές Σπουδές ανέρχεται σε 2 εξάμηνα στο ελάχιστο

καθώς υπάρχουν και Μεταπτυχιακά Προγράμματα με περισσότερα εξάμηνα. Στον χρόνο αυτό συνυπολογίζεται και η εκπόνηση και υποβολή τυχόν διπλωματικής εργασίας (Ν.4485/2017, άρθρ. 33, παρ. 1.). Τα προγράμματα αρχίζουν το χειμερινό ή το εαρινό εξάμηνο, ενώ τα μαθήματα πρέπει να διαθέτουν στο ελάχιστο εξήντα (60) πιστωτικές μονάδες. Τα Μεταπτυχιακά Προγράμματα δεν παρέχουν όλα δωρεάν φοίτηση, υπάρχουν και Προγράμματα στα οποία είναι υποχρεωτική η κατάθεση ενός χρηματικού ποσού. Για όσους φοιτητές επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαιδευτική σταδιοδρομία τους υπάρχει και η διδακτορική διατριβή με χρονική διάρκεια τουλάχιστον τριών (3) πλήρων ημερολογιακά ετών από την ημέρα που ορίζεται η τριμελής συμβουλευτική επιτροπή, η οποία και δέχεται τον συγκεκριμένο φοιτητή και το θέμα της διατριβής του (Ν. 4485/2017, άρθρ. 40, παρ. 1.). Εν ολίγοις, η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει όλες τις σπουδές, προπτυχιακές, μεταπτυχιακές, διδακτορικές και μεταδιδακτορικές.

Αξίζει να σημειωθεί πως για τις προπτυχιακές σπουδές ο/η φοιτητής/τρια έχει τη δυνατότητα, λόγω συγκεκριμένων λόγων (για παράδειγμα: οικονομικών λόγων) να αιτηθεί μεταγραφής, δηλαδή έχει τη δυνατότητα να μεταφερθεί σε άλλο Πανεπιστημιακό Ίδρυμα από αυτό που βρίσκεται και να φοιτήσει στο αντίστοιχο τμήμα του Πανεπιστημίου αυτού. Για να γίνει αυτό εφικτό θα πρέπει πρώτον να διαθέτει τα κριτήρια προκειμένου να κερδίσει την μετεγγραφή και δεύτερον το Πανεπιστήμιο το οποίο θα επιλέξει για την συνέχιση των σπουδών του να έχει το αντίστοιχο τμήμα με αυτό που έχει. Εάν δεν υπάρχει αντιστοιχία τμημάτων ή/και δεν υπάρχουν τα κατάλληλα κριτήρια μετεγγραφή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

Στην Ελλάδα υπάρχουν συνολικά 22 πανεπιστήμια. Το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο αποτελεί το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) στη Θεσσαλονίκη, το οποίο διαθέτει πλήθος Σχολών και Τμημάτων. Οι Σχολές που περιλαμβάνει είναι οι εξής: α) Σχολή Καλών Τεχνών, β) Φιλοσοφική Σχολή, γ) Σχολή Θετικών Επιστημών, ε) Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, στ) Σχολή Επιστημών Υγείας, ζ) Νομική Σχολή, η) Θεολογική Σχολή, η) Παιδαγωγική Σχολή, θ) Σχολή Γεωπονίας, Δασοπονίας και Φυσικού Περιβάλλοντος και ι) Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού.

Δεύτερο σε μέγεθος είναι το Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στην Αθήνα με α) Γενικό Τμήμα, β) Σχολή Αγροτικής Ανάπτυξης, Διατροφής και Αειφορίας, γ) Επιστήμων Αγωγής, δ) Επιστημών Υγείας, ε) Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στ) Θεολογίας, ζ) Θετικών Επιστημών, η) Νομική, θ)

Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών και ι) Φιλοσοφική.

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στα Ιωάννινα αποτελείται από 11 Σχολές με τα αντίστοιχα Τμήματά τους. Α) Η Φιλοσοφική Σχολή, β) η Σχολή Θετικών Επιστημών, γ) η Σχολή Επιστημών Υγείας, δ) η Σχολή Επιστημών Αγωγής, ε) η Σχολή Καλών Τεχνών, στ) η Πολυτεχνική Σχολή, ζ) η Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, η) η Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών, θ) η Σχολή Μουσικών Σπουδών, ι) η Σχολή Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών και κ) η Σχολή Γεωπονίας.

Ακόμη, ένα πανεπιστήμιο είναι το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ο.Π.Α) στην Αθήνα και περιλαμβάνει τις παρακάτω Σχολές: α) Σχολή Οικονομικών Επιστημών, β) Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων, γ) Σχολή Επιστημών και Τεχνολογίας της Πληροφορίας.

Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΠΑ.ΜΑΚ.) βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη και περιλαμβάνει 4 Σχολές και 8 Τμήματα: α) Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών, β) Σχολή Επιστημών Διοίκησης Επιχειρήσεων, γ) Σχολή Επιστημών Πληροφορίας και δ) Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών.

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) με έδρα στην Πάτρα διαθέτει 4 Σχολές και Τμήματα: Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών, Κοινωνικών Σπουδών, Θετικών Επιστημών & Τεχνολογίας και Εφαρμοσμένων Τεχνών.

Το Πανεπιστήμιο Κρήτης έχει έδρα στο Ρέθυμνο, αλλά έχει και εγκαταστάσεις και στο Ηράκλειο. Οι Σχολές που έχει είναι: α) Φιλοσοφική Σχολή (Ρέθυμνο, Κρήτη), β) Σχολή Επιστημών Αγωγής (Ρέθυμνο, Κρήτη), γ) Σχολή Κοινωνικών Επιστημών (Ρέθυμνο, Κρήτη), δ) Σχολή Θετικών και Τεχνολογικών Επιστημών (Ηράκλειο, Κρήτη) και ε) Ιατρική Σχολή (Ηράκλειο, Κρήτη).

Το Χαροκόπειο έχει έδρα στην Αθήνα και έχει τις παρακάτω Σχολές: α) Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών, β) Σχολή Ψηφιακής Τεχνολογίας και γ) Σχολή Επιστημών Υγείας και Αγωγής.

Το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Γ.Π.Α.) βρίσκεται στην Αθήνα. Διαθέτει 6 Σχολές: α) Σχολή Επιστημών των Φυτών, β) Σχολή Επιστημών των Ζώων, γ) Σχολή Περιβάλλοντος και Γεωργικής Μηχανικής, δ) Σχολή Επιστημών Τροφίμων και Διατροφής, ε) Σχολή Εφαρμοσμένης Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας και στ) Σχολή Εφαρμοσμένων – Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών.

Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου (ΠΑ.ΠΕΛ.) εδρεύει στην Τρίπολη και οι Σχολές με τα Τμήματα τους έχουν ως εξής: α) Σχολή Οικονομίας και Τεχνολογίας, β) Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, γ) Σχολή Κοινωνικών και

Πολιτικών Επιστημών, δ) Σχολή Καλών Τεχνών, ε) Σχολή Επιστημών Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής, στ) Σχολή Γεωπονίας και Τροφίμων, ε) Σχολή Διοίκησης, ζ) Σχολή Επιστημών Υγείας και η) Σχολή Μηχανικών.

Το Πολυτεχνείο Κρήτης βρίσκεται στο Ακρωτήριο Χανίων και έχει 5 Σχολές: α) Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης (ΜΠΔ), β) Μηχανικών Ορυκτών Πόρων (ΜΗΧΟΠ), γ) Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών (ΗΜΜΥ), δ) Μηχανικών Περιβάλλοντος (ΜΗΠΕΡ) και ε) Αρχιτεκτόνων Μηχανικών (ΑΡΜΗΧ).

Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου διαθέτει πανεπιστημιακές μονάδες στη Μυτιλήνη, τη Χίο, τη Ρόδο, τη Σύρο, τη Σάμο και τη Λήμνο και έχει τις εξής Σχολές: α) Πολυτεχνική Σχολή, β) Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, γ) Σχολή Περιβάλλοντος, δ) Σχολή Επιστημών Διοίκησης, ε) Σχολή Θετικών Επιστημών και στ) Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών.

Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) είναι γνωστό και ως Πολυτεχνείο Αθηνών και βρίσκεται επομένως στην Αθήνα. Έχει 9 Σχολές: α) Σχολή Πολιτικών Μηχανικών, β) Σχολή Μηχανολόγων Μηχανικών, γ) Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, δ) Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, ε) Σχολή Χημικών Μηχανικών στ) Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών ζ) Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργοί, η) Σχολή Ναυπηγών Μηχανολόγων Μηχανικών και θ) Σχολή Εφαρμοσμένων Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών.

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών βρίσκεται στην Αθήνα και αποτελείται από 4 Σχολές: α) Σχολή Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης, β) Σχολή Πολιτικών Επιστημών, γ) Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και δ) Σχολή Διεθνών Σπουδών, Επικοινωνίας και Πολιτισμού.

Το Ιόνιο Πανεπιστήμιο εδρεύει στην Κέρκυρα και έχει 5 Σχολές: α) Σχολή Ιστορίας & Μετάφρασης – Διερμηνείας, β) Σχολή Επιστήμης της Πληροφορίας & Πληροφορικής, γ) Σχολή Μουσικής & Οπτικοακουστικών Τεχνών και δ) Σχολή Περιβάλλοντος και ε) Σχολή Οικονομικών Επιστημών.

Το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) έχει για έδρα του την Κομοτηνή και Σχολές: α) Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, β) Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, γ) Σχολή Κοινωνικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών και δ) Σχολή Επιστημών Γεωπονίας και Δασολογίας.

Το Πανεπιστήμιο Πειραιώς (ΠΑ.ΠΕΙ.) βρίσκεται στον Πειραιά και διαθέτει τις Σχολές: α) Οικονομικών, Επιχειρηματικών και Διεθνών Σπουδών, β) Ναυτιλίας και Βιομηχανίας, γ) Χρηματοοικονομικής και Στατιστικής και δ) Τεχνολογιών

Πληροφορικής και Επικοινωνιών.

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας εδρεύει στον Βόλο, αλλά έχει πανεπιστημιακές μονάδες σε Λάρισα, Τρίκαλα, Καρδίτσα και Λαμία. Έχει τις εξής Σχολές: α) Πολυτεχνική Σχολή, β) Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, γ) Επιστημών Φυσικής Αγωγής Αθλητισμού και Διαιτολογίας, δ) Επιστημών Υγείας, ε) Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών, στ) Τεχνολογίας, ζ) Γεωπονικών Επιστημών, η) Θετικών Επιστημών, θ) Γενικά Τμήματα.

Το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας έχει για έδρα του την Κοζάνη, όμως έχει και πανεπιστημιακές μονάδες σε Φλώρινα, Καστοριά και Πτολεμαΐδα. Διαθέτει 7 Σχολές: α) Πολυτεχνική Σχολή, β) Οικονομικών Επιστημών (Κοζάνη), γ) Καλών Τεχνών (Φλώρινα), δ) Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών (Φλώρινα), ε) Θετικών Επιστημών (Καστοριά), στ) Επιστημών Υγείας (Πτολεμαΐδα).

Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (Α.Σ.Κ.Τ.) υπάρχει στην Αθήνα και περιλαμβάνει το Τμήμα εικαστικών Τεχνών και το Τμήμα Θεωρητικών Σπουδών Τέχνης.

Το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδας (ΔΙ.ΠΑ.Ε.) βρίσκεται στην Θεσσαλονίκη, ωστόσο έχει πανεπιστημιακές μονάδες σε Καβάλα, Δράμα και Σέρρες. Παραρτήματα υπάρχουν σε Διδυμότειχο, Κατερίνη και Κιλκίς. Έχει τις εξής Σχολές: α) Οικονομίας και Διοίκησης (Θεσσαλονίκη), β) Κοινωνικών Επιστημών (Θεσσαλονίκη), γ) Επιστημών Υγείας (Θεσσαλονίκη), δ) Μηχανικών (Σέρρες), ε) Επιστημών Σχεδιασμού (Σέρρες), στ) Θετικών Επιστημών (Καβάλα), ζ) Γεωτεχνικών Επιστημών (Δράμα).

Η Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη και έχει α) την Ιατρική Σχολή, β) την Κτηνιατρική Σχολή, γ) την Οδοντιατρική Σχολή, δ) την Νομική, ε) την Φαρμακευτική, στ) την Ψυχολογία και ζ) τις Οικονομικές Επιστήμες.

Η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ) βρίσκεται στην Αθήνα στην Λεωφόρο Ευελπίδων και περιλαμβάνει την Ακαδημαϊκή Εκπαίδευση και την Στρατιωτική Εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τον άνθρωπο και διαθέτει πάρα πολλές μορφές από τις οποίες ο άνθρωπος αντλεί πολύτιμα στοιχεία που θα τον βοηθήσουν να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της σημερινής κοινωνίας.

Όπως προαναφέρθηκε, η εκπαίδευση στην Ελλάδα με βάση τον Νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010) αποτελείται από την τυπική εκπαίδευση, τη μη τυπική και την άτυπη εκπαίδευση.

3.1. ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Όσον αφορά την τυπική εκπαίδευση (όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως), στην Αγγλική ορολογία formal Education, θεωρείται αυτή «που παρέχεται στο πλαίσιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο από τις δημόσιες αρχές και αποτελεί μέρος της διαβαθμισμένης εκπαιδευτικής κλίμακας. Στην τυπική εκπαίδευση εντάσσεται και η γενική τυπική εκπαίδευση ενηλίκων» (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010). Η τυπική εκπαίδευση ξεκινά από πολύ νωρίς, μόλις από την παιδική ηλικία του ατόμου και φτάνει μέχρι την ενηλικίωση του. Μέσω της συγκεκριμένης μορφής εκπαίδευσης, το άτομο αποκτά επίσημο και αναγνωρισμένο δίπλωμα από αντίστοιχα εκπαιδευτικά ιδρύματα τα οποία ανήκουν στο Κράτος. Ακόμη, ο χρόνος και ο χώρος που αφιερώνεται στη τυπική εκπαίδευση είναι συγκεκριμένος και όχι ελεύθερος. Επομένως, το πλαίσιο το οποίο «περιβάλλει» την τυπική εκπαίδευση είναι καθορισμένο και όχι απροσδιόριστο.

3.2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Ως προς την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Adult Education), αυτή η έννοια προσδιορίστηκε στη Σύνοδο στο Ναϊρόμπι το 1976 από την UNESCO ως «ολόκληρο το φάσμα των οργανωμένων εξωσχολικών και μετασχολικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και διαδικασιών οποιουδήποτε περιεχομένου ή επιπέδου και οποιαδήποτε μεθόδου είτε αφορούν αναγνωρισμένες είτε ελεύθερες σπουδές, οι οποίες αναπληρώνουν ή συμπληρώνουν ή συνεχίζουν την αρχική εκπαίδευση σε σχολεία, σε σχολές μαθητείας και σε πανεπιστήμια.

Μέσω των διαδικασιών αυτών άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία

στην οποία ανήκουν εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, αναπτύσσουν ικανότητες, βελτιώνουν την τεχνική και επαγγελματική τους κατάρτιση ή προσανατολίζονται προς νέες κατευθύνσεις και μεταβάλλουν τις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της ολοκλήρωσης της προσωπικής ανάπτυξης (ατομική διάσταση) και της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη (συλλογική διάσταση) (Κόκκος, 2003). Παράλληλα, ένας άλλος ορισμός για την Εκπαίδευση Ενηλίκων αναφέρει ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) (στην Αγγλική ορολογία Organization for Economic Co – operation and Development – OECD) κατά τον οποίο ορίζεται ως «οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον, που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητα του πλέον δεν είναι η εκπαίδευση». Η «σφαίρα» της εκπαίδευσης ενηλίκων, επομένως καλύπτει μη επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και εκπαίδευση που έχει συλλογικό σκοπό. Ο Ο.Ο.Σ.Α. υποστηρίζει πως η Εκπαίδευση Ενηλίκων είναι άμεσα συνυφασμένη με τη Διά Βίου Μάθηση.

Στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, οι ενήλικοι – μαθητές έχουν το προνόμιο ότι έχουν γνώση σε αυτόν, γνωρίζουν δηλαδή τους σκοπούς για τους οποίους εκπαιδεύονται, ενώ διαθέτουν και κίνητρα τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, τα οποία τους «ωθούν» στην συγκεκριμένη μορφή εκπαίδευσης. Τα εσωτερικά κίνητρα αφορούν περισσότερο την καλλιέργεια της προσωπικότητας του ανθρώπου, την κάλυψη ορισμένων κενών που ενδεχομένως να υπάρχουν από την βασική εκπαίδευση, αλλά και την διερεύνηση των οριζόντων. Από την άλλη, τα εξωτερικά κίνητρα έχουν να κάνουν με τον επαγγελματικό προσανατολισμό του ανθρώπου. Δηλαδή, τα εξωτερικά κίνητρα αφορούν τις γνώσεις που θα αποκτήσουν τα άτομα για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών του κοινωνικού και εργασιακού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν.

Επιπλέον, η Εκπαίδευση Ενηλίκων διαφέρει από την βασική εκπαίδευση στο εξής χαρακτηριστικό: το πρόγραμμά της βασίζεται αποκλειστικά στις ανάγκες του κάθε εκπαιδευόμενου ξεχωριστά. Μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων δίνεται λύση σε πολλά σημαντικά θέματα και προβλήματα που διαθέτει η εκπαίδευση, όπως η περιθωριοποίηση ατόμων με διαφορετική εθνικότητα, αλλά και ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο αναλφαβητισμός κ.ά.

3.3. ΜΗ ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Για την μη τυπική Εκπαίδευση (non formal Education) έγινε εξίσου αναφορά και προηγουμένως, όπου σύμφωνα με τον νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010), η μη τυπική εκπαίδευση νοείται ως την «εκπαίδευση που παρέχεται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος και μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο. Περιλαμβάνει την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων».

Θα μπορούσε να υποστηριχτεί πως η μη τυπική εκπαίδευση διαθέτει αρκετά κοινά στοιχεία με την τυπική εκπαίδευση. Ένα από αυτά τα στοιχεία είναι πως η μη τυπική εκπαίδευση είναι χρονικά και χωρικά συγκεκριμένη, ενώ διαθέτει και συγκεκριμένη δομή, όπως ακριβώς και η τυπική εκπαίδευση. Η συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη μη τυπική μάθηση είναι αναγκαία και σημαντική. Αυτό που την κάνει όμως να ξεχωρίζει από την τυπική είναι το γεγονός πως κατέχει πιο ευελιξία και λιγότερη αυστηρότητα σε σχέση με την τυπική. Παράδειγμα μη τυπικής εκπαίδευσης αποτελεί η εκμάθηση μίας ξένης γλώσσας (π.χ. Αγγλικά, Γερμανικά, Γαλλικά κ.ά.), όπου το περιεχόμενο, ο χρόνος και ο χώρος είναι συγκεκριμένα. Στην μη τυπική εκπαίδευση περιλαμβάνονται τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.), τα Κολλέγια, οι Σχολές Επιμόρφωσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης (Σ.Ε.Λ.Δ.Ε.) και τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.). Τυπικά στη μη τυπική εκπαίδευση δεν υπάρχει κάποιου είδους πιστοποίηση.

3.4. ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου 4763/2020 (ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020) Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Α.Ε.Ε.Κ.) (Initial Vocational Education and Training – IVET) θεωρείται η κατάρτιση η οποία προσφέρει βασικές αρχικές επαγγελματικές γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες σε ειδικότητες και εξειδικεύσεις με στόχο την ένταξη, επανένταξη, επαγγελματική κινητικότητα και ανέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, καθώς και την επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη. Ένας άλλος ορισμός που δίνεται είναι ο εξής: κάθε μορφή μαθητείας, συμπεριλαμβανομένης της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης,

καθώς και όλα τα συστήματα μαθητείας τα οποία δίνουν τη δυνατότητα στους νέους να αποκτήσουν ένα επαγγελματικό προσόν το οποίο είναι αναγνωρισμένο από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές στις χώρες μέλη (Ζαρίφης, 2014).

Επομένως, η Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση αφορά τον πρώτο κύκλο κατάρτισης που επιλέγει ένας άνθρωπος. Πιο αναλυτικά, όσοι έχουν τελειώσει την υποχρεωτική φοίτησή τους στην εκπαίδευση και δεν επιθυμούν να συνεχίσουν στο Ενιαίο Λύκειο, αλλά ταυτόχρονα δεν επιθυμούν και να εισέλθουν στην αγορά εργασίας χωρίς να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις πάνω στο αντικείμενο που θα επιλέξουν, μπορούν να αποκτήσουν επαγγελματικά προσόντα μέσω της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Στην Ελλάδα, η Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση παρέχεται μέσω των Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑ.Λ.) και την επαγγελματική σχολή (ΕΠΑ.Σ.) στο πλαίσιο της Δευτεροβάθμιας Μετά-υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ενώ στο πλαίσιο της Μετά-δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Κατάρτισης υπάρχουν τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.).

3.5. ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου 4763/2020 (ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020) Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Σ.Ε.Ε.Κ.) (Continuing Vocational Education and Training – CVET) νοείται η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που συμπληρώνει, εκσυγχρονίζει ή και αναβαθμίζει ήδη υπάρχουσες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, οι οποίες αποκτήθηκαν από τα συστήματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μεταδευτεροβάθμιας τυπικής και μη τυπικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή από επαγγελματική εμπειρία, με στόχο την ένταξη στην αγορά εργασίας, τη διασφάλιση της εργασίας, καθώς και την επαγγελματική και προσωπική ανέλιξη. Κατά έναν άλλο ορισμό Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση θεωρείται κάθε μορφή δια βίου επιμόρφωσης, κατάρτισης και επανακατάρτισης η οποία απευθύνεται στο εργατικό δυναμικό και συμπληρώνει δεξιότητες και γνώσεις που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και της αρχικής κατάρτισης ή στο πλαίσιο προηγούμενης απασχόλησης με στόχο την ένταξη στην αγορά εργασίας ή τη διασφάλιση και βελτίωση της θέσης εργασίας (Ζαρίφης, 2014).

Στην Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση υπεύθυνο είναι το Υπουργείο Απασχόλησης. Αυτή η μορφή εκπαίδευσης αφορά ενήλικες εκπαιδευόμενους που έχουν τελειώσει την τυπική εκπαίδευσή τους και επιθυμούν να αποκτήσουν περαιτέρω γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες. Επιδιώκουν με απλά λόγια, να αναπτυχθούν περισσότερο, να εξελιχθούν σαν προσωπικότητες, να βελτιώσουν τις ήδη αποκτημένες γνώσεις τους. Παράλληλα, σε πολλές περιπτώσεις οι ενδιαφερόμενοι επιθυμούν να εκπαιδευτούν με την συγκεκριμένη μορφή για να εξελιχθούν στο επάγγελμα που έχουν κληθεί/ επιλέξει να κάνουν. Ακόμη, πολλοί είναι οι ενδιαφερόμενοι που επιθυμούν να αλλάξουν το επάγγελμα τους και θέλουν να καταρτιστούν πλήρως, ώστε να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στις απαιτήσεις της νέας επαγγελματικής τους ιδιότητας, αποκτώντας νέες γνώσεις και δεξιότητες. Οι ενδιαφερόμενοι που επιλέγουν την Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση μπορούν να απευθυνθούν στα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.), ενώ αντίστοιχα προγράμματα περιλαμβάνει και ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), ο οποίος μετονομάστηκε ως Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.Υ.Π.Α.).

3.6. ΑΤΥΠΗ ΜΑΘΗΣΗ

Με βάση τον Νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010) άτυπη μάθηση (informal Learning) θεωρούνται «οι μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου ή επαγγελματικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων». Η άτυπη μάθηση θα μπορούσε να πει κανείς πως διαφέρει σε σχέση με την τυπική και τη μη τυπική εκπαίδευση. Οι διαφορές που συναντώνται αφορούν τον χώρο, τον χρόνο και το πλαίσιο στο οποίο βασίζεται η άτυπη μάθηση. Έτσι, στην συγκεκριμένη μορφή ο χώρος και ο χρόνος δεν είναι συγκεκριμένος, αλλά μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιαδήποτε στιγμή και σε οποιοδήποτε χώρο, ενώ το πλαίσιο είναι πιο διευρυνόμενο.

Η άτυπη μάθηση δηλαδή θα μπορούσε να πει κανείς πως έχει να κάνει με τις ικανότητες και τις γνώσεις που αφομοιώνει το άτομο κατά την καθημερινή του αλληλεπίδραση με φορείς, στον ελεύθερο του χρόνο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα φορέα αποτελεί η οικογένεια που είναι ο πρώτος και ο πιο σημαντικός φορέας για έναν άνθρωπο, καθώς από την στιγμή που γεννιέται αλληλοεπιδρά με την οικογένειά του.

Εξίσου σημαντικός φορέας είναι και το περιβάλλον. Αργότερα, οι σχέσεις που αναπτύσσονται στο σχολείο με τους συμμαθητές μέχρι και την ενηλικίωση, αλλά και μετέπειτα οι σχέσεις που δημιουργούνται στο εργασιακό περιβάλλον αποτελούν μορφές άτυπης μάθησης. Στην άτυπη μάθηση δεν υπάρχει καμία μορφή πιστοποίησης.

3.7. ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Η Διά Βίου Μάθηση θα μπορούσε να ειπωθεί πως διαθέτει μία ολιστική αντίληψη, καθώς περιλαμβάνει όλες τις μορφές εκπαίδευσης (τυπική, μη τυπική, άτυπη). Ακόμη, έχει καθολικό χαρακτήρα, καθώς δεν αφορά μία συγκεκριμένη ηλικιακή βαθμίδα, αλλά αντίθετα όλες. Ωστόσο, η Διά Βίου Μάθηση δεν αφορά μόνο τους κόλπους της εκπαίδευσης, αλλά και όλους τους υπόλοιπους τομείς. Σύμφωνα με τον Νόμο 3369/2005 (ΦΕΚ 171/Α'/6.7.2005) Διά Βίου Μάθηση ορίζεται «κάθε μαθησιακή διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της εμπειρικής μάθησης, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, με σκοπό την απόκτηση ή τη βελτίωση γενικών και επιστημονικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων τόσο για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας όσο και για την πρόσβαση στην απασχόληση». Όμως, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε και έναν άλλο Νόμο το 2010, Νόμος 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010), όπου Διά Βίου Μάθηση θεωρούνται όλες οι δραστηριότητες μάθησης του ανθρώπου, που στοχεύουν στην απόκτηση ή την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, με απώτερο σκοπό να συμβάλλουν στην καλλιέργεια του ανθρώπου, στην επαγγελματική εξέλιξή του, στην κοινωνική συνοχή, στην ενεργό συμμετοχή στα κοινά και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Υπάρχουν ποικίλοι φορείς Διά Βίου Μάθησης στην Ελλάδα. Παραδείγματα αυτών είναι τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.), τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.), το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) και τα Κέντρα Διά Βίου Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Ενηλίκων από Απόσταση (ΚΕ.Ε.ΕΝ.ΑΠ.). Επίσης, υπάρχει πληθώρα Κέντρων Διά Βίου Μάθησης σχεδόν σε όλη την Ελλάδα, ώστε να μπορούν όλοι οι ενδιαφερόμενοι να καταρτιστούν μέσω των προγραμμάτων, ενώ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, για μετανάστες, υπάρχουν ειδικά τμήματα. Τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης περιλαμβάνουν δωρεάν προγράμματα, αλλά και προγράμματα στα οποία απαιτείται η καταβολή χρηματικού ποσού, ενώ υπάρχουν δια ζώσης προγράμματα όπου η παρουσία των εκπαιδευόμενων είναι υποχρεωτική και εξ

αποστάσεως όπου η διδασκαλία γίνεται από το σπίτι. Παράλληλα, Κέντρα Διά Βίου Μάθησης διαθέτουν και πολλά Πανεπιστήμια, όπως το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο κ.ά.

3.8. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Αρχικά, πρέπει να αναφερθεί πως ο όρος εξ αποστάσεως εκπαίδευση (στην Αγγλική ορολογία: distance learning) συναντάται στην βιβλιογραφία και με άλλους όρους, όπως ηλεκτρονική μάθηση (e – learning), ψηφιακή μάθηση κ.ά. Παράλληλα, πολλές φορές ταυτίζεται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τον όρο ανοιχτή εκπαίδευση με την συγκεκριμένη ταύτιση να μην υποστηρίζεται επαρκώς από τα βιβλιογραφικά δεδομένα. Ο ορισμός που θα μπορούσε να δοθεί για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ο εξής: «μορφή εκπαίδευσης που κάνει χρήση μίας ή περισσότερων τεχνολογιών για τη διδασκαλία σε μαθητές που βρίσκονται σε απομακρυσμένα σημεία από αυτό του εκπαιδευτικού και μπορούν να υποστηρίξουν τακτική και ουσιαστική αλληλεπίδραση με σύγχρονο ή ασύγχρονο τρόπο» (ΕξΑ εκπαίδευση, Ορισμός, eclass aspaiite). Σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, η συγκεκριμένη μορφή εκπαίδευσης ορίζεται ως: τη μορφή εκπαίδευσης που διαχωρίζει το διδάσκοντα από το διδασκόμενο κατά χώρο και/ή χρόνο, δίνει στο φοιτητή τη δυνατότητα να προσδιορίζει τον τόπο, το χρόνο και το ρυθμό της μελέτης του, δίνει το μαθησιακό έλεγχο περισσότερο στο διδασκόμενο παρά στον από απόσταση διδάσκοντα και εγκαθιστά ασυνεχή επικοινωνία ανάμεσα στο διδάσκοντα και τους διδασκόμενους, η οποία υλοποιείται με έντυπο υλικό ή/και κάποιες μορφές τεχνολογίας (Γκελαμέρης, 2015, σελ. 53).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφέρεται τόσο στη τυπική εκπαίδευση όσο και στη μη τυπική εκπαίδευση. Είναι χαρακτηριστικό πως, ήδη από παλαιότερα χρόνια η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρησιμοποιούνταν σε περιπτώσεις που δεν ήταν δυνατή η διαζώσης εκπαίδευση. Για παράδειγμα, σε απομακρυσμένες περιοχές που δεν υπήρχαν σχολεία και ήταν αδύνατη η μετακίνηση σε σχολεία άλλων περιοχών εφαρμόζονταν η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αυτό βέβαια συνεχίζεται έως και σήμερα, ιδίως σε περιοχές της Αμερικής, όπου οι αποστάσεις είναι μεγάλες. Όμως, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση εφαρμόστηκε και πρόσφατα στην Ελλάδα την περίοδο της πανδημίας. Μέσω της συγκεκριμένης μορφής εκπαίδευσης οι μαθητές και οι μαθήτριες στα σχολεία, αλλά και οι φοιτητές και φοιτήτριες των πανεπιστημίων δεν έχασαν την

διδασκόμενα ύλη τους και έτσι μπόρεσαν να συνεχίσουν κανονικά την φοίτησή τους. Είναι κατανοητό επομένως, πόσο σημαντική, πόσο πολύτιμη είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση για το εκπαιδευτικό σύστημα.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χωρίζεται στην σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση και στην ασύγχρονη. Για την σύγχρονη εκπαίδευση η διδασκαλία πραγματοποιείται στον ίδιο χρόνο, δηλαδή εκείνη ακριβώς την συγκεκριμένη στιγμή. Επομένως, όλοι οι μαθητές/ φοιτητές διδάσκονται ταυτόχρονα. Αντίθετα, στην ασύγχρονη μορφή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δεν πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο χρόνο, αλλά είναι στην προσωπική ευχέρεια του κάθε μαθητή/ φοιτητή να επιλέξει την ώρα που θα δει το διδακτικό υλικό.

Ωστόσο, υπάρχουν κάποια μειονεκτήματα ως προς την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το πιο σημαντικό και εμφανές είναι το γεγονός πως ανάμεσα στον μαθητή/ φοιτητή δεν υπάρχει άμεση επαφή, ενώ πολλές φορές πολλά άτομα είτε δεν διαθέτουν τον απαιτούμενο εξοπλισμό (για παράδειγμα τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, μέσα από τον οποίο θα διδάσκονται) είτε εμφανίζονται διάφορα προβλήματα τεχνολογικής φύσεως κατά την διάρκεια της διδασκαλίας με αποτέλεσμα να κάνει δύσκολη τη διαδικασία.

Μέσα από την λεπτομερή περιγραφή των μορφών εκπαίδευσης γίνεται κατανοητό πως η εκπαίδευση δεν αφορά μόνο τα παιδιά και τους εφήβους, αλλά αντίθετα σχετίζεται με όλες τις ηλικιακές βαθμίδες. Έτσι, ο άνθρωπος έχει την ευκαιρία σε οποιαδήποτε στιγμή τη ζωής του να μορφωθεί, να εξελιχθεί. Παράλληλα, εμφανίστηκαν νέες μορφές εκπαίδευσης προκειμένου οι άνθρωποι να έχουν τη δυνατότητα να εξελίσσονται στο ήδη υπάρχον επάγγελμα τους με νέες δεξιότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας δεν λειτουργεί αυθαίρετα, αλλά υπάρχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο εκπαιδευτικής διοίκησης. Υπάρχει η άποψη πως το εκπαιδευτικό σύστημα είναι όπως μία επιχείρηση, παρομοιάζεται δηλαδή ως μία επιχείρηση. Η διαφορά όμως με τις «κλασικές» επιχειρήσεις έγκειται στο γεγονός πως το κέρδος είναι η μόρφωση των μαθητών. Δεν είναι επομένως, οικονομικό κέρδος. Αρχικά, η διοίκηση (στην Αγγλική ορολογία: Administration) προέρχεται από το ρήμα διοικώ που σημαίνει «ευθύνω, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η εφαρμογή των νόμων» (Πατάκης, 2007, σελ. 160). Διοίκηση είναι το ουσιαστικό και θεωρείται «η πράξη του διοικώ/ διοικητική υποδιαίρεση ή αρχή» (Πατάκης, 2007, σελ. 160). Διοίκηση της εκπαίδευσης (στην Αγγλική ορολογία: Educational Administration) θεωρείται «ένα σύστημα δράσης που συνίσταται στην ορθολογική χρησιμοποίηση των διαθέσιμων πόρων - ανθρώπινων και υλικών - για την πραγματοποίηση των στόχων που επιδιώκονται από τους διάφορους τύπους εκπαιδευτικών οργανισμών» (Σαΐτης & Σαΐτη, 2022, σελ. 66).

4.1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Αν θα μπορούσε να φανταστεί κανείς μία πυραμίδα στην κορυφή (σε εθνικό επίπεδο) βρίσκεται το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.) (μετονομάστηκε στις 27 Ιουνίου 2023, ενώ μέχρι τις 26 Ιουνίου 2023 ονομαζόταν Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων). Το Υπουργείο αποτελείται από έναν (1) Υπουργό, ο οποίος είναι ο Κυριάκος Πιερρακάκης και δύο (2) Υφυπουργούς, οι οποίες είναι η Ζέττα Μακρή και η Δόμνα Μιχαηλίδου. Το Υπουργείο διαθέτει επίσης γενικούς γραμματείς, ενώ στεγάζεται στην Αθήνα και συγκεκριμένα στο Μαρούσι στην οδό Ανδρέα Παπανδρέου 37. Είναι υπεύθυνο για θέματα που αφορούν την εκπαίδευση, την θρησκεία και τον αθλητισμό, όπως ακριβώς είναι και η ονομασία του.

Αμέσως πιο κάτω ιεραρχικά (σε περιφερειακό επίπεδο) βρίσκονται οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης, η Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, η οποία έχει έδρα την πρωτεύουσα κάθε περιφέρειας. Οι Περιφερειακές Διευθύνσεις είναι συνολικά 13: Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με τις περιφερειακές ενότητες της Ροδόπης, Ξάνθης, Έβρου,

Καβάλας και Δράμας, Αττικής με τις περιφερειακές ενότητες Αττικής και Πειραιά, Βορείου Αιγαίου με περιφερειακές ενότητες Λέσβου, Χίου, Σάμου, Δυτικής Ελλάδας με περιφερειακές ενότητες Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας, Ηλείας, Δυτικής Μακεδονίας με τα Γρεβενά, την Καστοριά, την Κοζάνη, την Φλώρινα, Ήπειρος με την Άρτα, τα Ιωάννινα, την Θεσπρωτία, την Πρέβεζα. Της Θεσσαλίας με τα Τρίκαλα, Μαγνησία (Σποράδες), την Λάρισα, την Καρδίτσα για περιφερειακές ενότητες, Ιονίων Νησιών με την Κέρκυρα, την Λευκάδα, την Ζάκυνθο, την Κεφαλλονιά, Κεντρικής Μακεδονίας με την Ημαθία, το Κιλκίς, την Πιερία, τη Θεσσαλονίκη, τη Χαλκιδική και την Πέλλα, Κρήτης με Ρέθυμνο, Χανιά, Λασιθί και Ηράκλειο, Νοτίου Αιγαίου με τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα, Πελοποννήσου με την Αρκαδία, Αργολίδα, Κορινθία, Λακωνία, Μεσσηνία, Στερεάς Ελλάδας με την Βοιωτία, την Εύβοια, την Ευρυτανία, τη Φθιώτιδα και τη Φωκίδα.

Η επόμενη κάτω βαθμίδα (σε νομαρχιακό επίπεδο) είναι τα περιφερειακά υπηρεσιακά συμβούλια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΥΣΠΕ) και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΥΣΔΕ). Συγκροτούνται και είναι υπό την επίβλεψη του Νομάρχη, ενώ αφορούν θέματα που έχουν να κάνουν με την υπηρεσιακή κατάσταση των εκπαιδευτικών. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 2 του Προεδρικού Διατάγματος 1/2003 (ΦΕΚ 1/Α/ 3-1-2003), «στην έδρα κάθε διεύθυνσης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί πενταμελές υπηρεσιακό και πειθαρχικό συμβούλιο για το εκπαιδευτικό προσωπικό της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, που αποτελείται από: α) τον διευθυντή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, β) δύο προϊσταμένους γραφείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, γ) δύο τακτικούς αιρετούς εκπροσώπους των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης». Πρόεδρος του ΠΥΣΠΕ είναι ο διευθυντής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όσον αφορά την σύνθεση της ΠΥΣΔΕ, στην έδρα κάθε διεύθυνσης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί πενταμελές υπηρεσιακό και πειθαρχικό συμβούλιο για το εκπαιδευτικό προσωπικό της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που αποτελείται από: α) το διευθυντή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, β) δύο προϊσταμένους γραφείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή φυσικής αγωγής ή τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, γ) δύο τακτικούς αιρετούς εκπροσώπους των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΦΕΚ 1/Α/3-1-2003). Πρόεδρος της ΠΥΣΔΕ είναι ο διευθυντής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τελευταία βαθμίδα (σε τοπικό επίπεδο) αποτελούν οι σχολικές μονάδες. Τα κύρια διοικητικά όργανα είναι ο Διευθυντής, ο Υποδιευθυντής (οι οποίοι επιλέγονται από το

Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο) και ο Σύλλογος Διδασκόντων (Σ.Δ.), ενώ τα συλλογικά διοικητικά όργανα είναι ο Σύλλογος Διδασκόντων, το Συμβούλιο του τμήματος και οι Μαθητικές Κοινότητες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Παράλληλα, υπάρχουν τα συλλογικά όργανα που υποστηρίζουν τη διοίκηση της σχολικής μονάδας και είναι ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων, το Σχολικό Συμβούλιο, η Σχολική Επιτροπή και το Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας.

4.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 27 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας βρίσκεται στην κορυφή της σχολικής κοινότητας και είναι διοικητικός αλλά και επιστημονικός - παιδαγωγικός υπεύθυνος στο χώρο αυτό. Ειδικότερα ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας: α) καθοδηγεί τη σχολική κοινότητα, β) καθοδηγεί και βοηθάει τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους, γ) φροντίζει ώστε το σχολείο να γίνει στοιχειώδης μονάδα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα διοικητικά, παιδαγωγικά και επιστημονικά, δ) προϊσταται των εκπαιδευτικών και συντονίζει το έργο τους, ε) ελέγχει την πορεία των εργασιών και κατευθύνει τους εκπαιδευτικούς ώστε να ανταποκρίνονται έγκαιρα στις υποχρεώσεις που ανέλαβαν. Τέλος, αξιολογεί τους εκπαιδευτικούς, όπως η νομοθεσία ορίζει.

Στο αμέσως επόμενο άρθρο (28) της συγκεκριμένης Υπουργικής Απόφασης διατυπώνονται τα γενικά καθήκοντα των Διευθυντών των σχολείων. Έτσι, ο Διευθυντής συνεργάζεται με τους Σχολικούς Συμβούλους, τα Στελέχη της Διοίκησης, τους εκπαιδευτικούς, καθώς και τους μαθητές και τους γονείς για την από κοινού επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων. Πιο αναλυτικά, εκπροσωπεί το σχολείο σε όλες τις σχέσεις του με τους τρίτους, παραμένει στο σχολείο όλες τις εργάσιμες ώρες και είναι υπεύθυνος για την ομαλή λειτουργία του σχολείου και το συντονισμό της σχολικής ζωής, εφαρμόζει τους νόμους, τα προεδρικά διατάγματα, τις κανονιστικές αποφάσεις, τις εγκυκλίους και τις υπηρεσιακές εντολές των Στελεχών Διοίκησης, δ) προωθεί, σε συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων, το Διευθυντή τη λειτουργία τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας, τάξεων υποδοχής, φροντιστηριακών τμημάτων,

τμημάτων διευρυμένου ωραρίου, Ολοήμερου σχολείου και των λοιπών εκπαιδευτικών καινοτομιών και έχει την ευθύνη για την οργάνωση και τη λειτουργία αυτών, ε) συγκροτεί με πράξη του τις επιτροπές για τις εξετάσεις, για τη συγκέντρωση των δικαιολογητικών και την έκδοση των αποτελεσμάτων, ζ) ενημερώνει το διδακτικό προσωπικό, τους γονείς και τους μαθητές, για την εκπαιδευτική πολιτική, τους στόχους και το έργο του σχολείου, η) στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ο Διευθυντής ενημερώνει και φυλάσσει τους φακέλους των υπηρεσιακών μεταβολών των εκπαιδευτικών του σχολείου του και, σε περίπτωση μετάθεσης, τους διαβιβάζει στα νέα τους σχολεία. Επιπλέον, θ) έχει την παιδαγωγική ευθύνη για τη διαμόρφωση θετικού κλίματος στο σχολείο και για την ανάπτυξη αρμονικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας, ενώ ια) ενημερώνει τους νεοδιόριστους, τους αναπληρωτές και τους ωρομίσθιους εκπαιδευτικούς σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και τους χορηγεί αντίγραφα των βασικών νόμων, αποφάσεων και εγκυκλίων σχετικών με την εκπαίδευση. Ιβ) Όταν στο σχολείο υπάρχουν περισσότεροι του ενός υποδιευθυντές, οφείλει να ορίσει με πράξη του έναν υποδιευθυντή ως νόμιμο αναπληρωτή, ιγ) είναι υπεύθυνος μαζί με την γραμματεία, τον υποδιευθυντή και τον αρμόδιο εκπαιδευτικό σχετικά με την τήρηση της αλληλογραφίας του σχολείου και των πάσης φύσεως βιβλίων και εντύπων που προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις, ιδ) φροντίζει να προβαίνει σε μέτρα που συμβάλλουν στην καλύτερη λειτουργία του σχολείου, ενώ τέλος ιε) χορηγεί στο εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό της σχολικής μονάδας άδειες ενημερώνοντας αμελλητί τον οικείο Διευθυντή Εκπαίδευσης.

Στο άρθρο 29 της παρούσης Υπουργικής Απόφασης αναφέρονται τα καθήκοντα του Διευθυντή αναφορικά με το Σύλλογο Διδασκόντων. Έτσι, ο Διευθυντής 1) προσκαλεί τα μέλη του Συλλόγου στις συνεδριάσεις, στις οποίες και προεδρεύει. Καταρτίζει την ημερήσια διάταξη και εισηγείται ο ίδιος ή αναθέτει (ο Διευθυντής ή ο Σύλλογος Διδασκόντων*) την εισήγηση θεμάτων σε άλλον εκπαιδευτικό, 2) εισηγείται την κατανομή των πρόσθετων εξωδιδασκτικών εργασιών, 3) μαζί με τους διδάσκοντες ευθύνεται για τη σύνταξη του ωρολογίου προγράμματος, 4) ενημερώνει το Σύλλογο των Διδασκόντων για το έργο της σχολικής επιτροπής, ενώ σε συνεργασία μεταξύ τους είναι υπεύθυνοι για τη συντήρηση και λειτουργία των σχολικών εγκαταστάσεων καθώς

και την προμήθεια των απαραίτητων εποπτικών μέσων διδασκαλίας, 5) είναι υπεύθυνος, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, για την καθαριότητα του κτηρίου του σχολείου και την ασφάλεια και υγεία των μαθητών, 6) ενημερώνει το Σύλλογο των Διδασκόντων για την εκπαιδευτική νομοθεσία, τις εγκυκλίους και τις αποφάσεις που αφορούν τη λειτουργία του σχολείου και την εφαρμογή των προγραμμάτων εκπαίδευσης, 7) έχει υπό την ευθύνη του τη δημιουργία και διατήρηση του δημοκρατικού κλίματος μεταξύ των διδασκόντων και των μαθητών, την πειθαρχία, 8) σε περίπτωση απουσίας των καθηγητών ο διευθυντής οφείλει να προβεί άμεσα σε ενέργειες προκειμένου να καλυφθούν οι διδακτικές ώρες τροποποιώντας το ημερήσιο πρόγραμμα διδασκαλίας ή αναθέτοντας την κάλυψη του κενού σε διαθέσιμο εκπαιδευτικό, 9) σε συνεργασία με τον υποδιευθυντή και τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό ασχολείται με την ομαλή διανομή των διδακτικών βιβλίων στους μαθητές, 10) μαζί με τους διδάσκοντες καταρτίζει το πρόγραμμα ενημέρωσης των γονέων, το οποίο κοινοποιεί στο σύλλογο γονέων και τον οικείο Διευθυντή ... Εκπαίδευσης, 11) μαζί με τους διδάσκοντες ορίζει τα θέματα των εξετάσεων, τους επιτηρητές και είναι υπεύθυνος για την τήρηση των σχετικών με τις εξετάσεις διατάξεων, 12) δίνει οδηγίες στους διδάσκοντες (με γνώμονα τις ισχύουσες διατάξεις) προκειμένου να ανταποκριθούν στα καθήκοντα τους, 13) όταν κριθεί απαραίτητο προβαίνει σε συστάσεις με συναδελφικό πνεύμα, 14) ενημερώνεται για τους λόγους απουσίας του διδακτικού προσωπικού από το σχολείο και από τις συνεδριάσεις του Συλλόγου των Διδασκόντων και ενεργεί σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, όταν συντρέχει λόγος, 15) έχει υπό την ευθύνη την κάλυψη του υποχρεωτικού ωραρίου εβδομαδιαίας διδασκαλίας από όλους τους εκπαιδευτικούς.

Στο άρθρο 31 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) περιλαμβάνονται τα καθήκοντα που οφείλει να έχει ο Διευθυντής με τους μαθητές του σχολείου. Πιο αναλυτικά, ο Διευθυντής συγκροτεί τα τμήματα κάθε τάξης και κατανέμει τους μαθητές στα τμήματα, με βάση τις ισχύουσες διατάξεις και σύμφωνα με τις αρχές της παιδαγωγικής, χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς, 2) Εκδίδει και υπογράφει τους τίτλους σπουδών, 3) προβαίνει σε συνεργασίες με τις μαθητικές κοινότητες του σχολείου, 4) Εφαρμόζει τις ισχύουσες διατάξεις για την

υποχρεωτική φοίτηση των μαθητών στο σχολείο, 5) προσπαθεί να διαμορφώνεται και να διατηρείται φιλικό κλίμα μεταξύ των διδασκόντων και των μαθητών, 6) οργανώνει και ανανεώνει τις εγγραφές των μαθητών από τάξη σε τάξη, 7) Εφαρμόζει τις διαδικασίες που προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις για την εγγραφή μαθητών αδήλων στα μητρώα ή δημοτολόγια και 8) Εγκρίνει τις μετεγγραφές των μαθητών.

Στο άρθρο 32 της Υπουργικής Απόφασης παρουσιάζονται τα καθήκοντα του Διευθυντή σε σχέση με τα όργανα λαϊκής συμμετοχής και τους άλλους συντελεστές εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, ο Διευθυντής 1) καλεί τα μέλη του Σχολικού Συμβουλίου στις συνεδριάσεις του οργάνου με γραπτή πρόσκληση που την απευθύνει τρεις (3) τουλάχιστον ημέρες νωρίτερα και καταρτίζει την ημερήσια διάταξη, ύστερα από εισηγήσεις των οργάνων που μετέχουν στο Σχολικό Συμβούλιο, 2) ενημερώνει τους γονείς και κηδεμόνες των μαθητών και 3) παρέχει πληροφορίες σε κάθε πολίτη με έννομο συμφέρον.

4.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΟΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Παραπλεύρως του Διευθυντή βρίσκεται ο Υποδιευθυντής, ο οποίος έχει επίσης σπουδαίο και σημαντικό ρόλο στο σχολείο. Πιο αναλυτικά και σύμφωνα με το άρθρο 33 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002), ο Υποδιευθυντής «αναπληρώνει το Διευθυντή σε όλες τις λειτουργίες του και τον βοηθεί στο καθημερινό του έργο. Αναλαμβάνει ένα μέρος από τις αρμοδιότητες του Διευθυντή, για να μπορεί αυτός να ασχολείται περισσότερο απερίσπαστος με το εκπαιδευτικό έργο του σχολείου». Πιο αναλυτικά, ο Υποδιευθυντής «παίρνει τη θέση» του Διευθυντή, όταν αυτός απουσιάζει, ενώ οφείλει να μένει στο σχολείο όλες τις εργάσιμες ώρες. Μάλιστα, ο Υποδιευθυντής έχει ρόλο Διευθυντή και όταν δεν υπάρχει Διευθυντής στο σχολείο, δηλαδή όταν δεν υπάρχει διορισμένος Διευθυντής. Παράλληλα, ο Υποδιευθυντής χρειάζεται να είναι σε στενή συνεργασία με τον Διευθυντή, να έχουν αρμονικές σχέσεις μεταξύ τους, ενώ κοινό τους στόχος είναι σωστή λειτουργία του σχολείου. Ευθύνεται για την αρχειοθέτηση των εγγράφων και τη διεκπεραίωση της υπηρεσιακής αλληλογραφίας του σχολείου, ενώ προβαίνει στη

σύνταξη των απογραφικών δελτίων, συμπληρώνει και αποστέλλει τα στατιστικά στοιχεία στις αρμόδιες υπηρεσίες και ότι άλλο κρίνεται απαραίτητο και ζητείται. Μαζί με τον διδάσκοντα (ο οποίος ορίζεται από το Σύλλογο Διδασκόντων) ευθύνονται για τη διανομή των σχολικών βιβλίων, καταρτίζει το πρόγραμμα για τους επόπτες της ημέρας σε συνεργασία με τους διδάσκοντες και έχει την ευθύνη για την εφαρμογή του. Τηρεί το βιβλίο υλικού του σχολείου και φροντίζει για την παραλαβή και καλή λειτουργία των εποπτικών μέσων διδασκαλίας και των ειδών εξοπλισμού του σχολείου. Έχει την ευθύνη της σωστής έκβασης των μαθητικών εκδηλώσεων και μαθητικών εκλογών. Όταν ωστόσο, για προσωπικούς ή επαγγελματικούς λόγους, ο Υποδιευθυντής δεν βρίσκεται στο σχολείο τα καθήκοντά του αναλαμβάνουν μέλη τα οποία διορίζει ο Σύλλογος Διδασκόντων.

Στο άρθρο 37 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) παρατίθενται η σύνθεση και η λειτουργία του Συλλόγου Διδασκόντων (Σ.Δ.). Ο Σύλλογος Διδασκόντων αποτελεί συλλογικό όργανο και το απαρτίζουν οι εκπαιδευτικοί του κάθε σχολείου. Έχει ως έργο του τη δυνατότητα να χαράσσει κατευθύνσεις που σκοπό έχουν την καλύτερη λειτουργία του σχολείου. Πρόεδρος του Συλλόγου καλείται ο Διευθυντής του σχολείου ή (όταν αυτός απουσιάζει) ο νόμιμος αναπληρωτής του, ενώ οι αποφάσεις οι οποίες παίρνονται δεν είναι αυθαίρετες αλλά έχουν ως γνώμονα πάντα την εκπαιδευτική νομοθεσία του κράτους. Ειδικότερα, ο Σύλλογος Διδασκόντων συνεδριάζει τακτικά ή/και όταν ο πρόεδρος κρίνει ότι είναι απαραίτητο, ενώ τα μέλη που απαρτίζουν το Σύλλογο υποχρεούνται να παρευρίσκονται.

Σε περίπτωση κατά την οποία κάποιο μέλος απουσιάζει, ο λόγος θα πρέπει να είναι συγκεκριμένος και απολύτως δικαιολογημένος. Οι Συνεδριάσεις συνήθως πραγματοποιούνται α) πριν από την έναρξη των μαθημάτων του διδακτικού έτους, β) στο τέλος κάθε τριμήνου ή τετράμηνου, γ) κατά την ημέρα έκδοσης των αποτελεσμάτων των προαγωγικών, απολυτηρίων ή πτυχιακών εξετάσεων και δ) στο τελευταίο δεκαήμερο του διδακτικού έτους. Αξίζει να σημειωθεί πως οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνται πάντα εκτός των διδακτικών ωρών. Τα θέματα προς συζήτηση ανακοινώνει ο Διευθυντής ή κάποιος εκπαιδευτικός ο οποίος είναι υποχρεωτικό να οριστεί από τον Διευθυντή. Η απόφαση που θα παρθεί από το Σύλλογο οφείλει να

συμπληρώνει την πλειοψηφία, ενώ σε περίπτωση κατά την οποία υπάρξει ισοψηφία, παίρνεται η απόφαση την οποία ψήφισε ο πρόεδρος. Η ψηφοφορία δεν είναι μυστική (εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις), αλλά φανερή, επομένως γνωρίζει το κάθε μέλος τι ψήφισε ο συνάδελφός του. Σε περιπτώσεις όπου το μέλος απουσιάζει ή καταθέτει λευκό θεωρείται απόν. Οι αποφάσεις που έχουν παρθεί στις συναντήσεις τοποθετούνται στο βιβλίο πράξεων του Συλλόγου, ενώ οφείλεται να υπογραφούν από όλα τα μέλη που παρευρίσκονται, τον πρόεδρο και τον γραμματέα. Τα πρακτικά τηρεί ο γραμματέας ή κάποιος εκπαιδευτικός που ορίζεται από το Σύλλογο.

Στο άρθρο 38 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) αναφέρεται το έργο του Συλλόγου Διδασκόντων όπου 1) καλλιεργεί και αναπτύσσει τις γνωστικές και τις νοητικές ικανότητες των μαθητών, 2) καλλιεργεί συναισθηματικά ώστε να γίνουν αποδεκτές αρχές που θα στηρίζουν τις αξίες τους και θα επηρεάσουν τη συμπεριφορά τους, προκειμένου να διαμορφώσουν μία θετική στάση για τη ζωή και τη κοινωνία και 3) καλλιεργούνται και διερευνώνται οι ψυχοκινητικές ικανότητες του μαθητή που σκοπό έχουν να τον «γεμίσουν» με δεξιότητες και να τον εντάξουν στην κοινωνία.

4.4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας έχουν και αυτοί με τη σειρά τους αρμοδιότητες. Στο άρθρο 36 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353.1./324/105657/Δ1/2002 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) αναλύονται τα καθήκοντα τα οποία έχουν οι εκπαιδευτικοί. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διδάσκουν στους μαθητές τα γνωστικά αντικείμενα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Έργο τους είναι να διαπαιδαγωγούν τους μαθητές τους και να ασκούν αυτό το έργο τους σύμφωνα με τους σκοπούς της εκπαίδευσης γενικότερα. Επίσης, είναι υπεύθυνοι για τη διδακτέα ύλη των μαθημάτων, ενώ προγραμματίζουν τις διάφορες σχολικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εντός των σχολικών ωρών. Φυσικά είναι πολύ σημαντικό και πολλές φορές κρίνεται απαραίτητο οι διδάσκοντες να πραγματοποιούν μία προετοιμασία του μαθήματος που επρόκειτο να διδάξουν, ώστε να είναι πλήρως οργανωμένοι. Κατά τη διάρκεια παράδοσης του μαθήματος χρειάζεται οι εκπαιδευτικοί

να χρησιμοποιούν ποιοτικές μεθόδους διδασκαλίας τις οποίες οφείλουν να προσαρμόζουν στις ξεχωριστές ανάγκες των μαθητών τους.

Πολύ σημαντικός είναι και ο σεβασμός που οφείλουν να έχουν απέναντι στους μαθητές τους, να σέβονται το γεγονός πως όλα τα παιδιά δεν είναι ίδια αλλά ξεχωριστές/διαφορετικές προσωπικότητες με διαφορετικές δυνατότητες και ικανότητες. Πρέπει να είναι δημοκρατικοί και να διδάσκουν το δημοκρατικό πνεύμα με κάθε τρόπο, να εμπνέουν τους μαθητές τους, να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση. Η παρουσία των εκπαιδευτικών στις συσκέψεις του Συλλόγου Διδασκόντων έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Ο Διευθυντής του σχολείου στο οποίο ανήκουν τους ενημερώνει για τους ισχύοντες νόμους, τις εγκυκλίους, τις αποφάσεις. Δέχονται στις τάξεις τους φοιτητές οι οποίοι πραγματοποιούν την πρακτική τους (έρχονται σε επαφή με το αντικείμενο που επέλεξαν να σπουδάσουν και αργότερα να εργαστούν). Οι εκπαιδευτικοί είναι επιπλέον σημαντικό να έχουν αρμονικές σχέσεις με τους γονείς των μαθητών τους, να τους ενημερώνουν για την πορεία τους, για την πρόοδό τους, να μοιράζονται τους προβληματισμούς τους, τις σκέψεις τους με σκοπό το γενικό καλό των παιδιών. Ενδιαφέρονται για τη δημιουργία υγιεινών συνθηκών παραμονής των μαθητών τους στο σχολείο και συμβάλλουν στην επιτυχία όλων των εκδηλώσεων που οργανώνονται από τη τάξη και το σχολείο. Οι διδάσκοντες υπάρχουν στο σχολείο πριν από την έναρξη της διδασκαλίας των μαθημάτων τους, ακολουθούν πιστά το ωρολόγιο πρόγραμμα και δεν αποκλίνουν από την ώρα έναρξης και λήξης των μαθημάτων.

Παράλληλα, παροτρύνουν τους μαθητές τους να εκφέρουν ελεύθερα την άποψη τους για θέματα που αφορούν τους ίδιους ως εκπαιδευόμενους, το σχολείο αλλά και την κοινωνία γενικότερα, έχουν άμεση σχέση συνεργασίας με τον Διευθυντή του σχολείου. Δεν έχουν τη δυνατότητα να απομακρύνουν τους μαθητές τους από την τάξη ή το σχολείο για κανέναν λόγο, ωστόσο αν αυτό συμβεί θα αφορά αποκλειστικά σημαντικούς λόγους και εφόσον πρώτα έχει προηγηθεί η ενημέρωση προς τον Διευθυντή. Όταν τελειώσουν τη διδασκαλία τους δεν αποχωρούν από το σχολείο, αλλά αντίθετα συνεισφέρουν στο εκπαιδευτικό έργο του σχολείου, όπως προβλέπουν οι ισχύουσες διατάξεις. Η ανάθεση του εκπαιδευτικού έργου γίνεται από τον Διευθυντή με πράξη. Σε όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας τους μέσα στη τάξη οι εκπαιδευτικοί

έχουν την πλήρη ευθύνη των μαθητών τους, αλλά και έξω από αυτή σε όλο το σχολείο. Οφείλουν να προστατεύουν τους μαθητές τους από οποιαδήποτε πηγή κινδύνου, ενώ αν πέσει κάτι στην αντίληψη τους χρειάζεται να το αναφέρουν το γρηγορότερο δυνατό στο Διευθυντή του σχολείου. Μετέχουν στις επιτροπές που συγκροτούνται από τους Διευθυντές, τους Διευθυντές Εκπαίδευσης, τους Προϊσταμένους Γραφείων ή τους Σχολικούς Συμβούλους, όπου αυτό απαιτείται, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

Μετά το πέρας της διδακτικής ώρας οι εκπαιδευτικοί έχουν βιβλία στα οποία αναφέρουν τη διδασκόμενη ύλη, κάνουν έλεγχο των απουσιών των μαθητών και υπογράφουν το ημερήσιο δελτίο απουσιών. Μέσα από τις εργασίες που διορθώνουν από τους μαθητές τους, έχουν μία εικόνα για την πορεία τους, την εξέλιξη τους, αξιολογούν επομένως και ενημερώνουν αντίστοιχα τους γονείς και κηδεμόνες τους.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να επιμορφώνονται διαρκώς με διάφορα επιμορφωτικά προγράμματα που παρέχονται θεσμικά από το σύστημα της οργανωμένης εκπαίδευσης, όσο και με την αυτομόρφωση. Η επιμόρφωση είναι πολύ σημαντική να συμβαίνει καθώς η κοινωνία αλλάζει διαρκώς και μέσω αυτής επηρεάζεται και η εκπαίδευση. Επομένως, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι συνεχώς ενημερωμένοι και έτοιμοι να ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες.

Ένα ακόμη καθήκον που έχουν οι εκπαιδευτικοί είναι το γεγονός πως πρέπει να ενημερώνουν έγκαιρα το Διευθυντή του σχολείου για κάποια απουσία τους. Είναι μερικές φορές που η απουσία των εκπαιδευτικών είναι αναπόφευκτη, που για κάποιους λόγους συμβαίνει να απουσιάζουν, ωστόσο ο Διευθυντής χρειάζεται να το γνωρίζει προκειμένου είτε να αντικαταστήσει τον απόντα εκπαιδευτικό με άλλο συνάδελφο είτε να απασχολήσει ο ίδιος ή κάποιος εκπαιδευτικός το τμήμα την ώρα αυτή. Λόγω το ότι η κοινωνία είναι πλέον άμεσα συνδεδεμένη με την Τεχνολογία, όπως και το γεγονός πως η Τεχνολογία εξελίσσεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και να τις εφαρμόζουν στη διδασκαλία τους, ενώ για τους εκπαιδευτικούς που δεν έχουν σχέση με τα τεχνολογικά μέσα είναι σημαντικό να φροντίσουν να εξοικειωθούν. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να παίρνουν μέρος σε όλα τα προγράμματα του σχολείου.

4.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ, ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ, ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ, ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Στο άρθρο 7 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353/1/324/105657/Δ1/2002 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) παρουσιάζονται τα καθήκοντα τα οποία έχουν οι Σχολικοί Σύμβουλοι. Έτσι, οι Σχολικοί Σύμβουλοι Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης έχουν την ευθύνη της επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών του αντίστοιχου κλάδου μιας περιφέρειας που ορίζεται με απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Ενθαρρύνουν κάθε προσπάθεια για επιστημονική έρευνα στο χώρο της εκπαίδευσης και συμμετέχουν στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών των σχολείων της περιοχής τους.

Σύμφωνα με το άρθρο 30 της Υπουργικής Απόφασης Φ.353/1/324/105657/Δ1/2002 (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002) το Συμβούλιο του Τμήματος περιλαμβάνει όλους τους/τις διδάσκοντες/ουσες του τμήματος και προεδρεύει ο/η αρχαιότερος/η των διδασκόντων/ουσών ή ο/η Διευθυντής/ντρια ή ο/η Υποδιευθυντής/ντρια, εφόσον διδάσκουν σ' αυτό. Μπορεί να προβεί σε έκτακτες συνεδριάσεις όταν υπάρχει λόγος, όπως για παράδειγμα τη φοίτηση, τη συμπεριφορά, την υγεία και την πρόοδο των μαθητών του τμήματος. Σε αυτές τις συνεδριάσεις γίνεται να παίρνει μέρος και το προεδρείο της μαθητικής κοινότητας του τμήματος. Το Συμβούλιο του Τμήματος μπορεί να συνεδριάζει και στις εκτός ώρες της διδασκαλίας αλλά και εντός του εκπαιδευτικού ωραρίου. Παράλληλα, είναι σε άμεση συνεργασία με το Σύλλογο των Διδασκόντων, όπου θέτει θέματα που έχουν να κάνουν με την παιδαγωγική αντιμετώπιση των μαθητών/τριών του τμήματος.

Οι μαθητικές κοινότητες είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν στη σχολική ζωή, καθώς μέσω αυτών μπορεί να ακουστεί και η «φωνή» των μαθητών. Στο άρθρο 2 της Υπουργικής Απόφασης 23613/6/Γ2/4094/1986 (ΦΕΚ 619/Β/25-9-1986) δίνεται ο ορισμός για τις μαθητικές κοινότητες, όπου μαθητικές κοινότητες, καθαρά παιδαγωγικός θεσμός, που συνδέεται άρρηκτα με την εκπαιδευτική διαδικασία,

αποτελούν το χώρο για την ανάπτυξη της μαθητικής πρωτοβουλίας μέσα στο σχολείο, αποτελούν κύτταρο δημοκρατικής ζωής, όπου, με το διάλογο και τη συμμετοχή οι μαθητές με πνεύμα συνεργασίας, ασκούνται στη δημοκρατική διαδικασία και στη συμμετοχή τους στα κοινά, μελετώντας και προτείνοντας λύσεις για τα προβλήματα που τους αφορούν. Όργανα αποτελούν η Γενική Συνέλευση και το 5μελές Συμβούλιο. Στο άρθρο 45 του Νόμου 1566/1985 (ΦΕΚ 167/Α/30-9-1985) αναφέρεται πως οι μαθητικές κοινότητες έχουν ως σκοπιμότητα να βοηθήσουν τους μαθητές να αποκτήσουν υπευθυνότητα και άμεση αντίληψη της σημασίας του δημοκρατικού διαλόγου στη διαμόρφωση του συνειδητού και δημιουργικού πολίτη, να συμβάλουν στην ομαλή και γόνιμη λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να διαμορφώσουν τη δική τους αντίληψη για τη ζωή.

Όσον αφορά το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων, αυτός απαρτίζεται (όπως αναφέρεται και από τον τίτλο) από τους γονείς των μαθητών/τριών. Οι Γονείς και Κηδεμόνες οργανώνονται σε Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων σε επίπεδο σχολείου, Σύλλογοι Γονέων Δήμων ή Δημοτικής Ενότητας ή Δημοτικής Κοινότητας ή Κοινότητας συγκροτούν Ένωση Γονέων, οι ενώσεις γονέων κάθε Περιφέρειας ή Περιφερειακής Ενότητας συγκροτούν μια ομοσπονδία γονέων, οι ομοσπονδίες γονέων της χώρας συγκροτούν μία συνομοσπονδία. Στην διοίκηση του Συλλόγου των σχολείων συγκαταλέγονται οι γονείς που εκλέγονται μέσω της μυστικής ψηφοφορίας που διεξάγεται την περίοδο των εκλογών. Οι γονείς οφείλουν να εκπροσωπούν το ένα τρίτο 1/3 των μαθητών του σχολείου.

Με βάση την παράγραφο 1^α του άρθρου 1 της Υπουργικής Απόφασης 63967 (ΦΕΚ 3537/Β/20-9-2019), οι Σχολικές Επιτροπές αποτελούν «νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που διοικούνται από διοικητικό συμβούλιο, στο οποίο μετέχουν έως δεκαπέντε (15) μέλη». Στα μέλη συγκαταλέγονται υποχρεωτικά: Δύο (2) διευθυντές/διευθύντριες, εκ των πέντε αρχαιότερων, των σχολικών μονάδων, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα, μία/ένας (1) εκ των αρχαιότερων νηπιαγωγών για την σχολική επιτροπή της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, μία/ένας (1) εκπρόσωπος της αντίστοιχης ένωσης γονέων, και στην περίπτωση που δεν υπάρχει ένωση γονέων, ένας (1) εκπρόσωπος των υφιστάμενων συλλόγων γονέων, κατά προτεραιότητα μεγέθους

σε μαθητικό δυναμικό σχολικής μονάδας, μία/ένας (1) εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κατά προτεραιότητα μεγέθους σε μαθητικό δυναμικό σχολικής μονάδας. Ακόμη, όταν συνεδριάζουν οι σχολικές επιτροπές, συζητούνται θέματα που απασχολούν όλη τη σχολική κοινότητα. Ωστόσο, σε θέματα που σχετίζονται με συγκεκριμένη σχολική μονάδα, καλείται ο αρμόδιος Διευθυντής της σχολικής μονάδας και στον οποίο δίνεται δικαίωμα ψήφου.

Ως προς το Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας η παρ. 2 του άρθρου 1 της Υπουργικής Απόφασης οικ.1940 (ΦΕΚ 310/Β/2-2-2018) αναφέρει το εξής: Με απόφαση των οικείων σχολικών επιτροπών, σε Δήμους όπου υπάρχουν πάνω από δύο σχολικές μονάδες ή σχολικά συγκροτήματα ανά βαθμίδα εκπαίδευσης, λειτουργεί για κάθε σχολική μονάδα ή σχολικό συγκρότημα, «Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας», το οποίο αποτελείται από 3 έως 5 μέλη. Τα άτομα τα οποία αποτελούν το Συμβούλιο είναι ο Διευθυντής σχολικής μονάδας, ένας (1) τουλάχιστον εκπρόσωπος του συλλόγου γονέων, ένας (1) τουλάχιστον εκπρόσωπος συλλόγου διδασκόντων, ένας (1) τουλάχιστον εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων.

Ο ρόλος τον οποίο έχει το Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας είναι να αντιλαμβάνεται τα όποια προβλήματα και ανάγκες υπάρχουν εντός της σχολικής κοινότητας και εμποδίζουν τη σωστή λειτουργία του σχολείου και να βρίσκει λύσεις, να δίνει προτάσεις στη σχολική επιτροπή που στόχο θα έχουν την καλύτερη δυνατή λειτουργία του σχολείου. Από την άλλη, ο ρόλος του Διευθυντή είναι να διαχειρίζεται το ποσό που έχει στη διάθεση του προκειμένου να αντιμετωπίζει τις λειτουργικές ανάγκες που προκύπτουν εντός της σχολικής μονάδας ή του σχολικού συγκροτήματος. Τα Εργαστηριακά Κέντρα, ως αυτοτελείς εκπαιδευτικές μονάδες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με αυτοτελή διοικητική δομή, συγκροτούν αυτόνομο «Συμβούλιο Σχολικής Κοινότητας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΖΕΥΓΟΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ – ΜΑΘΗΤΗΣ

5.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ – ΜΑΘΗΤΗΣ

Πριν γίνει αναφορά στο παιδαγωγικό ζεύγος κρίνεται αναγκαίο να αποσαφηνιστούν οι όροι εκπαιδευτικός – μαθητής. Έτσι, ο εκπαιδευτικός είναι ουσιαστικό και προέρχεται από την λέξη εκπαίδευση, που είναι επίσης ουσιαστικό. Επιπλέον, η λέξη εκπαιδευτικός έχει τις ρίζες της στο αρχαιοελληνικό ρήμα εκπαιδεύω (εκ – το πρόθεμα + παιδεύω – το ρήμα) που σημαίνει μορφώνω, ανατρέφω, διαπαιδαγωγώ. Λόγω αυτού συμβαίνει πολλές φορές ο εκπαιδευτικός να εμφανίζεται και με την λέξη, να αναφέρεται δηλαδή παιδαγωγός (παις + άγω) που σημαίνει «οδηγώ το παιδί» (Τσίριμπας, 1964, σελ. 5).

Ακόμη, με βάση τον Πατάκη (2007), ο εκπαιδευτικός με την έννοια του επιθέτου ορίζεται ως «ο σχετικός με την εκπαίδευση» και με την έννοια του ουσιαστικού η «γενική ονομασία των δασκάλων και καθηγητών». Από την άλλη, ο μαθητής αποτελεί ουσιαστικό και προέρχεται από το ρήμα μαθητεύω (ουσιαστικό: η μαθητεία). Για τον Πατάκη (2007) η λέξη μαθητής θεωρείται «αυτός που δέχεται τη διδασκαλία κάποιου δασκάλου», ενώ σύμφωνα με τον Πυργιωτάκη (2011), ο μαθητής αποτελεί «το παιδικό επάγγελμα των ανεπτυγμένων κοινωνιών».

Σίγουρα η έννοια του εκπαιδευτικού υπήρχε από τα παλαιότερα χρόνια. Επομένως, δεν πρόκειται για έναν νέο ορισμό, τον οποίο συναντάμε μόνο σήμερα. Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού πέρασε από πολλά στάδια μέχρι να έχει τη μορφή με την οποία γνωρίζουμε σήμερα. Πολλά στάδια πέρασε όμως και η σχέση την οποία είχαν ο εκπαιδευτικός με τον μαθητή. Η σχέση αυτή θα αναλυθεί χρονικά στην αμέσως επόμενη ενότητα.

5.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ – ΜΑΘΗΤΗ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η εκπαίδευση αφορούσε τους ανθρώπους ήδη από τα παλαιότερα χρόνια. Μάλιστα, έγιναν και πολλές έρευνες γύρω από την εκπαίδευση. Παράλληλα, ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην έννοια του εκπαιδευτικού και στη σπουδαιότητα του έργου του. Όσο περνούν οι δεκαετίες και αναδιαμορφώνεται

ο θεσμός της εκπαίδευσης τόσο αναδιαμορφώνεται και ο θεσμός του εκπαιδευτικού. Πιο αναλυτικά, παλαιότερα, λόγω του ότι επικρατούσε η δασκαλοκεντρική μάθηση στα σχολεία, η παρουσία και η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού διαμορφώνονταν με βάση αυτή τη κατεύθυνση. Έτσι, ο εκπαιδευτικός αποτελούσε την αυθεντία για τους μαθητές του, ενώ οι ίδιοι αποτελούσαν τους παθητικούς αποδέκτες. Ο εκπαιδευτικός έκανε το μάθημα του, χωρίς να μπορούν οι μαθητές του να εκφράσουν τις απορίες τους, τις απόψεις τους, να παρέμβουν δηλαδή με κάποιο τρόπο στη διδασκαλία. Μάλιστα, δεν έλλειπαν οι τιμωρίες για τους μαθητές που διέπρατταν κάποια λανθασμένη πράξη. Συνήθως, οι τιμωρίες ήταν ιδιαίτερα «βαριάς» μορφής, όπως για παράδειγμα ο εκπαιδευτικός χτυπούσε με μία βέργα τον μαθητή στο σώμα του όταν προέβαινε σε εσφαλμένη πράξη προκειμένου να τον «συνετίσει». Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων, και καθώς η εκπαίδευση αναδιαμορφωνόταν η δασκαλοκεντρική μάθηση αντικαταστάθηκε από την μαθητοκεντρική, η οποία είναι και αυτή που ισχύει έως σήμερα στα ελληνικά σχολεία. Σύμφωνα με την μαθητοκεντρική μάθηση, ο ρόλος του μαθητή στη σχολική τάξη είναι ενεργός και όχι παθητικός, όπως συνέβαινε στην δασκαλοκεντρική μάθηση. Έτσι, ο μαθητής μπορεί να εκφράζει ελεύθερα και χωρίς δισταγμό τις απόψεις του, τις απορίες που ενδεχομένως να προκύψουν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Μπορεί να συμμετέχει ενεργά στις συζητήσεις μεταξύ των συμμαθητών του, αλλά και με τον ίδιο τον δάσκαλο/καθηγητή. Δεν υπάρχει επομένως, ένα «τείχος», αν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, μεταξύ του μαθητή και του δασκάλου, μία απόσταση, όπως συνέβαινε παλαιότερα, αλλά αντίθετα εκπαιδευτικός και μαθητής έχουν σχέση αρμονίας.

Αξίζει να αναφερθεί πως παλαιότερα πολλές οικογένειες δεν είχαν την δυνατότητα να στέλνουν τα παιδιά τους να φοιτήσουν στα σχολεία ή ακόμη και αν κατάφερναν να φοιτήσουν δεν ολοκλήρωναν τις υποχρεωτικές σπουδές τους. Αυτό συνέβαινε διότι πολλές οικογένειες προέρχονταν από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα και δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, ενώ σε πολλές οικογένειες τα παιδιά εργάζονταν στις δουλειές της οικογένειάς τους για να βιοπορίζονται, η μόρφωση αποτελούσε δικαίωμα και μόνο των προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων, που επρόκειτο να αναλάβουν υπεύθυνο και ηγετικό ρόλο μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Επρόκειτο για εκείνους που έμελλε να προωθηθούν στη στρατιωτική, την πολιτική ή την εκκλησιαστική ηγεσία. Κατά τα άλλα, η ανάγκη για μόρφωση του λαού υπαγορευόταν μόνο από την εκπλήρωση θρησκευτικών καθηκόντων: μάθαιναν γράμματα μόνο για να μπορούν να διαβάσουν την Αγία Γραφή

(Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 210). Αυτή η κατάσταση επικρατούσε κυρίως την προβιομηχανική εποχή. Την περίοδο αυτή η οικογένεια και η μορφή της διέφερε πολύ με αυτή που διαμορφώνεται σήμερα.

Σύμφωνα με τον Πυργιωτάκη (2011, σελ. 206 – 208), η δομή της εξουσίας τους ήταν κατά κανόνα πατριαρχική, με τον Pater Familias, τον «πατέρα – γενάρχη», να έχει απόλυτη εξουσία πάνω σε όλα τα μέλη της οικογένειας..... Οι οικογένειες αυτές λειτουργούσαν κατ' αρχήν ως μονάδες παραγωγής και κατανάλωσης. Φρόντιζαν να παράγουν μόνες τους ό,τι ήταν απαραίτητο για την επιβίωσή τους και κατανάλωναν σχεδόν μόνο ό,τι προέρχονταν από τη δική τους παραγωγή. Λειτουργούσαν ως «κλειστό οικονομικό σύστημα» και διακρίνονταν από «αυτάρκεια» που τους επέτρεπε να στηρίζονται στις δικές τους δυνατότητες και να διατηρούν την κοινωνική τους ενδοστρέφεια. Ως εκ τούτου, οι επαφές με τον υπόλοιπο κόσμο ήταν περιορισμένες. Το άτομο γεννιόταν μέσα στην ομάδα της οικογένειας, μεγάλωνε και παρέμενε σε αυτήν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, αναπτύσσοντας ελάχιστες μόνο επαφές με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, εάν και εφόσον το επέτρεπε η κατανομή των αρμοδιοτήτων της οικογένειας. Στα πλαίσια αυτά μάθαινε τον σημερινό και αυριανό του ρόλο μέσα από την καθημερινή συμβίωση αβίαστα και φυσικά, καθώς ερχόταν σε επαφή με τα άλλα μέλη της οικογένειας, έπραττε και ενεργούσε μαζί τους.

Ωστόσο, με την Βιομηχανική Επανάσταση και την αύξηση των εργοστασίων ο παλαιός τρόπος ζωής «αποσύρθηκε» και εμφανίστηκε η εποχή της νεωτερικότητας, η εποχή της γνώσης. Οι άνθρωποι πλέον έκριναν αναγκαίο να μορφώνονται, δημιουργήθηκαν μεγαλουπόλεις, οι άνθρωποι μετακινήθηκαν από τις περιοχές τους για ένα καλύτερο μέλλον (έτσι πολλοί άφησαν και τις δουλειές τους). Παράλληλα, και ενώ άλλαξε ο τρόπος ζωής των ανθρώπων, άλλαξε και η σύνθεση της οικογένειας. Λόγω του ότι πολλές οικογένειες μετακινήθηκαν σε άλλες περιοχές «έσπασε» και η πατριαρχική αλυσίδα. Έτσι, υπήρχαν μικρότερες οικογένειες με τα βασικά μέλη (μητέρα, πατέρας, παιδιά), ενώ οι γυναίκες εισήλθαν με την σειρά τους στην αγορά εργασίας. Επομένως, η φύλαξη και η προστασία των παιδιών «περνούσε» σε παιδαγωγούς που πρόσεχαν και μόρφωναν τα παιδιά στο σπίτι. Τον ίδιο και σπουδαίο ρόλο αναλαμβάνει και το σχολείο σήμερα. Οι γονείς εμπιστεύονται τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο για να τα φυλάσσουν τις ώρες που οι ίδιοι εργάζονται, αλλά και για να τα μορφώνουν, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της κοινωνίας.

Οι αλλαγές που συνέβησαν με την πάροδο του χρόνου δεν αφορούν μόνο την κοινωνία και τον θεσμό της εκπαίδευσης, αλλά και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό. Τα

παλαιότερα χρόνια, δεν υπήρχαν πολλοί άνθρωποι ως εκπαιδευτικοί. Αυτό συνέβαινε καθώς με την εκπαίδευση ασχολούνταν πολλοί λίγοι άνθρωποι, ενώ ο λαός δεν μορφώνονταν ιδιαίτερα. Μάλιστα, εκείνες τις εποχές δεν υπήρχαν εκπαιδευτικοί πολλών ειδικοτήτων, όπως συμβαίνει σήμερα, αλλά αντίθετα υπήρχαν οι παιδαγωγοί οι οποίοι φρόντιζαν να διαπαιδαγωγήσουν τα παιδιά, να τους μάθουν τις βασικές γνώσεις (ανάγνωση, γραφή, αριθμητική) για να ανταπεξέλθουν στην κοινωνία στην οποία βρίσκονταν. Η μόρφωση επομένως, περιοριζόταν σε βασικές γνώσεις. Τον ρόλο των παιδαγωγών κάλυπταν πολλές φορές και ιερείς, οι οποίοι ασκούσαν τη διδασκαλία σε εκκλησίες. Με την πάροδο του χρόνου και με τις εξελίξεις (κοινωνικές και οικονομικές) που διαδέχτηκαν η μία την άλλη, η εκπαίδευση αναβαθμίστηκε και με τη σειρά του αναβαθμίστηκε και το επάγγελμα του εκπαιδευτικού.

Σε αυτό το πλαίσιο ιδρύθηκαν σχολές και τμήματα στα οποία μπορούσαν να φοιτήσουν άνθρωποι που επιθυμούσαν να ασχοληθούν με το επάγγελμα του εκπαιδευτικού. Επιπλέον, παλαιότερα η μόρφωση των εκπαιδευτικών ήταν αρκετά «ελλιπής», αν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Σήμερα, οι εκπαιδευτικοί παρακολουθούν διαρκώς σεμινάρια, συνέδρια που αφορούν τόσο την εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ εκπαιδεύονται και ψυχολογικώς, ώστε να μπορούν να αντιδρούν σε δύσκολες καταστάσεις εντός και εκτός τάξης, αλλά και για να βρίσκονται συνεχώς κοντά με τους μαθητές. Μάλιστα, το επάγγελμα του εκπαιδευτικού μεταβλήθηκε αν σκεφτεί κανείς πως, πριν δεκαετίες συνηθίζονταν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού να αφορά κυρίως το γυναικείο φύλο, κάτι το οποίο όμως δεν συμβαίνει στις μέρες μας καθώς όλο και περισσότεροι άντρες επιλέγουν να ακολουθήσουν τον συγκεκριμένο κλάδο.

Έγινε κατανοητό επομένως, πως το επάγγελμα του εκπαιδευτικού διαδέχθηκε ποικίλες αλλαγές μέχρι τη σημερινή μορφή του. Ανάλογη αλλαγή υπήρξε και για τον μαθητή που «πέρασε» από την παθητικότητα στην ενεργητικότητα. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να αναλυθεί παρακάτω βαθύτερα η σχέση μεταξύ του εκπαιδευτικού και του μαθητή, η παιδαγωγική αλληλεπίδρασή τους.

5.3. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ – ΜΑΘΗΤΗ

Το παιδαγωγικό ζεύγος αποτελείται από δύο πρόσωπα: τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή. Χωρίς τον έναν από τους δύο δεν υπάρχει παιδαγωγικό ζεύγος, αλλά δεν υπάρχει και χωρίς την παιδαγωγική αλληλεπίδραση που απαιτείται μεταξύ των δύο. Σύμφωνα με τον Γκότοβο (2002, σελ. 57), παιδαγωγική αλληλεπίδραση νοείται «εκείνη η κατηγορία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης η οποία εκδηλώνεται στα πλαίσια παιδαγωγικών σχέσεων».

Η παιδαγωγική αλληλεπίδραση μεταξύ του εκπαιδευτικού και του μαθητή είναι πολύτιμη για την εκπαιδευτική πορεία τόσο του πρώτου όσο και του δεύτερου. Όλες οι ενέργειες (λόγος και πράξη) των μαθητών και του δασκάλου στο πλαίσιο της παιδαγωγικής σχέσης (όταν δηλ. οι μετέχοντες ερμηνεύουν αντίστοιχα τους ρόλους «μαθητής» και «δάσκαλος») συνιστούν συστατικά στοιχεία της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης...Ο μαθητής και ο δάσκαλος δεν παύουν να αντιλαμβάνονται ο ένας τον άλλον ως «δάσκαλο» και «μαθητή» αντίστοιχα, ούτε παύουν να συμπεριφέρονται ο ένας απέναντι στον άλλον ως «μαθητής» και ως «δάσκαλος», μόλις τελειώσει το «μάθημα» (η διδασκαλία). Έτσι, η αίθουσα διδασκαλίας δεν είναι μόνο ο χώρος όπου ισχύουν οι ρόλοι «μαθητής» και «δάσκαλος». Στην πρωινή παράταξη, στην προσευχή, στο διάλειμμα, στην είσοδο και την έξοδο από την αίθουσα διδασκαλίας, στις εκδρομές, σε όλες γενικά τις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής, οι μετέχοντες βρίσκονται ο ένας απέναντι στον άλλον με την ιδιότητα του «δασκάλου» και του «μαθητή» (Γκότοβος, 2002, σελ. 57). Παράλληλα, δεν νοείται παιδαγωγική αλληλεπίδραση χωρίς παιδαγωγική επικοινωνία. Κατά τον Γκότοβο (2002, σελ. 63) η παιδαγωγική επικοινωνία είναι τελεολογική. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ένας ή περισσότεροι στόχοι, στους οποίους είναι προσανατολισμένη η γλωσσική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο δάσκαλο και τους μαθητές. Η διδασκαλία (η επικοινωνία που εκδηλώνεται στην περίπτωση «μάθημα») δεν είναι παρά ένα μέσο για την επίτευξη των στόχων.

Η συμβολή του εκπαιδευτικού στην ομαλή έκβαση της σχολικής ζωής του μαθητή είναι ιδιαίτερης και υψίστης σημασίας. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να βρίσκεται υπό συνεχή επικοινωνία με τους μαθητές του. Ωστόσο, για να «πετύχει» αυτή η επικοινωνία, η ομαλότητα, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να διαθέτει κάποια χαρακτηριστικά. Όπως αναφέρει ο Ξωχέλλης (1990) το θέμα που αφορά τον «καλό» (αν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί) εκπαιδευτικό διερευνάται και τοποθετείται

χρονολογικά μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Για να θεωρηθεί επομένως ένας εκπαιδευτικός καλός θα πρέπει αρχικά να εκτελεί σωστά και μεθοδευμένα το έργο που έχει επιλέξει να κάνει, και δεν είναι άλλο από το να διδάσκει. Άρα, θα πρέπει να έχει γνώση και διδακτική επάρκεια του αντικειμένου του. Αξίζει να σημειωθεί πως με τον όρο καλός νοείται ο «άξιος, χρήσιμος ή κατάλληλος για κάτι/ ο ευνοϊκός/ ο φτιαγμένος σωστά, όμορφα/ ο ευχάριστος/ αυτός που ακολουθεί ή συμφωνεί με τους κανόνες της ηθικής/ αυτός που θέλει το καλό όλων» (Πατάκης, 2007, σελ. 278).

Είναι χαρακτηριστικό πως η γνώση δεν σταματάει ποτέ. Αυτό σημαίνει πως ο εκπαιδευτικός οφείλει να επιμορφώνεται διαρκώς με τα νέα δεδομένα της γνώσης και να αποκτά τις ανάλογες πιστοποιήσεις. Αν δεν προβαίνει σε αυτές τις κινήσεις, οι γνώσεις του θα θεωρούνται ελλιπείς, καθώς δεν θα ανταποκρίνονται στις νέες συνθήκες. Άλλο χαρακτηριστικό για να θεωρείται καλός ένας εκπαιδευτικός είναι η προσωπικότητα του. Έναν εκπαιδευτικό θα πρέπει να τον χαρακτηρίζει η υπομονή και η ψυχραιμία, καθώς σε όλη την πορεία της καριέρας του σίγουρα θα συναντήσει δύσκολες καταστάσεις τις οποίες θα πρέπει να αντιμετωπίσει. Μάλιστα, θα πρέπει να έχει αυτογνωσία, ενσυναίσθηση, να αναγνωρίζει τα λάθη του, ώστε να είναι σε θέση να τα διορθώνει ή/και να μην τα επαναλαμβάνει στο μέλλον και να έχει όρεξη και αγάπη προς την δουλειά του. Σίγουρα, για να χαρακτηριστεί καλός θα πρέπει να έχει και αρμονικές σχέσεις με τους συναδέλφους του, όπως επίσης και με τους γονείς των μαθητών του. Το χιούμορ αποτελεί ένα ακόμη πολύτιμο προσόν που χρειάζεται να έχει ο «σωστός» εκπαιδευτικός.

Είναι γνωστό πως τα παιδιά αγαπούν ιδιαίτερα και νιώθουν πιο πολύ κοντά τους ανθρώπους με χιούμορ. Έτσι, χρησιμοποιώντας το χιούμορ ο εκπαιδευτικός θα δημιουργεί ένα πιο ανάλαφρο κλίμα με τους μαθητές του. Τελευταίο χαρακτηριστικό είναι αυτό που μελετά και η συγκεκριμένη εργασία και δεν είναι άλλο από τη σχέση του εκπαιδευτικού με τον μαθητή (του παιδαγωγικού ζεύγους). Κατά τον Πυργιωτάκη (2011, σελ. 348) «η σχέση δασκάλου – μαθητή πρέπει να λειτουργήσει με το οικογενειακό πρότυπο, βάσει δηλαδή της σχέσης που συνδέει τη μητέρα με το παιδί». Είναι πολύ σημαντικό να εφαρμοστεί αυτού του είδους η σχέση, καθώς έτσι ο μαθητής θα μπορεί να νιώθει μία μορφή ασφάλειας και άμεσης οικειότητας στο πρόσωπο του εκπαιδευτικού. Θα μπορεί να μοιράζεται μαζί του τους προβληματισμούς του και να τον συμβουλευέται.

Από την πλευρά του εκπαιδευτικού είναι σημαντικό να μην ξεχωρίζει τους μαθητές του και να αντιλαμβάνεται τον κάθε μαθητή ξεχωριστά, να μην κάνει επομένως

διακρίσεις, να επιβραβεύει την προσπάθεια που καταβάλουν οι μαθητές του και να στηρίζει τους αδύναμους μαθητές. «Ο εκπαιδευτικός έχει επιτελέσει σωστά το έργο του όταν γίνεται αντιληπτός ως μέλος της ομάδας και οι μαθητές του αρέσκονται να έρχονται σε επαφή μαζί του, να του δείχνουν οικειότητα και φιλική συμπεριφορά» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 367).

Συνοπτικά, (αν θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν σε μία λίστα), ο ιδανικός εκπαιδευτικός χρειάζεται να διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά: Να αγαπά το παιδί και να αφοσιώνεται σε αυτό και στο παιδευτικό του έργο, να επεκτείνει την παιδευτική του αποστολή και έξω από το σχολείο και να μην περιορίζεται μόνο μέσα στην αίθουσα και στο συγκεκριμένο ωράριο, να διαθέτει παιδαγωγική ευαισθησία, να έχει δηλαδή ανεπτυγμένη διαίσθηση που θα τον βοηθά να συλλαμβάνει τα προβλήματα του παιδιού και να ανταποκρίνεται σε αυτά. Να έχει δημοκρατική στάση και ανεκτικότητα, να έχει ανεπτυγμένες διδακτικές ικανότητες, να διακρίνεται από συναισθηματική σταθερότητα, να είναι δίκαιος και αμερόληπτος, να είναι ευσυνείδητος και να έχει υπομονή και επιμονή, να είναι ευδιάθετος και να διαθέτει χιούμορ και αισιοδοξία για τη ζωή, να έχει σωματική αρτιμέλεια, ψυχική και σωματική υγεία (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 279 – 280). Ωστόσο, ο ιδανικός εκπαιδευτικός από τη σκοπιά των μαθητών.

Πιο αναλυτικά, οι μαθητές κυρίως συμπαθούν τους εκπαιδευτικούς που δεν τους «φορτώνουν» με πολλές εργασίες στο σπίτι, που δεν βάζουν συνεχώς τέστ και διαγωνίσματα στη τάξη, που γενικώς έχουν ένα πιο «χαλαρό» τρόπο εκπαίδευσης. Παράλληλα, έχει παρατηρηθεί πως νιώθουν πιο κοντά τους εκπαιδευτικούς που βρίσκονται σε κοντινή ηλικιακή ομάδα μαζί τους και αντίθετα, εκδηλώνουν αποστασιοποίηση σε εκπαιδευτικούς μεγαλύτερων ηλικιών. Ακόμη, έχει διαπιστωθεί πως τα κορίτσια ως μαθήτριες επιθυμούν γυναίκες ως δασκάλους και καθηγήτριες, ενώ από την άλλη, τα αγόρια καθηγητές και δασκάλους.

Σπουδαίο κομμάτι του παιδαγωγικού ζεύγους αποτελεί και η παιδαγωγική αγάπη. Η παιδαγωγική αγάπη είναι αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης. «Σύμφωνα με πολλούς παιδαγωγούς, η παιδαγωγική αγάπη θεωρήθηκε ένα από τα πρωταρχικά και σπάνια προτερήματα του ιδανικού δασκάλου» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 351). Με βάση αυτή άποψη ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να συμπεριφέρεται στους μαθητές του όπως θα συμπεριφερόταν στα δικά του παιδιά. Εκπαιδευτικός και μαθητές περνούν πολλές ώρες τις ημέρας μαζί και μοιράζονται πολλά πράγματα. Είναι σημαντικό επομένως, να υπάρχει αμοιβαία αγάπη, γερά δεσμά μεταξύ τους. Σίγουρα η παιδαγωγική αγάπη υποστηρίζεται και με τον ανάλογο

σεβασμό που οφείλεται να υπάρχει μεταξύ του εκπαιδευτικού και των μαθητών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Η Ελλάδα διαθέτει ένα ιδιαίτερα αξιόλογο εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο, θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες αλλαγές που θα ενίσχυαν την εκπαιδευτική κοινότητα. Μία από αυτές τις αλλαγές είναι και η διαδικασία εισαγωγής των μαθητών στη τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Πιο αναλυτικά, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι μαθητές «εισάγονται» στις σχολές προτίμησής τους στη τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω των πανελλήνιων εξετάσεων. Μέσω επομένως των μορίων που θα συγκεντρώσουν από τις πανελλήνιες εξετάσεις και μέσω των σχολών προτίμησης που θα δηλώσουν θα εισαχθούν στα πανεπιστήμια. Ωστόσο, αυτός ο τρόπος εισαγωγής στα πανεπιστημιακά ιδρύματα έχει αποδειχθεί πως προσδίδει ιδιαίτερα άγχος και πίεση στους μαθητές, οι οποίοι καλούνται να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της χρονιάς. Έτσι, κρίνεται αναγκαίο να υπάρξει κάποια άλλη μέθοδος εισαγωγής των ενδιαφερόμενων μαθητών στα ιδρύματα αυτά.

Επομένως, ο τρόπος εισαγωγής στα πανεπιστήμια θα μπορούσε να γίνει και με άλλον τρόπο. Στην Β΄ τάξη και Γ΄ τάξη του Λυκείου υπάρχουν οι κατευθύνσεις στις οποίες «χωρίζονται» οι μαθητές αναλόγως των προτιμήσεών τους. Μία αλλαγή θα ήταν να προσμετρώνται οι βαθμολογίες των δύο τάξεων, ώστε να βγαίνει ένας ενιαίος βαθμός και ο οποίος θα αποτελεί τον βαθμό εισαγωγής στα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Παράλληλα, στις εξετάσεις της κάθε χρονιάς θα υπάρχουν γραπτές εξετάσεις, όπως ακριβώς των προαγωγικών εξετάσεων, κατά τις οποίες τα θέματα θα είναι κοινά πανελλαδικά. Ο βαθμός των συγκεκριμένων γραπτών εξετάσεων θα προσμετράται στη διαδικασία εισαγωγής των μαθητών στο πανεπιστήμιο. Μέσω της συγκεκριμένης αλλαγής θα υπάρχει αξιοκρατία μεγαλύτερης εμβέλειας, καθώς δεν εξαρτώνται όλα από μία χρονιά.

Μία ακόμη αλλαγή που θα μπορούσε να εφαρμοστεί στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας είναι η χρήση νέων χώρων για εκπαίδευση. Για παράδειγμα, όσον αφορά το μάθημα της Ιστορίας και των Αρχαίων Ελληνικών θα μπορούσε η διδασκαλία να πραγματοποιείται σε μουσεία, σε αρχαιολογικούς χώρους κ.ά. Είναι γνωστό πως η Ελλάδα διαθέτει μεγάλη ιστορία και πολιτισμό. Επομένως, σε όλη τη χώρα υπάρχει πληθώρα ιστορικών χώρων. Μέσα από την παρουσία τους στους χώρους αυτούς, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν πτυχές τους πολιτισμού τους που ενδεχομένως δεν θα ανακάλυπταν με τον παραδοσιακό τρόπο μάθησης σε μία σχολική

αίθουσα.

Παράλληλα, ένα ακόμη μάθημα που είναι καλό να διδάσκεται και εκτός του σχολικού χώρου είναι αυτό της Γυμναστικής. Η Γυμναστική είναι ιδιαίτερα πολύτιμη για τους μαθητές, καθώς τους «γεμίζει» με σωματικές αλλά και ψυχικές δυνάμεις προκειμένου να ανταποκριθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι, με βάση το γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται θα μπορεί να είναι και ο αντίστοιχος εκπαιδευτικός χώρος.

Ως προς τη Διοίκηση στην Εκπαίδευση μία σημαντική αλλαγή θα μπορούσε να είναι η δημιουργία Σχολών Εκπαίδευσης Διευθυντών για όσους εκπαιδευτικούς επιθυμούν να αναλαμβάνουν διευθυντικά καθήκοντα. Θα υπάρχουν ειδικά μαθήματα τα οποία θα παρακολουθούν οι εκπαιδευόμενοι, ενώ καλό θα ήταν να υπάρχει κάποιου είδους πρακτική άσκηση, ώστε να αποκτούν μία πρώτη εικόνα της θέσης της οποίας έχουν. Μέσα στη σχολή θα μπορούν να αποκτήσουν όλα τα πολύτιμα εφόδια προκειμένου να ασκήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα καθήκοντά τους. Θα μάθουν όλες τις απαραίτητες τεχνικές, θα διευρύνουν τις γνώσεις τους, θα είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται καταστάσεις εγκαίρως ή ακόμη και να προλαμβάνουν προβληματικές καταστάσεις. Θα αποκτήσουν πληθώρα δεξιοτήτων, όπως είναι για παράδειγμα οι επικοινωνιακές δεξιότητες μέσω των οποίων θα έχουν αρμονικές σχέσεις με τους συναδέλφους τους.

Τέλος, για το παιδαγωγικό ζεύγος μαθητή – εκπαιδευτικού, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να αφιερώνουν κάποιες μέρες εντός της σχολικής χρονιάς και εκτός της σχολικής τάξης συναντήσεις με τους μαθητές τους, προκειμένου να ενισχυθεί η παιδαγωγική αλληλεπίδραση. Είναι σημαντικό οι συναντήσεις να πραγματοποιούνται κυρίως στην αρχή της σχολικής χρονιάς, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι μαθητές δεν γνωρίζονται με τους καθηγητές τους. Έτσι, θα επιτυγχάνεται γρηγορότερα και πιο ουσιαστικά η αρμονική σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Φυσικά οι συναντήσεις είναι καλό να συνεχίζονται και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Μέσω των συναντήσεων, οι μαθητές θα αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη οικειότητα με τον εκπαιδευτικό τους, θα τον θεωρούν ως ενεργό μέλος της «παρέας» τους. Παράλληλα, όμως θα επιτευχθεί και η αρμονική σχέση μεταξύ των μαθητών, η οποία είναι πολύ σπουδαία για την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς θα συμβιώνουν σε ένα υγιές φιλικό περιβάλλον.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα διαδέχτηκε πολλές αλλαγές, αρκετές από τις οποίες αποτέλεσαν πολύτιμο λίθο για το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Σίγουρα υπήρξαν και αλλαγές που δεν αποδείχτηκαν «ωφέλιμες», σημαντικές και οι οποίες φυσικά καταργήθηκαν. Κατέστη σαφές πως για τον άνθρωπο η εκπαίδευση είναι πολύ σημαντική σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, καθώς μέσω αυτής μπορεί να αλληλοεπιδρά με το περιβάλλον του, να κοινωνικοποιείται επομένως. Επιπλέον, μέσω της εκπαίδευσης μπορεί να ανελιχθεί επαγγελματικά. Παράλληλα, όσον αφορά την εκπαίδευση ως σύστημα δεν αποτελεί ένα αυθαίρετο σύστημα, όπου ο καθένας μπορεί να λειτουργεί με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο, αλλά αντίθετα έχει συγκεκριμένη διοίκηση και δομή. Διαθέτει πολλές βαθμίδες, καθεμία από τις οποίες έχουν τον δικό τους μοναδικό ρόλο. Επιπλέον, υπάρχουν ποικίλες μορφές εκπαίδευσης μέσω των οποίων ο άνθρωπος αποκτά γνώσεις, εμπλουτίζει τις ήδη υπάρχουσες, καλλιεργείται.

Έτσι, υπάρχουν η τυπική μορφή εκπαίδευσης, η μη τυπική, η άτυπη, η εκπαίδευση ενηλίκων, η αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, η συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, η διά βίου μάθηση και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ως προς τη Διοίκηση της Εκπαίδευσης και αυτή με τη σειρά της διαθέτει συγκεκριμένους κανόνες και συγκεκριμένη δομή πάνω στην οποία «στεγάζεται» το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας με κύριο όργανο της το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού.

Το σχολείο δεν πρέπει να θεωρείται ένας χώρος που το παιδί θα πάει μόνο και μόνο επειδή έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Το σχολείο θα αποτελέσει καθοριστικό ρόλο για τη μετέπειτα πορεία του παιδιού τόσο προσωπική όσο και επαγγελματική, θα ανοίξει τους ορίζοντες του, θα ανακαλύψει νέα πράγματα, θα συγκρίνει, θα κατανοήσει σε βάθος γεγονότα, θα αλληλοεπιδράσει. Σαφώς το σχολείο προσφέρει πρωτίστως πνευματική καλλιέργεια μέσα από τη διδασκαλία την οποία λαμβάνει το παιδί. Όπως αναφέρει και ο Πυργιωτάκης «Η αμοιβή που το παιδί αποκομίζει από την ενασχόλησή του αυτή, δεν είναι καθόλου ασήμαντη, αφού το σχολείο είναι καθοριστικός παράγοντας για τη μετέπειτα πορεία του στη κοινωνία» (Πυργιωτάκης, 2011, σελ. 257). Σε καμία περίπτωση το σχολείο δεν αποτελεί μία ανούσια, μία ανωφελής διαδικασία, αλλά αντίθετα είναι μία διαδικασία από την οποία το παιδί θα εφοδιαστεί με όλα τα απαραίτητα εφόδια για την μετέπειτα ζωή του. Επομένως, γίνεται κατανοητή

η σπουδαιότητα που «κρύβεται» πίσω από τη πολυετής παρουσία των παιδιών στα σχολεία, όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και ολόκληρου του κόσμου.

Ακόμη, πολύ σημαντική, όπως αναφέρθηκε, είναι και η σχέση μεταξύ του παιδιού – μαθητή με τον εκπαιδευτικό. Παλαιότερα, ο εκπαιδευτικός δεν ήταν κοντά με το παιδί, αλλά απλώς έκανε το μάθημα του, ενώ το παιδί δεν μπορούσε να εκφέρει ελεύθερα την γνώμη του. Σήμερα, η κατάσταση αυτή έχει αλλάξει και πλέον το παιδί έχει δικαιώματα στη διδασκαλία του, ενώ οι σχέσεις με τον εκπαιδευτικό είναι ουσιαστικές. Το παιδί πρέπει να νιώθει άνετα, οικεία με τον εκπαιδευτικό του. Να επιτυγχάνεται μία ομαλή επικοινωνία μεταξύ των δύο, ο μαθητής να μπορεί να τον εμπιστευτεί σε μία ενδεχόμενη δύσκολη στιγμή. Ο εκπαιδευτικός για αυτό το λόγο είναι ιδιαίτερης σημασίας να επιμορφώνεται διαρκώς, ώστε να μπορεί να λειτουργεί μέσα στη τάξη με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αντιλαμβάνεται καταστάσεις, γεγονότα, περιπτώσεις που υπό άλλες συνθήκες δίχως επιμόρφωση δεν θα μπορούσαν να ανακαλυφθούν.

Μέσω της συγκεκριμένης εργασίας, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, δίνεται η δυνατότητα στους αναγνώστες να κατανοήσουν πλήρως την έννοια της εκπαίδευσης. Μέσω της θεωρητικής ανασκόπησης ο αναγνώστης κατανοεί το παρόν, ενώ αναγνωρίζει μορφές εκπαίδευσης και γενικότερα τρόπους μάθησης που πιθανόν δεν ξέρει. Παράλληλα, όμως η εργασία παρέχει όλο το απαραίτητο υλικό που χρειάζεται οποιοσδήποτε άνθρωπος για να συντάξει μία εργασία με ανάλογο - παρεμφερή περιεχόμενο. Η συγκεκριμένη βιβλιογραφική έρευνα θα μπορούσε ακόμη, να αποτελέσει βοηθητικό υλικό για κάποιον άνθρωπο που επιθυμεί να διεξάγει μία έρευνα που να αφορά τις στάσεις και τις απόψεις εκπαιδευτικών γύρω από την εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, μπορεί να καταστεί βοηθητική και για άλλες έρευνες, όπως για παράδειγμα για απόψεις διοικητικών μελών της εκπαίδευσης γύρω από το διοικητικό της σύστημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:

<http://www.asfa.gr/>

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:

<https://www.auth.gr/>

Barth, R. (1990). *Improving schools from within: Teachers, parents and principals can make difference*. San Francisco: Jossey – Bass Publishers.

Bass, B. (2008). *The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*. New York: Free Press.

Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:

<https://www2.aua.gr/el>

Γκελαμέρης, Δ. (2015). Πώς οι νέες Διαδικτυακές Τεχνολογίες διαμορφώνουν την Ανοιχτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση στο άμεσο μέλλον. *Ανοιχτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 11(1), 53. <https://doi.org/10.12681/jode.9820>

Γκότοβος, Α. (2002). *Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση. Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:

<https://duth.gr/>

Δια Βίου Μάθηση. Ανακτήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2022, από:

<https://edu.klimaka.gr/dia-viou-mathhsh>

Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:
<https://www.ihu.gr/>

Διοικώ (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα:
Εκδόσεις Πατάκη.

Διοίκηση (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα:
Εκδόσεις Πατάκη.

Education (2002). Στο Key – Word Dictionary. Great Britain: Chambers Harrap
Publisers Ltd.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023,
από: <https://www.uoa.gr/>

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:
<https://www.ntua.gr/el/>

Εκπαίδευση (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα:
Εκδόσεις Πατάκη.

Εκπαίδευση (2009). Στο Ερμηνευτικό Λεξικό Νέας Ελληνικής (Β' Έκδοση). Αθήνα:
Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Εκπαιδευτικός (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα:
Εκδόσεις Πατάκη.

Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ανακτήθηκε στις 4
Ιουνίου 2023 από: <https://www.minedu.gov.gr/>

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από:
<https://www.eap.gr/>

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ορισμός. ΑΣΠΑΙΤΕ. Ανακτήθηκε στις 26 Ιουνίου 2023, από:

https://eclass.aspete.gr/modules/document/file.php/POL226/02%CE%B7%20%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1/2.2_%CE%95%CE%B%CE%91%20%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7.pdf

Ζαρίφης, Γ. (2009). *Ο Κριτικός Στοχασμός στη Μάθηση και Εκπαίδευση Ενηλίκων. Θεωρητικές προσεγγίσεις & Πρακτικές Προεκτάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Ζαρίφης, Γ. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Ζητήματα Οργάνωσης και Σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων με Στόχο την Ανάπτυξη και Βελτίωση των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού. Ενότητα 1: Εννοιολογικό Πλαίσιο και Σύνδεση με τις Έννοιες της Συνεχιζόμενης και της Διά Βίου Μάθησης*.

Ανακτήθηκε στις 23 Ιουνίου 2023, από:

<https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS176/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/01.pdf>

Ζαρίφης, Γ. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Ζητήματα Οργάνωσης και Σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων με Στόχο την Ανάπτυξη και Βελτίωση των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού. Ενότητα 5: Η Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε στις 23 Ιουνίου 2023, από:

<https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS176/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/05.pdf>

Ζαρίφης, Γ. (2014). *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη*. Ενότητα 3: Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική.

Ανακτήθηκε στις 5 Αυγούστου 2022, από:

https://opencourses.auth.gr/modules/document/file.php/OCRS175/%CE%95%CE%B2%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%AF%CE%B5%CF%82%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD%20/%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91_03.pdf

Fullan, M. (2001). *The new meaning of educational change (3rd ed.)*. New York: Teachers College Press.

Harris, A. (2008). *Distributed school leadership: Developing tomorrow's leaders*. London: Routledge.

Holmberg, B. (2002). *Εκπαίδευση εξ Αποστάσεως. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Έλλην.

Holmes, B. (1998). *Problems in education: a comparative approach*. London: Routledge.

Jarvis, P. (1995a). *Adult and Continuing Education. Theory and practice (2nd ed.)*. London: Routledge.

Jarvis, P. (2004β). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://ionio.gr/>

Καλός (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Κατσαρός, Ι. (2008). Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Αθήνα: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. Ανακτήθηκε στις 23 Σεπτεμβρίου, από: <http://www.kairosnet.gr/docs/organosi.pdf>

Κόκκος, Α. (2003). Ομετασχηματισμός των στάσεων και ο ρόλος του εμπνευστή. Στο Βεργίδης, Δ. (επιμ.) *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Συμβολή στην εξειδίκευση στελεχών και εκπαιδευτών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καψάλης, Α. (2015). *Παιδαγωγική Ψυχολογία* (Ε΄ έκδοση). Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη.

Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κυπριανός, Π. (2015). *Συγκριτική ιστορία της Ελληνικής εκπαίδευσης*. (Γ΄ Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιόραμα.

Κυρίτσης, Κ., Κουτσαύτη, Μ. & Κυρίτσης, Δ. (2010). *Οδηγός Σπουδών 2010* (6^η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις StudySmart.

Μάθηση (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Μαθητής (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Maslow, A. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York: Harper & Row.

Μουζάκης, Χ. (2006). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ελλάδα*. Αθήνα: Γ.Γ.Ε.Ε.

Μπονίδης, Θ. (2012). *Προδιαγραφές της εκπαιδευτικής διαδικασίας: θεωρία και πράξη. Το παραδοσιακό – ακαδημαϊκό «παράδειγμα» και το συμπεριφοριστικό «παράδειγμα» της κοινωνικής αποτελεσματικότητας. Η ελληνική πραγματικότητα κατά τη μεταπολιτευτική περίοδο*. (Β΄ Έκδοση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα.

Νόμος 1566/1985, Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 167/Α/30-9-1985).

Νόμος 2621/1998, Ρύθμιση θεμάτων οργάνωσης και λειτουργίας Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 136/Α/23-6-1998).

Νόμος 3369/2005, Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 171/Α/6-7-2005).

Νόμος 3475/2006, Οργάνωση και λειτουργία της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 146/Α/13-7-2006).

Νόμος 3879/2010, Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010).

Νόμος 4415/2016, Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 159/Α/6-9-2016).

Νόμος 4485/2017, Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 114/Α/4-8-2017).

Νόμος 4589/2019, Συνέργειες Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με τα Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, Παλλημνιακό Ταμείο και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 13/Α/29-1-2019).

Νόμος 4692/2020, Αναβάθμιση του Σχολείου και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 111/Α/12-6-2020).

Νόμος 4763/2020, Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/958 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28^{ης} Ιουνίου 2018 σχετικά με τον έλεγχο αναλογικότητας πριν από τη θέσπιση νέας νομοθετικής κατοχύρωσης των επαγγελμάτων (ΕΕ L 173), κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας για το Ελληνογερμανικό Ίδρυμα Νεολαίας και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020).

Ξωχέλλης, Π. (1990). *Το Εκπαιδευτικό Έργο ως Κοινωνικός Ρόλος*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.

OECD: Greece: Overview of the education system (2021). Ανακτήθηκε στις 10 Αυγούστου 2022, από: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=GRC&treshold=10&opic=EO>

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.aueb.gr/>

Παιδεία (2007). Στο Μικρό Νεοελληνικό Λεξικό Πατάκη (10^η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.aegean.gr/>

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.uth.gr/>

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.uoi.gr/>

Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.uoc.gr/>

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Ανακτήθηκε στις 28 Μαΐου 2023, από: <https://www.uom.gr/>

Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <http://www.unipi.gr/>

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.uop.gr/>

Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://www.panteion.gr/>

Παντούλη, Ο. (2019). *Συν-ομιλώντας για το φύλο στην εκπαίδευση: θεωρία, έρευνα και διδακτικές παρεμβάσεις*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΖΥΓΟΣ.

Πολυτεχνείο Κρήτης. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου, από: <https://www.tuc.gr/index.php?id=4992>

Προεδρικό Διάταγμα 1/2003, Σύνθεση, συγκρότηση και λειτουργία των υπηρεσιακών συμβουλίων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικής αγωγής, αρμοδιότητες αυτών, όροι, προϋποθέσεις και διαδικασία εκλογής των αιρετών τακτικών και αναπληρωματικών μελών των συμβουλίων αυτών, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 1/Α/3-1-2003).

Προεδρικό Διάταγμα 126/2016, Περί σχολικού και διδακτικού έτους και της αξιολόγησης των μαθητών του Γυμνασίου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 211/Β/11-11-2016).

Προεδρικό Διάταγμα 79/2017, Οργάνωση και λειτουργία νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 109/Α/1-8-2017).

Πυργιωτάκης, Ι. (2011). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Σαΐτης, Χ. (2008). Εκπαιδευτικό Υλικό της Ενότητας. Οργάνωση & Διοίκηση Δομών Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2023, από: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/4781/1377.pdf>

Σαΐτης, Χ. & Σαΐτη, Α. (2022). *Οργάνωση & Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Στην προσχολική & σχολική αγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Καταγράμμα.

Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://ssas.army.gr/>

Σχολή Ευελπίδων. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου 2023, από: <https://sse.army.gr/>

Τερζής, Ν. (2014). *Μελέτη της εκπαίδευσης του Νεοελληνισμού. Πριν από το κράτος – Εξω από το κράτος – Στο κράτος*. (Γ' Έκδοση). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.

ΥΑ 23613/6/Γ2/4094/1986, Κανονισμός λειτουργίας μαθητικών κοινοτήτων, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 619/Β/25-9-1986).

ΥΑ Δ4/662/1998, Συγκρότηση και λειτουργία οργανώσεων γονέων των μαθητών των σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 1331/Β/31-12-1998).

ΥΑ Φ.353.1./324/105657/Δ1, Καθορισμός των ειδικότερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων των προϊσταμένων των περιφερειακών υπηρεσιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των διευθυντών και υποδιευθυντών των σχολικών μονάδων και ΣΕΚ και των συλλόγων των διδασκόντων, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 1340/Β/16-10-2002).

ΥΑ 5954/2014, Κανονισμός Λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) που υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.), Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 1807/Β/2-7-2014).

ΥΑ οικ.1940, Τροποποίηση της αριθμ. 8440/2011 (Β΄ 318) υπουργικής απόφασης «Καθορισμός λειτουργίας των σχολικών επιτροπών και ρύθμιση οικονομικών θεμάτων αυτών», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 310/Β/2-2-2018).

ΥΑ Φ2/92271/Δ4, Ωρολόγιο Πρόγραμμα των μαθημάτων Γενικής Παιδείας, Προσανατολισμού και Επιλογής της Α΄ Τάξης και των μαθημάτων Γενικής Παιδείας και των Τεχνολογικών – Επαγγελματικών μαθημάτων των τομέων της Β΄ Τάξης των ΕΠΑ.Λ. του ν. 4386/2016 (Α΄ 83), Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 2187/Β/12-6-2018).

ΥΑ 79942/ΓΔ4/2019, Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 2005/Β/31-5-2019).

ΥΑ 63967, Τροποποίηση της 8440/2011 υπουργικής απόφασης «Καθορισμός λειτουργίας των σχολικών επιτροπών και ρύθμιση οικονομικών θεμάτων αυτών» (Β΄ 318), Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 3537/Β/20-9-2019).

ΥΑ 72367/ΓΔ4, Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Β΄ 2005), Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 2675/Β/24-6-2021).

ΥΑ 94196/Δ2, Ωρολόγιο Πρόγραμμα των μαθημάτων των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 3791/Β/13-8-2021).

ΥΑ 94207/Δ2, Ωρολόγιο Πρόγραμμα μαθημάτων των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων του Ημερήσιου Γυμνασίου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 3791/Β/13-8-2021).

ΥΑ 98750/Κ6, Κανονισμός Λειτουργίας Ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.) που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας (Γ.Γ.Ε.Ε.Κ.Δ.Β.Μ.&Ν.) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 4264/Β/10-8-2022).

ΥΑ Φ251/119188/Α5, Τρόπος εξέτασης των πανελλαδικά εξεταζόμενων μαθημάτων για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση υποψήφιων Γενικού Λυκείου από το ακαδημαϊκό έτος 2023-24 και εφεξής σύμφωνα με τον ν.4186/2013 (Α΄ 193) όπως τροποποιήθηκε με τον ν.4610/2019 (Α΄ 70), με το άρθρο 7 του ν.4692/2020 (Α΄ 111) και εκ νέου με τον ν.4777/2021 (Α΄ 25), Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 5136/Β/3-10-2022).

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Ανακτήθηκε στις 3 Ιουλίου 2023, από: <https://www.minedu.gov.gr/>

Φούκας, Β. (2014). *Η παιδαγωγική θεωρία και επιστήμη στην Ελλάδα. 18^{ος} αιώνας και 19^{ος} αιώνας. Βασικοί εκπρόσωποι – αντιπροσωπευτικά κείμενα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.

Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου από: <https://www.hua.gr/index.php/el/>

Ψυχογιού, Ευαγγελία. (2021). Εκπαιδευτική Νομοθεσία 1γ. Θέματα Δημοσίου Διοικητικού Δικαίου. Δομή της Ελληνικής Σχολικής Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2023, από: <https://openececlass.uom.gr/>

Ψυχογιού, Ευαγγελία. (2021). Εκπαιδευτική Νομοθεσία 2^α. Συλλογικά όργανα διοίκησης της σχολικής μονάδας – Καθήκοντα εκπαιδευτικών σχολικής μονάδας – Νομιμότητα αποφάσεων συλλόγου διδασκόντων/ουσών. Επιλογή από λοιπά θέματα εκπαιδευτικής νομοθεσίας. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2023, από: <https://openececlass.uom.gr/>

Ψυχογιού, Ευαγγελία. (2021). Εκπαιδευτική Νομοθεσία 2^β. Συλλογικά όργανα διοίκησης της σχολικής μονάδας – Καθήκοντα εκπαιδευτικών σχολικής μονάδας – Νομιμότητα αποφάσεων συλλόγου διδασκόντων/ουσών. Επιλογή από λοιπά θέματα εκπαιδευτικής νομοθεσίας. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2023, από: <https://openececlass.uom.gr/>

Ψυχογιού, Ευαγγελία. (2021). Εκπαιδευτική Νομοθεσία 2^γ. Συλλογικά όργανα διοίκησης της σχολικής μονάδας – Καθήκοντα εκπαιδευτικών σχολικής μονάδας – Νομιμότητα αποφάσεων συλλόγου διδασκόντων/ουσών. Επιλογή από λοιπά θέματα εκπαιδευτικής νομοθεσίας. Ανακτήθηκε στις 6 Ιουλίου 2023, από: <https://openececlass.uom.gr/>

